

Riia Lindqvist

MISTÄ ON PIENET KOKOELMAT TEHTY?

KOKOELMAN ARVIOINTIKÄYTÄNTEIDEN KEHITTÄMINEN HATTULAN
KIRJASTOSSA

MISTÄ ON PIENET KOKOELMAT TEHTY?

KOKOELMAN ARVIOINTIKÄYTÄNTEIDEN KEHITTÄMINEN HATTULAN
KIRJASTOSSA

Riia Lindqvist
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Kirjasto- ja tietopalvelun
koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma

Riia Lindqvist

Mistä on pienet kokoelmat tehty?: Arviointikäytänteiden kehittäminen Hattulan kirjastossa

Jorma Niemitalo

Kevät 2011

Sivumäärä: 83 + 36 liitesivua

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa erilaisia arviointimenetelmiä pienen yleisen kirjaston aikuisten tietokirjakokoelman arviointiin. Työn tilaajana toimii Hattulan kunnankirjasto. Kirjastossa ei aikaisemmin ole tehty kokoelmia koskevaa arviointia, joten tällä työllä on pyritty luomaan pohja arviointityön aloittamiselle sekä kokoelmien kehittämiseksi.

Tavoitteena oli löytää helposti ja pienin resurssein toteutettavia arviointimenetelmiä. Työ aloitettiin analysoimalla alan teoriakirjallisuudesta yleisesti tiedossa olevia kokoelman arviointimenetelmiä. Näistä menetelmistä testattiin Hattulan kirjaston aikuisten tietokirjakokoelmaan tilastomenetelmää ja siitä johdettua käyttötutkimusta, listamenetelmää sekä kokoelmakarttaa, jolla kartoitettiin kokoelman ikäjakaumaa. Mukaan otettiin myös arviointimenetelmänä hieman tuntemattomampi portfolio. Koska portfolio on pitkän aikavälin toimintaa kuvaava menetelmä, ei sitä pystytty varsinaisesti testaamaan tämän työn puitteissa. Portfoliota käytettiin kuitenkin muista menetelmistä saatujen tulosten kokoamiseen.

Valitut menetelmät osoittautuivat suhteellisen yksinkertaisiksi ja helpoiksi toteuttaa. Varsinkin tilastojen avulla saatiin kokoelman tilasta kattava kuva. Tilastoista johdettu käyttötutkimus eli käyttöfaktoreiden laskenta osoitti, että aikuisten tietokirjakokoelma on suhteellisen hyvällä käytöllä. Ikäjakaumaltaan kokoelma on myös kohtuullisen tuoretta. Alle viiden vuoden ikäistä aineistoa on koko kokoelmasta noin 28 %. Menetelmistä ainoastaan listamenetelmä osoittautui liian työlääksi ja hankalaksi käyttää jokapäiväisessä työskentelyssä. Suuremmissa arviointiprojekteissa sen käyttöä voitaisiin kuitenkin harkita.

Tämän työn tärkein päämäärä oli tuoda uusia näkökulmia Hattulan kirjaston kokoelmatyöhön. Tarkoituksena on, että kirjaston henkilökunta löytäisi uudenlaisia tapoja toimia sekä ymmärtäisi paremmin kokoelman ja asiakkaiden tarpeita. Lisäksi tulevaisuudessa seudullinen yhteistyö tulee todennäköisesti lisääntymään kokoelmatyön osalta. Tämän opinnäytetyön kautta Hattulan kirjasto voi hahmottaa paremmin omia kokoelmiaan ja pohtia niitä osana laajempaa yhteistyötä.

Asiasanat: kirjastot, yleiset kirjastot, kokoelmatyö, kokoelmat, kehittäminen, arviointi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Riia Lindqvist

What are small collections made of?: developing evaluation practices for Hattula commune library

Jorma Niemitalo

Spring 2011

Number of pages: 83 p. + 36 app.

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to identify a variety of assessment methods and procedures for a small public library to evaluate adult nonfiction collection. The commissioner of this thesis is Hattula commune library. There was no evaluation practices for adult nonfiction collection in use Hattula commune library at the time. The main purpose was help to start evaluation work and collections development in library.

Objective for this study was to discover evaluation procedures which could be implemented easily and with minimal resources. Theory of the thesis was constructed by analysing literature concerning evaluation procedures which were available in the field of library studies. These methods and procedures were then tested in practice to Hattula commune library's adult nonfiction collection. Used methods ranged from more common statistic method and collection map, to a more exotic way of viewing the collection with the portfolio method. Because the portfolio method is used to describe collections development in a long time period, it was not tested in this thesis because of the time limitations. However the portfolio method was used to gather result and data from other methods and procedures which were used.

Chosen methods and procedures proved to be simple to use and implement. Especially statistic method of viewing a collection presented comprehensive overview. In everyday use the only method that proved to be too laborious to use was the checklist method. Nevertheless in larger projects it should be considered as an option.

Main goal of this thesis was to find new perspectives for Hattula commune library in the field of gathering and maintaining a healthy collection. The purpose was also to help the library staff to find new methods of understanding the collection and the customers in more efficient manner. In the future, if regional collaboration between libraries increases, may Hattula commune library perceive their collection better through this thesis.

Keywords: libraries, public libraries, evaluation, collections development

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 JULKISTEN PALVELUIDEN ARVIOINTI	8
3 KIRJASTOARVIOINNIN LÄHTÖKOHTIA	11
3.1 Kirjastopoliittisia linjauksia	13
3.2 Yleisten kirjastojen laatusuosituksset	17
4 ARVIOINTI OSANA KIRJASTOTOIMINTAA	19
5 ERILAISIA ARVIOINTIMENETELMIÄ JA MALLEJA	29
5.1 Kokoelmakeskeiset menetelmät	29
5.2 Käyttö- ja käyttäjäkeskeiset menetelmät.....	32
5.3 Käyttäjätutkimukset.....	36
5.4 PARKKI –projekti	37
5.5 Conspectus.....	40
5.6 Conspectus Suomessa: Suomen yliopistokirjastojen kokoelmakartta	41
6 HATTULAN KUNNANKIRJASTO	43
6.1 Hattulan kirjaston tietokirjakokoelma ja sen nykytila	44
6.2 Kokoelmatyö ja kokoelmapolitiikka Hattulan kirjastossa	47
7 ARVIOINTIPAKETTI	50
7.1 Kokoelman käyttö ja käyttöfaktorit	52
7.2 Listamenetelmä	53
7.3 Kokoelmakartta.....	55
7.4 Portfolio.....	55
8 ARVIOINTIPAKETIN KÄYTÄNNÖN TESTAUS JA JOHTOPÄÄTÖKSET ..	57
8.1 Käyttöfaktorit.....	57
8.2 Listamenetelmä	68
8.3 Kokoelmakartta.....	70
8.4 Yhteenveto käytetyistä menetelmistä.....	73
9 POHDINTA.....	75
LÄHTEET	79
LIITTEET.....	83

1 JOHDANTO

Arviointi on kirjastoissa lakisääteistä toimintaa. Se on myös tärkeä osa kokoelmien ja palveluiden kehittämistä. Tästä huolimatta arviointi ei ole vakiintunut luontevaksi osaksi kirjastojen jokapäiväistä työskentelyä. Arviointi saatetaan nähdä liian aikaavievänä tai monimutkaisena toimintana. Kirjastoissa tehdään arviointityötä kuitenkin koko ajan. Erilaisten tilastojen ja palautteiden käsitteleminen on osa arviointiprosessia. Arviointityö ei siis välttämättä ole yksi iso prosessi, vaan se sisältää aivan jokapäiväisiä kirjaston toimintoja, joiden varassa tehdään esimerkiksi kokoelmia koskevia päätöksiä.

Arviointi tulisikin nähdä osana kokoelmien ja palveluiden kehittämistä. Arvioinnin avulla saadaan tietoa kirjaston nykytilasta, mikä auttaa suunnittelemaan tulevaisuuden toimenpiteitä ja linjauksia. Arviointi ei ole virheiden tai epäkohtien etsimistä. Sen pääasiallisena tarkoituksena on auttaa kirjastoja ymmärtämään paremmin omaa toimintaansa ja kehittämään tätä toimintaa paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa erilaisia arviointimenetelmiä yleisten kirjastojen kokoelmanarvioinnin toteutukseen. Näkökulmaksi on otettu pieni yleinen kirjasto, jolla ei välttämättä ole resursseja suorittaa kokonaisvaltaista kokoelman arviointia. Lähtökohtana työlleni on etsiä arviointimenetelmiä nimenomaan aikuisten tietokirjakokoelman arviointiin. Tavoitteena kuitenkin on, että valittuja menetelmiä voidaan tulevaisuudessa käyttää myös muiden kokoelman osien arviointiin.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Hattulan kunnankirjasto. Työ on osa arviointityöskentelyä, jota kirjastossa ollaan suunnittelemassa. Hattulan kirjastossa ei aikaisemmin ole tehty kokoelmaa koskevaa arviointia. Työni tarkoituksena on luoda työkaluja arvioinnin aloittamiseen ja sen integroimiseen jokapäiväiseen työskentelyyn. Opinnäytetyöstä saatuja tuloksia tullaan hyödyntämään Hattulan kirjaston kokoelman kehittämisessä ja tulevaisuuden arvioinnissa. Tämän työn tarkoituksena ei kuitenkaan ole toteuttaa kokonaisvaltaista kokoelman arviointia, vaan luoda pohja arviointityön aloittamiselle sekä kokoelmien kehittämiselle.

Työn teoriaosa käsittelee arviointia osana julkisia palveluita sekä kirjastotoimintaa. Koska yleinen kirjasto on osa julkista, verovaroin tuotettavaa palvelujärjestelmää, on sen arviointi laissa säädettyä toimintaa. Yksi työn lähtökohta onkin, että kirjaston arvioinnin pitäisi olla säännöllistä ja systemaattista, jotta se täyttäisi laissa määritellyt ehdot. Teoriaosassa käsitellään myös kirjastoarvioinnin lähtökohtia erilaisten poliittisten linjauksien näkökulmasta.

Suurimman osan työstä muodostavat erilaisten arviointimenetelmien kuvaukset sekä myöhempään testaukseen valittujen menetelmien tulokset. Teoriaosassa on esitelty alan kirjallisuudesta poimitut yleisesti tiedossa olevat arviointimenetelmät. Näistä arviointimenetelmistä Hattulan kirjaston aikuisten tietokirjakokoelmaan testattiin tilastomenetelmää ja siitä johdettua käyttötutkimusta sekä listamenetelmää ja kokoelmakarttaa, jolla selvitettiin kokoelman ikäjakaumaa. Joukkoon otettiin myös arviointimenetelmänä hieman tuntemattomampi portfolio. Portfoliota ei kuitenkaan testattu tämän työn puitteissa vaan sitä käytettiin muista menetelmistä saatujen tulosten kokoamiseen. Lisäksi portfolioon lisättiin suunnitelma kokoelman kehittämiseksi sekä kysymyslista kirjaston toimintafilosofian luomisen tueksi.

Portfoliomenetelmän käyttö sai ideansa PARKKI –projektista, joka on toiminut eräänlaisena innoittajana työn toteutuksessa. PARKKI -projekti toteutettiin 2000-luvun alkupuolella pohjoissuomalaisissa kirjastoissa. Projektin tarkoituksena oli kehittää erilaisista arviointimenetelmistä helposti ja yksinkertaisesti toteutettavia. Näin arviointityöstä pyrittiin saamaan osa kirjaston perustoimintoja. Samaa periaatetta on pyritty käyttämään myös tässä työssä.

Ideana on, että työni perusteella Hattulan kirjaston henkilökunta pystyisi ottamaan arviointityön mukaan jokapäiväiseen toimintaansa. Koska henkilöstöresurssit ovat Hattulan kirjastossa kuitenkin melko rajalliset, täytyy menetelmien olla tarpeeksi helppoja ja yksinkertaisia. Yhtenä tämän työn lähtökohtana voidaan pitää arviointityön käynnistämistä ja ideointia Hattulan kirjastossa.

2 JULKISTEN PALVELUIDEN ARVIOINTI

Suomalaiselle yhteiskunnalle on ominaista laaja julkisen sektorin ylläpitämä palvelujärjestelmä. Tällainen julkinen palvelurakenne perustuu hyvin pitkälti verorahoitukseen. Lainsäädännössä julkisten palveluiden järjestämisvastuu on jaettu kuntien ja valtion kesken siten, että kuntien vastuulle katsotaan kuuluvan keskeiset hyvinvointipalvelut kuten terveydenhuolto, sosiaali- ja kulttuuripalvelut sekä opetus- ja sivistystoimi. Virkistys- ja kulttuuripalveluista kunnat vastaavat yli 90 prosenttisesti. (Huuskonen, Ijäs & Lehtoranta 1997, 6.)

Lisäksi Suomessa on vaikuttanut pohjoismainen hyvinvointivaltio –ajattelu, jonka mukaan julkiset palvelut ovat osa yhteiskuntapolitiikkaa ja siten osittain poliittisen ohjauksen alaisia. Poliittisella päätöksenteolla onkin ennen hyvin pitkälti päätetty miten ja kuinka paljon verovaroja näiden palveluiden tuottamiseen käytetään. (Huuskonen, Ijäs & Lehtoranta 1997, 7.) Kirjastojen osalta tällainen ylhäältä tuleva ohjaus on kuitenkin siirtynyt yhä enemmän kuntien vastuulle.

Kirjastoille erikseen osoitettu valtionosuus lakkasi vuonna 1993. Kirjastoille ei siis enää jaeta prosenttiperusteisia valtionosuuksia, vaan nykyään valtionosuus muodostuu kulloinkin erikseen määriteltävästä yksikkö hinnasta, joka kerrotaan kunnan asukasluvulla. Valtionosuuksia ei myöskään myönnetä enää suoraan kirjastoille vaan ne annetaan kunnille, jotka itsenäisesti päättävät kirjaston rahoituksesta. Näin ollen kunnille on siirtynyt yhä suurempi päätösvalta siitä, minkälaiset taloudelliset resurssit kirjastoilla on käytettävissään. Erilaisiin hankkeisiin kuten rakentamiseen ja kirjastoauton hankintaan on kuitenkin edelleen olemassa erikseen haettavissa oleva määräraha. (Kekki 1999, 19, 92.)

Käsitteenä arviointi on jatkuvassa muutostilassa. Sitä voidaan määritellä muun muassa tarkoituksen sekä arviointiprosessin luonteen ja sisällön kautta. Arvioinnin keskeinen tunnusmerkki on kuitenkin arvottaminen. Arviointia voidaankin luonnehtia jonkin seikan tai asiantilan vertaamiseksi tiettyyn kriteeriin ja arvioivan päätelmän toteuttamiseen tältä perusteelta. Arvioinnin pääasiallisena tarkoituksena on tuottaa soveltamiskelpoista tietoa päätöksenteon tueksi. (Julkisten palvelujen arviointi 1998, 2.)

Yleensä arvioinniksi mielletään vain arvioitavan toiminnan jälkeen tapahtuva jälkikäteisarviointi. Sen lisäksi tarvitaan kuitenkin etukäteisarviointia sekä toiminnan aikana tapahtuvaa arviointia. Toiminnan aikana tapahtuva arviointi on erityisen tärkeää toimintojen kehittämisen kannalta. Sen avulla voidaan arvioinnin aikana tehdä tarvittavia korjaavia toimenpiteitä. Suunnitteluvaiheessa arviointi tähtää puolestaan siihen, että kaikki sujuisi mahdollisimman hyvin ensimmäisellä kerralla. Kaikesta huolimatta jälkikäteen tapahtuva arviointi on kaikista yleisin arvioinnin muoto. (Julkisten palvelujen arviointi 1998, 2- 4.)

Arviointi voidaan nähdä ennen kaikkea päätöksenteon avustamista palvelevana tehtävänä. Usein arviointitiedon tarvetta selitetään myös tilivelvollisuuden kautta. Tällöin voidaan puhua value for money - eli vastiketta rahalle - ajattelusta. Yhteiskunta on antanut jollekin julkiselle toiminnalle tiettyjä tehtäviä ja myöntänyt tätä tehtävää varten julkisia varoja. Yhteiskunnalla on siis eräänlainen oikeus tietää, mihin näitä myönnettyjä varoja on lopulta käytetty. Tietynlainen tilivelvollisuus käyttäjiä ja rahoittajia kohtaan onkin yksi suurimmista arvioinnin syistä julkisissa palveluissa. Arviointi voidaan nähdä myös keinona vertailla toimintaa muiden samankaltaisten yksiköiden kanssa. Lisäksi arviointi voi tuoda apua silloin, kun pelkkä itseohjautuvuus koetaan riittämättömäksi. (Huuskonen ym. 1997, 18 - 19.)

Kirjastojen kannalta arvioinnin taustalla vaikuttaa juuri eräänlainen tilivelvollisuuden tarve. Tänä päivänä kansalaiset vaativat entistä parempia julkisia palveluja ja haluavat vaikuttaa yhä enemmän siihen, minkälaisia palveluja verovaroin järjestetään. Jotta tällainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen olisi mahdollista, tarvitaan vertailutietoa erilaisista palvelumuodoista. Julkistettua arviointitietoa voidaan käyttää tämän kaltaiseen vertailuun. Arvioinnilla voidaankin tuottaa paikallista, alueellista tai kansallista vertailutietoa toiminnan kehittämisen sekä päätöksenteon tueksi. (Kekki 1999, 183.)

Arviointi voidaan jakaa joko sisäiseen tai ulkopuoliseen arviointiin riippuen siitä, onko arvioinnin toteuttaja organisaation sisältä vai ulkopuolelta. Tällaiseen jakoon liittyy kysymys arvioinnin uskottavuuden asteesta. Sisäisessä arvioinnissa tulisikin kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei arvioitavassa yksikössä kiinnitetä huomiota vain sitä itseään kiinnostaviin tai muuten oman toiminnan kannalta merkityksellisiin asioihin. Ulkoisessa arvioinnissa arvioinnin

suorittaa jokin organisaation ulkopuolella oleva taho. Sisäinen ja ulkoinen arviointi ovat yleensä toisiaan täydentäviä. (Huuskonen ym. 1997, 26 - 27.)

Sisäisen arvioinnin tärkein muoto on itsearviointi. Nykyään sitä korostetaan nimenomaan toiminnan kehittämisen välineenä, vaikka se ei ole varsinainen arviointimenetelmä tai lähestymistapa. Itsearviointia voidaankin pitää lähinnä arviointitiedon tuottamistapana. Itsearvioinnilla katsotaan olevan myös voimakas yhteys oppiva organisaatio -ajatteluun, sillä itsearvioinnilla voidaan olettaa löytyvän niitä asioita, joihin organisaation on kehittämistyössään kiinnitettävä huomiota. Korostetusti voidaankin ajatella, että itsearvioinnissa on kyse arvioinnin käyttämisestä toiminnan kehittämisen välineenä. (Huuskonen ym. 1997, 27.)

Kirjastoihin paikallinen itsearviointi kuuluu olennaisena osana kirjasto- ja tietopalveluiden laadun parannusta. Itsearvioinnin tulisi olla osa kirjaston jokapäiväistä toimintaa sekä kunnan johtamis- ja suunnittelujärjestelmää. Keskeisenä periaatteena itsearvioinnissa voidaan pitää asiakasnäkökulmaa ja asiakkailta tulevan palautteen hyödyntämistä. Sen tulisi myös vahvistaa kunnan kirjasto- ja tietopalvelun asiakaslähtöistä kehittämistyötä. (Lovio 1999a, 189.)

Itsearvioinnin tarkoituksena tulisi aina olla omaehtoinen toiminnan ja palveluiden kehittäminen. Tämä edellyttää toiminnalle asetettujen tavoitteiden selkeää määrittelyä. Kehittäminen taas pitää sisällään käytettävissä olevien resurssien kohdentamisen asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tärkeää olisikin luoda paikallinen arviointikulttuuri, jolla voidaan säännöllisesti ja systemaattisesti tarkistaa kehittämisen suuntaa ja tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta sekä tarvittaessa korjata tai muuttaa toimintaa. Itsearvioinnin ja siihen olennaisesti kuuluvan kehittämistyön tulisikin olla pitkäjänteistä, säännöllistä ja systemaattista eikä kertaluonteista, kuten kehittämishankkeilla joskus on tapana. (Lovio 1999a, 189 - 190.)

3 KIRJASTOARVIOINNIN LÄHTÖKOHTIA

Kirjasto- ja tietopalvelujen arviointi kuuluu osaksi peruspalveluiden arviontia. Kirjastojen arvioinnilla saadaan tietoa sekä kirjasto- ja tietopalveluiden saatavuudesta, tasosta ja sisällöstä että palveluiden kehittämisestä. Arvioinnin avulla saatua tietoa voidaan käyttää yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi sekä kirjasto- ja tietopalveluja koskevien valtakunnallisten linjausten pohjaksi. (Kekki 1999, 183.)

Eduskunnan sivistysvaliokunnan mukaan kirjastopalveluiden arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten hyvin palvelut vastaavat kuntalaisten tarpeita. Arvioinnin tulisi olla järjestelmällistä, luotettavaa ja dokumentoitua. Tietojen tulisi olla kattavia ja kertoa toiminnan vaikuttavuudesta, taloudellisuudesta ja tehokkuudesta. (Granö-Suomalainen 2002, 6.) Arvioinnista onkin tullut kirjastoille välttämätön selviytymiskeino sen jälkeen, kun kirjastotoimea koskevat säädökset purettiin 1990 - luvun alussa (Kekki 1999, 16, 183).

Arvioinnin velvoitteesta säädetään kirjastolaissa seuraavasti:

Kunnan tulee arvioida järjestämäänsä kirjasto- ja tietopalvelua. Arvioinnin tarkoituksena on parantaa kirjasto- ja tietopalvelujen saatavuutta ja tukea niiden kehittämistä. Arvioinnilla seurataan yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen toteutumista sekä palvelujen laatua ja taloudellisuutta. (Kirjastolaki 4.12.1998/904.)

Vaikka arvioinnista säädetään laissa ja sen voidaan katsoa olevan lakisääteinen velvoite, on arvioinnissa pohjimmiltaan kyse kehittämisprosessista eikä hallintopäätöksestä. Arviointi voikin saavuttaa sille asetetut tavoitteet vasta, kun koko työyhteisö sekä yksittäiset työntekijät innostuvat siitä. Tällöin arvioinnista tulee osa jokapäiväistä työtä. (Granö-Suomalainen 2002, 6.) Täytyisi myös muistaa ettei arviointityöhön käytetty aika ole pois asiakkaalta, jos kirjastossa arvioidaan sitä, miten rajalliset voimavarat ja resurssit kohdennetaan parhaalla mahdollisella tavalla (Kortelainen 2003, 10).

Koska kirjastojen toimintaympäristö muuttuu yhä nopeammin, arvioinnin avulla saatava tieto kehityksen suunnasta on tärkeää kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Kansalaiset haluavat tietää, miten kunnan

kirjastopalvelut ovat kehittyneet sekä, mihin suuntaan ne ovat kehittymässä. Tietoa halutaan myös siitä, miten kirjastopalvelut ovat toteutuneet paikallisesti sekä valtakunnallisesti. (Kekki 1999, 183 - 184.)

Yhteiskunnan jatkuva ja nopea muutos edellyttääkin reagoimista muutoksiin paikallisesti kunnissa. Kuten luvussa 2 on todettu, enää ylhäältä päin tuleva normiohjaus ei sido kuntia niin vahvasti. Ylhäältä päin tulevan ohjauksen poistuminen on osaltaan nostanut arvioinnin merkitystä. Erityisesti arvioinnin systemaattisuuden merkitys korostuu. (EFEKTIA 1998, 4.) Kunnat ja kirjastot itse ovat siis yhä enemmän vastuussa omasta toiminnastaan ja sen kehittämisestä.

Arviointia voidaan toteuttaa sekä paikallisella tasolla eli kunnissa että valtakunnallisella tasolla. Itsearviointista puhuttaessa tarkoitetaan, että kirjasto itse arvioi omaa toimintaansa ilman ulkopuolista arvioitsijaa. Tosin tämäkin on mahdollista. Paikallisella tasolla arviointi lähtee yleensä kirjaston omista tavoitteista, mutta myös kirjastotoiminnalle asetetut yleiset tavoitteet kannattaa ottaa huomioon. (Lovio 1999b, 18.)

Kirjastolaissa on erikseen säädetty valtakunnallisesta arvioinnista. Lain mukaan opetusministeriö päättää valtakunnallisesta arvioinnista sekä osallistumisesta mahdollisiin kansainvälisiin arviointeihin. Opetusministeriö vastaa myös kyseisten arviointien toteutuksesta yhdessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa. (Kirjastolaki 22.12.2009/1449.) Vuoden 2010 alusta lähtien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset eli Ely:t ovatkin hoitaneet entisten lääninhallitusten tehtäviä kirjastotoimen osalta (Aluehallintovirasto, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010, hakupäivä 29.11.2010).

Vuoden 2010 alussa aloittivat toimintansa myös aluehallintovirastot, jotka vastaavat peruspalveluiden alueellisen saatavuuden arvioinnista. Koska kirjastolaissa määritellyt kirjastoasiat hoidetaan kuitenkin maamme kuudessa Ely-keskuksessa, valmistelevat nämä keskukset kirjastoja koskevan peruspalvelujen arvioinnin aluehallintovirastoille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, hakupäivä 29.11.2010) Ely-keskukset ja aluehallintovirastot tekevät siis yhteistyötä kirjastotoimeen liittyvissä arvioinneissa.

Valtakunnallisen tason lisäksi arviointi voidaan toteuttaa myös paikallisella tasolla. Se voidaan tehdä esimerkiksi yksittäisessä paikallisessa kirjastossa, yhteistyössä muiden lähialueen kirjastojen kanssa tai yhdessä jonkin toisen toimipisteen kanssa. Kirjaston tuottamat palvelut voidaan arvioida myös osana kunnan tai alueen sivistys- ja viestintäpalveluita. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001-2004, 131.)

Paikallistason arvioinnin toteutuksesta päätöksen voi tehdä joko yksittäinen kirjastolaitos tai kunta. Lisäksi hyödyllinen vaihtoehto on arvioida kirjastopalvelut osana kunnan sivistystoimen palvelukokonaisuutta. Arviointi voidaan toteuttaa myös kirjastokimpan tai seutukunnan kirjastojen kesken. Usein pelkän yksittäisen kirjaston arviointi saattaa vääristää palveluiden käyttöä sekä saatavuutta, jos asiakkaat käyttävät useamman kirjaston palveluita. Tällainen laaja-alaisempi arviointi mahdollistaa paremmin myös kirjastojen välisen vertailun. (Lovio 1999a, 189.)

Arviointia ei kuitenkaan pitäisi tehdä vain sen itsensä takia. Parhaimmillaan arviointi on silloin, kun sillä on suora yhteys päätöksentekoon ja arviointitulokset johtavat konkreettisiin tuloksiin. (Wilén & Kortelainen 2007, 104.) Arvioinnin tarkoituksena onkin antaa laaja kokonaiskuva toiminnan tuloksista. Tällöin on kuitenkin muistettava ottaa huomioon eri näkökulmat, jotta mukaan saadaan kaikki arvioinnin kannalta oleelliset osatekijät. (Granö-Suomalainen & Lahtinen 2002, 13.)

3.1 Kirjastopoliittisia linjauksia

Opetusministeriö eli nykyinen Opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt useita poliittisia linjauksia kirjastojen kehittämisestä ja toiminnasta 2000 -luvun aikana. Vuonna 2003 julkaistiin Kirjastostrategia 2010 ja vuonna 2006 Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010, joka on jatkoa Kirjastostrategia 2010:lle. Viimeisin julkaisu on vuonna 2009 ilmestynyt Opetusministeriön kirjastopoliitiikka 2015. Seuraavissa kappaleissa on esitelty näiden linjausten pääpiirteitä kirjastojen käytön, kehittämisen sekä toiminnan kannalta.

Kirjastostrategia 2010

Kirjastostrategian taustalla vaikuttaa vuonna 2001 Opetusministeriölle luovutettu kirjastopoliittinen ohjelma 2001 – 2004. Ohjelma sisältää ehdotuksia kirjaston roolista sekä tiedon saatavuudesta tieto- ja kansalaistyhteiskunnassa. Kirjastopoliittinen ohjelma toimii kirjastostrategian pohjana. Kirjastostrategia on opetusministeriön tekemä linjaus tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikaksi. (Kirjastostrategia 2010 2003, 8 - 9).

Kirjastostrategia 2010:n visiossa todetaan, että kirjaston instituutiona tulisi varmistaa kansalaisten tasavertainen pääsy tiedon ja kulttuurin lähteille. Kirjastojen tietopalveluita tulisi kehittää täsmäpalveluiksi, joiden tunnusmerkkejä olisivat asiakaslähtöisyys, välitön palaute, laadunvalvonta, jatkuvuus sekä tasavertaisuus. (Kirjastostrategia 2010 2003, 6-7.)

Kirjastot toteuttavat myös tietoyhteiskunnan perusoikeuksia edistämällä tiedon ja kulttuurin saatavuutta. Lisäksi ne tukevat tietoyhteiskunnan kansalaistaitoja, jotka puolestaan kehittävät kansalaisten omaa kieltä ja ajattelua. Kirjastopalvelut voidaan nähdä myös koko ihmisen elämänkaarta tukevana palveluna, joka kantaa läpi erilaisten elämäntilanteiden. Kansalaisille kirjasto on arvo sinänsä, kuten esimerkiksi tiede, kulttuuri ja taide. (Kirjastostrategia 2010 2003, 10.)

Kirjaston kehittämisohjelma 2006 - 2010

Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010 on jatkoa edellä esitellylle Kirjastostrategia 2010:lle. Kehittämisohjelman tarkoituksena on selkeyttää kirjastojen tulevaisuuden roolia ja merkitystä. Lisäksi ohjelmassa on tuotu esiin erilaisia toimintamalleja maaseudun ja taajamien kirjastopalveluihin. Kirjaston kehittämisohjelman mukaan kirjastot tulisi liittää tiiviimmin alueidensa keskeisiksi toimijoiksi osaksi elinvoimaista maaseutua. (Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010 2006, 6.)

Ajantasaisilla ja monipuolisilla kirjastopalveluilla on ratkaiseva rooli maaseudun elinvoimaisuuden ja houkuttelevuuden kannalta. Kirjastopalveluilla on myös tärkeä rooli väestön syrjäytymisen ja polarisoitumisen ehkäisyssä. Maaseudulle ja taajamien ulkopuolella pitäisi varmistaa sama sivistyksen, tiedon sekä

kulttuurin saatavuus kuin kaupungeissa. (Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010 2006, 6.)

Kirjastoihin vaikuttavat esimerkiksi muutokset tekniikassa ja viestinnässä, väestön ikärakenteessa, työvoiman liikkuvuudessa ja asumisessa. Jos kirjastot pystyvät vastaamaan väestönmuutokseen sekä käyttäjien muuttuviin tarpeisiin, niiden yhteiskunnallinen vaikutus korostuu. (Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010 2006, 15.)

Tulevassa kunta- ja palvelurakennemuutoksessa lähtökohtana tulisi olla kirjasto- ja tietopalveluiden peruspalveluluonne eli ne tulisi saada läheltä. Mikäli päädyttäisiin nykyistä suurempiin hallintokokonaisuuksiin, voisivat lähikirjastot halutessaan erikoistua juuri oman alueensa edellyttämiin palveluihin nykyistä tietoisemmin. Kirjastopisteiden lakkautuksia ei siis tulisi tehdä lyhytnäköisesti, vaan palveluita voitaisiin räätälöidä kunkin alueen omiin tarpeisiin. (Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010 2006, 33 - 34.)

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 on ministeriön tahtotila, jossa määritellään Suomen yleisten kirjastojen toiminnan suuntia sekä päämääriä. Se toimii pohjana säädösvalmisteluille sekä valtion rahoitukselle. Kirjastopolitiikan tarkoituksena on päivittää opetusministeriön aikaisemmat kirjasto-ohjelmat ja strategiat vastaamaan tulevia toimintaympäristön muutoksia. (Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 2009, 4.)

Kirjasto ei tänä päivänä ole enää pysyvä olotila. Kirjastopalveluita ei enää voi perustella pelkästään perinteisellä kirjaston käytöllä, sillä kansalaisten kirjastokäyttäytyminen muuttuu koko ajan. Kirjastojen tuleekin perustella olemassaolonsa oikeutus kunta- ja palvelurakenteen muutoksissa. Oikeutus kirjaston olemassa oloon tulee käyttäjiltä, jotka hyötyvät kirjaston palveluista. Tulevaisuudessa kirjastot joutuvat menestyäkseen profiloitumaan ja erikoistumaan erilaisiin käyttäjäryhmiin. (Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 2009, 17.)

Kirjastojen näkökulma

Edellä esitellyt linjaukset ovat hyvin pitkälti lähtöisin poliittisesta päätöksenteosta. Niissä ei siis välttämättä ole näkyvissä yleisten kirjastojen todellinen toimintaympäristö, vaikka linjauksissa on toki otettu huomioon kirjastojenkin näkökulma. Todellisuudessa kirjastojen voi olla haastavaa toteuttaa linjauksissa esitettyjä tavoitteita. Varsinkin pienten kirjastojen resurssit vaikuttavat hyvin paljon siihen, miten aktiivisesti ne pystyvät parantamaan esimerkiksi kansalaisten tietoyhteiskuntataitoja. Harvaanasutuilla alueilla puutteelliset tietoliikenneyhteydet esimerkiksi kirjastoautoissa voivat myös rajata kirjaston tarjoamia palveluita.

Poliittisesta päätöksenteosta syntyneet linjaukset tulisi kirjastojen sijaan kohdistaa entistä suoremmin kuntien päätöksentekijöille. Kirjastojen resurssit ovat hyvin pitkälti kunnallisen päätöksenteon varassa, joten jos kunnassa ei nähdä kirjaston arvoa, voi kirjaston eteenpäin vieminen ja kehittäminen olla vaikeaa. Kunnissa pitäisi tehdä myös yhä enemmän sellaisia linjauksia ja päätöksiä, jotka tukisivat kirjaston parempaa integroitumista kunnan ja mahdollisesti seudun palvelujärjestelmään. Näin pystyttäisiin toteuttamaan Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010:ssä esitettyä ajatusta, jossa kirjastot toimisivat tiiviissä yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa. Kirjastot eivät voi tulevaisuudessa enää toimia yksin, vaan ne tarvitsevat kumppaneikseen myös muita kunnan hallintokuntia esimerkiksi kulttuurin tai opetustoimen puolelta.

Kuntien sisäisen yhteistyön lisäksi haastetta luovat myös kirjastojen välinen yhteistyö. Jo nyt maahamme on syntynyt muutamia seutukirjastoja perinteisten kimppekirjastojen rinnalle. Suurempien yksiköiden hallinta lisää yleensä aina jonkin verran byrokratiaa, mutta mahdollistaa kirjaston toiminnan myös suuremmilla resursseilla. Näin kirjastoilla on mahdollisuus keskittyä paremmin esimerkiksi tiedonhaunopetukseen tai erilaisten elämyksellisten sisältöjen tuottamiseen. Tällöin voitaisiin saavuttaa myös tilanne, jossa pienemmät kirjastoyksiköt voisivat erikoistua oman asiakaskuntansa erikoistarpeisiin (ks. Kirjastojen kehittämisohjelma 2006 - 2010).

Kirjastojen välinen tiiviimpi seutu- ja kimppayhteistyö voisi mahdollistaa myös kokoelmien paremman saatavuuden. Etenkin sähköisten aineistojen osalta

hankinta- ja ylläpitoresursseja voitaisiin jakaa eri kirjastojen kesken. Näin pienillä kirjastoillakin olisi mahdollisuus tarjota asiakkailleen laajempi kokoelmatarjonta hankkimatta kuitenkaan kaikkea vain omiin kokoelmiinsa.

3.2 Yleisten kirjastojen laatusuosituks

Yleisten kirjastojen laatusuositusten uudistaminen käynnistettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta keväällä 2009. Edelliset kirjastojen laatusuosituks on kuvattu Kirjastopoliittisessa ohjelmassa 2001 - 2004. Toimintaympäristön muutoksien vuoksi katsottiin tarpeelliseksi arvioida laatusuosituksia uudelleen. Työtä varten ministeriö nimitti työryhmän, joka työskenteli toukokuusta 2009 toukokuun 2010 loppuun. Ehdotus uusista laatusuosituksista valmistui kesäkuussa 2010 ja se hyväksyttiin kulttuuri- ja urheiluministerin johtoryhmässä marraskuussa 2010. (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 5 - 7.)

Laatusuositusten tavoitteena on ollut luoda apuvälineitä kirjastojen itsearviointiin. Vuoden 2007 peruspalveluarvioinnin mukaan arviointityöskentely ei ole vakiintunut kirjastoissa pysyväksi toiminnaksi. Samassa arvioinnissa todettiin edellisten laatusuositusten kaipaavan ajantasaistamista. Nyt koottujen uusien laatusuositusten on tarkoitus tukea ja kannustaa kuntien kirjastoja kohti erinomaisuutta sekä parempaa tulevaisuutta (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 4 - 5.)

Kirjastojen kokoelmien kannalta uusissa laatusuosituksissa painottuvat hyvin pitkälle samat periaatteet kuin edellisissäkin suosituksissa. Kirjaston tulee tarjota monipuolinen ja ajantasainen aineistokokoelma, joka sisältää asiakkaiden tarpeita vastaavaa aineistoa. Uutena asiana korostetaan kuitenkin kunnan asukkaiden ikä- ja kielijakauman sekä ammattirakenteen huomioimista kokoelmaa muodostettaessa. Kunnan erityispiirteet tulisi huomioida entistä tarkemmin kirjaston kokoelmapolitiikassa. (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 7, 43.)

Tulevaisuudessa kirjastoilla tulisikin olla omat kokoelmapolitiikkansa. Niiden tulisi myös osallistua alueelliseen tai seudulliseen kokoelma- ja hankintayhteistyöhön. Omat kokoelmat tulisi nähdä osana alueellista tarjontaa ja lisäksi kirjaston tulisi osallistua kokoelmia koskevaan arviointiyhteistyöhön.

Vanhemman aineiston saatavuus voitaisiin turvata alueellisilla tai seudullisilla hankita- ja varastointipolitiikoilla. Erityisen tärkeää kokoelmayhteistyö on sellaisille pienille kirjastoille, joiden tietyn aineiston vuosittaiset hankinnat ovat määrällisesti vähäiset. (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 43.)

Uusissa laatusuosituksissa korostuvat myös painettujen ja perinteisten aineistojen rinnalla tarjottavat e-aineistot. Kirjastojen tulisi kokoelmatyössään ottaa huomioon e-kirjarintamalla tapahtuva kehitys. Niiden tulisi tarjota asiakkailleen kansalliseen käyttöön lisensoituja e-aineistoja asiakaskunnan tarpeiden mukaan. Laadukkaasta kokoelmasta tulisi löytyä aineistoa erilaisissa formaateissa. (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 43 - 44.)

Aineiston uusiutuvuutta tarkasteltaessa laatusuosituksissa viitataan yleisiin kansainvälisiin suosituksiin. Tuoreen aineiston osuus avokokoelmasta tulisi olla 40 % ja poistojen sekä hankinnan 8 % kokoelmasta. Kokoelman ajankohtaisuutta voidaan seurata myös tarkkailemalla alle 5 vuoden ikäisen aineiston osuutta kokoelmasta. Lisäksi voidaan tarkkailla aineiston kiertonopeutta, joka osaltaan antaa kuvaa myös kokoelman käytöstä. (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 44.)

Verrattuna edellisiin laatusuosituksiin, uudessa ehdotuksessa on hyvin pitkälti luovuttu tarkoista numeraalisista suosituksista. Sen sijaan uudessa laatusuosituksessa korostuu kirjastojen erot käyttäjäkunnassa sekä aineiston kysynnässä. Esimerkiksi uutuushankinnaksi ehdotetaan vuodessa 300 – 400 kirjaa / 1000 asukasta kohti. Pienemmän kunnan tulisi varmistaa hyvä aineistotarjonta tätä suuremmalla hankintamäärällä. (Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, 43.) Aikaisemmassa laatusuosituksessa kirjojen uutuushankinnan tuli olla vähintään 400 kirjaa / 1 000 asukasta kohti (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001-2004, 133).

4 ARVIOINTI OSANA KIRJASTOTOIMINTAA

Arviointi on laissa säädettyä toimintaa, kuten luvussa 3 on todettu. Tästä huolimatta arviointi ei ole yksiselitteinen tai systemaattinen toiminto kirjastoissa. Arviointi saattaa herättääkin ristisiitaisia tunteita, sillä onhan se samalla kehittämisen ja päätöksenteon työväline, mutta samalla se saattaa nostaa esiin vaiennettuja epäkohtia (Granö-Suomalainen 2002, 6).

Lovion (1999b, 18) mukaan kirjastoissa podetaan ”arviointipäänsärkyä” turhaan. Kirjastoilla on pitkät perinteet esimerkiksi erilaisten tunnuslukujen ja kävijämäärien seurannasta, mutta tätä toimintaa ei välttämättä osata ajatella arvioinniksi. Arvioinnin tulisi kuitenkin olla aina sellaista, mistä on kirjastolle hyötyä. Arviointityön perimmäinen tarkoitus on kuitenkin kirjaston kehittäminen. (Lovio 1999b, 18.)

Pelkkä tilastotietojen kerääminen tai asiakaskyselyiden toteuttaminen ei kuitenkaan anna kirjaston toiminnasta kattavaa kuvaa (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001-2004, 131). Tärkeää arvioinnille on nimenomaan kokonaisuuden hahmottaminen (Granö-Suomalainen 2002, 7). Tunnuslukuja ja asiakaspalautetta keräämällä päästään siis alkuun, mutta jotta arvioinnista saataisiin enemmän irti, täytyy sen olla monipuolisempaa ja pitkäjänteisempää toimintaa.

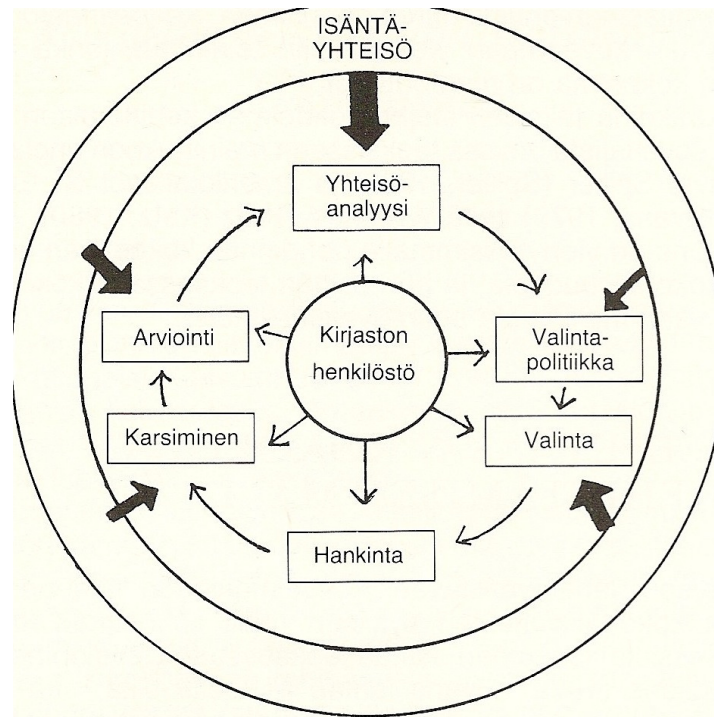
Kokoelman kehittäminen ja Evansin –malli

Kokoelmien kehittämistyö on keskeinen osa-alue kirjastoissa. Tänä päivänä kehitystyöstä on kuitenkin tullut entistä haastavampaa määrärahojen supistamisen myötä. Lisäksi uudet aineistomuodot tuovat oman paineensa kehitysprosessiin. Kirjastojen kokoelmia on usein pidetty myös itsestäänselvyyksinä ja hyvinä taloudellisina aikoina kokoelmien kehittäminen on perustunut lähes kokonaan aineiston hankintaan. Muut osa-alueet kuten aineiston valinta, karsinta, poistot ja arviointi ovat jääneet vähemmälle huomiolle. (Siikala & Forsman 1993, 1.)

Kokoelmien kehittämistyö on kuitenkin kirjaston perustoiminto, jolle periaatteessa kaikki muut toiminnot ja palvelut perustuvat. Ilman kokoelmaa ei

kirjastoissa olisi lainausta. Myös kirjaston tarjoama tietopalvelu sekä bibliografinen työ tarvitsevat kokoelman olemassaoloa. Hyvän asiakaspalvelun kannalta on myös tärkeää, miten kirjastossa valitaan ja hankitaan aineistoa, karsitaan tai poistetaan kirjoja ja lehtiä tai arvioidaan kokoelmaa. (Siikala & Forsman 1993, 2.)

Yksi tapa lähestyä kokoelman kehittämistä kokonaisvaltaisesti on tarkastella G.E. Evansin kokoelman kehittämisen mallia. Tämä syklinen malli käsittää kaikkiaan kuusi elementtiä: yhteisöanalyysi (community analysis), valintapolitiikka (selection policies), valinta (selection), hankinta (acquisition), karsinta (weeding) ja arviointi (evaluation). (Evans 1979, 19.) Kuten kuviossa 1 on havaittavissa, jokainen näistä elementeistä linkittyy toisiinsa muodostaen syklisen jatkumon toiminnalle.

KUVIO 1. Evansin kokoelman kehittämisen malli.

(Sareslahti 1986, 14.)

Evansin mukaan esitettyä osatoimintoja ei tulisi tarkastella yksittäisinä elementteinä, sillä yhdessä ne muodostavat parhaan mahdollisen kokonaisuuden (Evans 1979, 19-20).

Yhteisöanalyysi

Evansin malli lähtee siitä oletuksesta, että jokaisen kirjaston kokoelma tulisi rakentaa palvelemaan juurin sen yhteisön tarpeita ja kiinnostuksen kohteita, missä kirjasto vaikuttaa. Yhteisöllä voidaan tässä tapauksessa tarkoittaa kunnan, kaupungin tai kaupunginosan asukkaita tai jonkin muun tarkemmin rajatun yhteisön kuten yliopiston tai oppilaitoksen opiskelijoita ja henkilökuntaa. Oleellista on kuitenkin ottaa huomioon sekä kirjaston käyttäjät että ei-käyttäjät. (Evans 1979, 19 - 20.)

Yhteisöanalyysillä onkin tarkoitus löytää vastauksia siihen, mitkä ovat näiden kirjaston käyttäjien sekä ei-käyttäjien tarpeet ja odotukset kirjastolle ja sen kokoelmille. Tietoa tiedontarpeista sekä mielenkiinnonkohteista voidaan kerätä esimerkiksi erilaisilla kyselyillä tai tilastoja hyödyntäen. Evansin mukaan keruutavalla ei kuitenkaan ole ollennaista merkitystä. Tärkeintä on, että tieto ei perustu pelkästään niin sanottuun ”mutu-tuntumaan” vaan, että se on kerätty systemaattisesti hyödyntäen eri lähteitä sekä toimintatapoja. (Evans 1979, 97.)

Yhteisöanalyysillä saatua tietoa voidaan hyödyntää mallin seuraavassa vaiheessa eli valintapolitiikan laadinnassa. Tähän vaiheeseen voidaan liittää myös muut linjaukset ja ohjeet kokoelman kehittämisestä sekä kirjaston toiminnasta. Yhteisöanalyysin avulla saatua tietoa voidaan verrata olemassa oleviin ohjeisiin ja politiikkoihin, jolloin voidaan löytää mahdollisia kehittämis- tai muutoskohteita. (Evans 1979, 97.)

Valintapolitiikka

Erilaisten politiikkojen ja ohjeistusten tarkoituksena on määritellä suuntaviivoja kokoelmatyölle. Yleensä kirjastoissa puhutaan joko valintapolitiikasta tai kokoelmapolitiikasta. Hyvin usein kirjastoista kuitenkin puuttuu tällainen kirjattu politiikka, joka on kuitenkin erityisen tärkeä väline suoritettaessa aineiston valintaa sekä mietittäessä kokoelman painotusalueita. (Evans 1979, 122.) Politiikkojen tarkoitus onkin selkeyttää sitä, miksi jotkin aineistot ja dokumentit ovat kokoelmassa, ja miksi jotkin jätetään kokoelman ulkopuolelle. Lisäksi niitä on mahdollista käyttää resurssien kohdentamisen sekä budjetoinnin tueksi. (Cassel & Futas 1991, 6-7.)

Pienemmissä kirjastoissa, joissa kokoelmatyöhön osallistuu vain yksi henkilö, on mahdollista selvittää ilman kirjattuja kokoelmatyön periaatteita ja suunnitelmia. Tämä vaatii kuitenkin vastaavalta henkilöltä hyvin selkeää kuvaa kehittämisen linjoista. Toisaalta pienemmissäkin yksiköissä kirjatut periaatteet ovat tarpeen, jotta kirjaston muu henkilökunta sekä asiakkaat tietävät, mihin kirjaston kokoelmapolitiikalla pyritään. Näin ollen mitä suuremmista kirjastoyksiköistä on kyse ja mitä useampi henkilö kokoelmatyöhön osallistuu, sitä tärkeämmiksi kirjatut toimintasuunnitelmat tulevat. (Sareslahti 1986, 79.)

Usein yleisissä kirjastoissa ei kuitenkaan olla pohdittu sen tarkemmin kirjaston tai sen kokoelman tavoitteita. Yleensä onkin vain päädytty vetoamaan lainsäädännön ja asetusten antamiin yleisiin tavoitteisiin. Kirjastojen kannalta olisi kuitenkin tärkeää tehdä jonkinlaiset toimintalinjaukset, jotka helpottaisivat kokoelman hoitoa. Esimerkiksi eri kirjastoyksiköillä voisi olla omat kokoelman kehittämisperiaatteensa, jotta kokoelmista tulisi tarkoituksenmukaisia juuri kyseessä olevalle yhteisölle. (Sareslahti 1986, 77 - 79.)

Suurin syy, miksi kirjastoista yleensä puuttuvat kokoelma- tai valintapolitiikat, on niihin tarvittava suuri tieto määrä. Jotta tällainen politiikka voitaisiin tehdä, tarvitaan tietoa muun muassa kokoelman vahvuuksista ja heikkouksista sekä tietoa palveltavasta yhteisöstä. Lisäksi alueen muut toimijat kuten esimerkiksi toiset kirjastot sekä kaukolainamahdollisuudet tulisi ottaa huomioon politiikkaa suunniteltaessa. Vasta kun kaikki tämä tieto on saatu kattavasti kerättyä, voi kirjasto aloittaa perusteellisen kokoelmapolitiikan laadinnan. (Evans 1979, 122 - 123.)

Kirjaston näkökulmasta työmäärä voi tuntua paljon, mutta verrattuna kirjattujen periaatteiden hyötyyn, se kuitenkin kannattaa tehdä. Esimerkiksi Sareslahden (1986, 79 - 80) mukaan on löydettävissä useita perusteluita sille, miksi kirjatut kokoelman kehittämisen periaatteet kannattaa laatia. Ensinnäkin laatimisprosessi antaa välineitä kirjaston itsetarkkailuun sekä kokoelman ja toiminnan arviointiin. Esille nousevista asioista voi löytyä sellaisia alueita, joita aikaisemmin ei olla huomattu. Prosessi antaa myös kokonaiskuvan siitä, mitä osa-alueita kokoelmassa tulisi kehittää. Lisäksi kirjatut periaatteet ja suunnitelmat auttavat koordinoimaan työnjakoa kokoelmatyössä. Ne myös tukevat yksittäisiä henkilöitä tapauksissa, joissa esimerkiksi asiakkaiden puolelta tulee painostusta hankkia tai poistaa tietynlaista aineistoa. Kirjatut

periaatteet toimivat siis sekä kirjaston henkilöstön että asiakkaiden välisessä viestinnässä luoden yhteiset pelisäännöt kokoelman kehittämiseksi. (Sareslahti 1986, 79 - 80.)

Kirjatuilla kehittämisperiaatteilla onkin tietyllä tapaa kaksinainen luonne. Toisaalta ne toimivat viestinnän työkaluna asiakkaiden ja päättäjien suuntaa ja toisaalta taas niiden tulisi auttaa kirjaston henkilökuntaa jokapäiväisessä kokoelmatyössä. Voikin olla perusteltua tehdä näille tahoille omat kirjalliset tuotoksensa. Kirjaston henkilökunnalle hieman yksityiskohtaisemmat ja kirjastosta ulospäin suunnattu versio, joka olisi laajemman version tiivistelmä. (Sareslahti 1986, 80.) Näin myös kirjaston asiakkaat olisivat perillä kirjaston kokoelmapolitiikasta ja sen kehittämislinjauksista.

Valinta

Kun valintapolitiikan periaatteista on päätetty, päästään Evansin mallissa seuraavaan vaiheeseen eli varsinaiseen valintaan. Valinta voidaan määritellä siksi toiminnaksi, jonka tarkoituksena on päättää, mitä aineistoa kokoelmaan halutaan sisällyttää. Valinnalle ominaista on ettei kirjaston käytössä yleensä ole tarpeeksi resursseja hankkia kaikkea sille tarpeellista materiaalia. Tämä tarkoittaa luonnollisesti sitä, että kirjaston henkilökunnan täytyy tehdä päätöksiä siitä, mitä kokoelmaan otetaan ja mikä jää mahdollisesti ulkopuolelle. (Evans 1979, 21.)

Valintaprosessille ominaista on päätöksen tekeminen aineiston käytöstä. Kokoelmaan voidaan valita joko laadukasta materiaalia tai materiaali, jolla voidaan nähdä olevan selkeä tarve. Tämä kahtiajako tulee hyvin pitkälti siitä, miten kirjasto näkee oman tilanteensa yhteisössä. Toisessa ääripäässä kirjaston tehtävänä on tuoda esiin laadukasta kirjallisuutta ja toimia yhteisönsä sivistäjänä. Toisaalta kirjasto voidaan nähdä julkisin varoin toteutettava palveluna, jolloin sen pitäisi palvella nimenomaan yhteisönsä tarpeita. (Evans 1979, 137.) Valintaa tehdessä tulisi kirjastolla olla selkeä kuva siitä, kumpaa näistä näkemyksistä se ensisijaisesti toteuttaa. Tässä voi auttaa valintaa edeltänyt vaihe eli valintapolitiikka.

Hankinta

Valintaa seuraa luonnollisesti aineiston hankinta. Hankinta on oikeastaan ainoa vaihe Evansin mallissa, missä palveltavalla yhteisöllä ei ole vaikutusta kokoelman kehittämiseen. Hankinta on hyvin suoraviivaista toimintaa kirjaston ja sen hankintakanavien välillä. Usein valinta ja hankinta liitetään samaksi toiminnaksi, vaikka ne todellisuudessa ovat kaukana toisistaan. Ne kuuluvat kuitenkin saumattomasti yhteen, mutta silti ne tulisi erottaa omiksi toiminnoikseen osana kokoelmien kehittämistä. (Evans 1979, 21, 196.)

Hankinta vaiheessa suoritetaan se konkreettinen työ, joka mahdollistaa valinta vaiheessa tehtyjen päätösten toteutumisen. Valittua aineistoa voidaan hankkia kokoelmiin muun muassa ostojen, lahjoitusten tai vaihtosuhteiden kautta. Varsinaiseen hankintatyöhön kuuluvat esimerkiksi hankintakanavien määrittely, tilausten tekeminen sekä saapuvan aineiston käsittely ja maksaminen. (Evans 1979, 21, 28.)

Karsinta

Hankinnan jälkeen aineisto sijoitetaan osaksi kirjaston kokoelmaa. Lopulta tulee kuitenkin vaihe, jolloin on mietittävä, onko aineistolla enää käyttöarvoa kirjastolle tai sen asiakkaille. Jos kirjasto päättää, ettei aineistolla ole enää käyttöä, sen voi joko myydä, lahjoittaa tai hävittää. Aineisto voidaan siirtää myös varastoon tai toisen kirjaston kokoelmiin. Tätä kokoelmatyön vaihetta Evans kutsuu mallissaan karsimiseksi. (Evans 1979, 21 - 22.)

Kirjastojen kannalta karsiminen on useimmiten toimintaa, jota mietitään paljon mutta tehdään vähän. Karsiminen on kuitenkin tärkeä työvaihe, jota ei tulisi laiminlyödä. Ilman aika ajoin tapahtuvaa perusteellista karsintaa kokoelma voi pian muuttua vanhentuneeksi. Lisäksi kirjastojen tilat ovat yleensä rajalliset, joten tästäkään syystä ei ole mahdollista säilyttää kaikkea hankittua aineistoa ikuisesti. Karsiminen voi myös nostaa esiin niitä aineiston osia, joilla on käyttöarvoa, mutta jotka ovat hautautuneet vähän käytetyn aineiston alle. (Evans 1979, 216, 218.) Karsiminen on siis välttämätön toiminto osana kokoelman kehittämistä.

Arviointi

Viimeisenä vaiheena Evansin mallissa on arviointi. Arviointi palvelee sekä kirjaston sisäisiä että ulkoisia tarpeita. Sen avulla voidaan saada esimerkiksi työkaluja budjetin suunnitteluun sekä resurssien kohdentamiseen. Lisäksi arvioinnin avulla voidaan pyrkiä määrittelemään palveluiden laatua. Jotta arviointi olisi tarpeeksi tehokasta, tulisi siinä ottaa huomioon palveltavan yhteisön tarpeet. Näin ollen päästään takaisin yhteisöanalyysiin, jolloin muodostuu dynaaminen jatkumo, joka sisältää sekä kirjaston kokoelman että palveltavan yhteisön. (Evans 1979, 22.)

Kokoelman arvioinnin tarkoitus onkin varmistaa, että kokoelma täyttää sille asetetut tavoitteet ja palvelee käyttäjiään. Lähtökohtana on yleensä jokin tavoite, jonka saavuttamista tietyn ajan kuluessa arvioidaan. Tavoitteet voidaan asettaa hyvin yleisellä tasolla esimerkiksi kirjastolaki, asetus sekä erilaiset säädökset tai paljon yksityiskohtaisemmin esimerkiksi kirjaston omassa strategiassa, toimintasuunnitelmassa tai hankintaohjelmassa. (Wilén & Kortelainen 2007, 102.)

Arviointiprosessin tulisi koostua kirjaston ja sen kokoelman sekä asiakaskunnan tarpeiden kartoittamisesta ja tiedostamisesta. Tavoitteena on oppia kokoelmasta ja siitä, miten hyvin se vastaa tämän hetkisen asiakaskunnan tiedontarpeita. Arviointiprosessin aikana saadaan myös tietoa siitä, mitä kokoelmaan tulisi tulevaisuudessa hankkia. Tärkeätä on myös kehittää niitä työtapoja ja menetelmiä, joilla kokoelmatyötä tehdään jokapäiväisessä työssä. Arviointiprosessi antaakin hyvän lähtökohdan asiakaskunnan uudelleen kartoittamiseen sekä kokoelmapolitiikan tarkistamiseen. (Cassel & Futas 1991, 2.)

Yksinkertaistettuna arvioinnin tärkein tavoite on löytää mahdollisia parannuskohteita kirjaston kokoelmasta. Kun mahdolliset puutteet on löydetty, arvioinnin avulla voidaan saada myös keinoja näiden puutteiden korjaamiseen. Arviointi ei tulisi nähdä negatiivisten asioiden hakemisena, vaan sen tehtävä on saada esille nimenomaan toimintojen heikkoudet ja vahvuudet. (Kangasvieri 2002, 3.)

Wilén (2007, 104 -105) viittaa Sheila Intneriin, joka on käsitellyt kokoelmien arviointiin liittyviä myyttejä. Intnerin mukaan arviointityötä saatetaan pitää turhana, koska luotetaan liikaa niin sanottuun ”mutu-tuntumaan” tai intuitioon. Saatetaan luottaa myös liikaa tilastolliseen tietoon, jonka koetaan luovan tietoperustaa, uskottavuutta ja statusta. Tärkeintä olisi kuitenkin ymmärtää, miten ja mihin kerättyä tietoa halutaan käyttää sekä mihin toimenpiteisiin ne mahdollisesti antavat aihetta. Usein arviointityö nähdään liian paljon aikaa vievänä prosessina. Säännöllisellä tietojen keräämisellä ja kokoelmien seurannalla päästään kuitenkin vähemmällä kuin vuosien laiminlyönnillä. (Wilén & Kortelainen 2007, 104 – 105.)

Intnerin mukaan kokoelmien ”hyvyyden” mittaaminen koetaan myös hankalaksi. Kokoelman ”hyvyyden” mittaamiseen voidaan kuitenkin käyttää useita erilaisia tapoja eikä yhtä oikeaa välttämättä löydy ilman, että kokeilee kaikkia. Yksi tapa päästä alkuun on kehittää erilaisia konkreettisia tavoitteita, joita kokoelman tulisi täyttää ja sitten testata, mitkä tavoitteet täyttyvät tällä hetkellä. (Wilén & Kortelainen 2007, 104 - 105.)

Savolainen (1991, 66) puolestaan viittaa Nick Mooren näkemyksiin erilaisista mittaustavoista. Mooren mukaan arvioinnin ja erilaisten mittaustapojen tulisi olla kiinteä osa kirjastoa ja sen johtamista. Tämä edellyttää mittareilta ja arviointitavoilta kuitenkin käytännöllisyyttä, jotta tietoa voidaan kerätä niiden avulla mahdollisimman rutiininomaisesti. (Savolainen 1991, 66.)

Lisäksi Mooren mukaan arviointia ja mittaamista tulisi aina tehdä suhteessa kirjaston tavoitteisiin. Käytettävät mittarit ja menetelmät tulisi lisäksi sovittaa paikallisiin tarpeisiin ja olosuhteisiin sopiviksi. Menetelmien tulisi olla myös sellaisia, että ne mahdollistavat vertailun eri kirjastojen välillä. (Savolainen 1991, 67.) Näin voidaan jälleen saada uutta tietoa kokoelmista sekä muista palveluista.

Arvioinnin avuksi on kehitelty erilaisia mittareita ja indikaattoreita. Edellytyksenä näiden hyödyntämiselle arvioinnissa on kuitenkin, että arviointi toimii systemaattisesti organisaatiossa. Indikaattorit eivät ole oikotie arviointiin. Tavoitteet ja kriteerit tulisikin määritellä tarkasti ennen indikaattoreiden käyttöönottoa, jotta välttyttäisiin päällekkäisten tietojen keruulta. (Granö-Suomalainen & Lahtinen 2002, 14.)

Indikaattorilla tarkoitetaan yleensä suhteutettua mittaria. Se on numeraalinen tai verbaalinen ja ilmaisee kohteen ominaisuutta, tilaa tai siinä tapahtuvia muutoksia. Indikaattoreita voidaan rakentaa esimerkiksi suhteuttamalla tilastomuuttujia keskenään. Kirjastoissa indikaattoreilla voidaan tarkastella esimerkiksi kirjalainojen määrä / kirjastokäynti, jolloin kyseessä on tulkintoihin johtava indikaattori. Indikaattoreilla pystytään myös vakioimaan erilaisia tilastollisia aikasarjoja, kuten esimerkiksi kirjalainojen kasvu vuodesta 1995 vuoteen 2000. Tällöin puhutaan suuntaa osoittavasta indikaattorista. (Granö-Suomalainen & Lahtinen 2002, 15.)

Erilaisten indikaattoreiden käyttö ei kuitenkaan ole ongelmaton. Usein saatetaan sortua seuraamaan vain helposti saatavilla olevia määrällisiä tietoja, jolloin vaikeammat laadulliset mittauskohteet jäävät vähemmälle huomiolle. Kokonaisarviointi saattaa kärsiä, kun kiinnostus kohdistuu liikaa indikaattoreihin ja muut kohteet jäävät niin sanotusti toisarvoisiksi. Indikaattoreilla saadaan kuitenkin nopeasti kuva toiminnan tilasta ja ne antavat hyvän pohjan sekä pitkittäisvertailulle (esimerkiksi tunnuslukujen kehitys useamman vuoden ajalta) että poikittaisvertailulle (esimerkiksi vertailu toisiin kuntiin). (Granö-Suomalainen & Lahtinen 2002, 15.)

Indikaattoreiden tavoitteena on yksinkertaistaa monimutkaisten asioiden informaatiota ja näin parantaa kommunikointia. Indikaattoreita voidaan käyttää apuna päätöksenteossa, mutta tällöin niiden relevanttiuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Granö-Suomalainen & Lahtinen 2002, 15.)

Kaiken kaikkiaan kokoelman kehittäminen lähtee kokoelmatyön periaatteista. Jokaisella kirjastolla on omat tapansa tehdä kokoelmatyötä. Kokoelmien kehittämisen tulisi siis lähteä tarkastelemalla kokoelmatyön eri toimintoja kuten aineiston valintaa, hankintaa ja karsintaa. Kokoelmatyö voidaan käsitteellä mieltää siksi toiminnaksi, jonka kautta kirjaston kokoelma on muotoutunut, kun taas kokoelmin kehittämisellä voidaan ymmärtää suunnitelmallinen ja systemaattinen toiminta, jonka tarkoituksena on muuttaa olemassa oleva kokoelma entistä paremmaksi (Sareslahti 1986, 12 - 13). Puhuttaessa kokoelmien kehittämisestä voidaan siis puhua myös kokoelmatyön kehittämisestä. Evansin malli tarjoaa apuvälineitä tähän työhön. Sen avulla

kirjastot voivat pyrkiä tarkastelemaan toimintaansa kokonaisvaltaisena, jatkuvana toimintana.

Lisäksi tulee huomioida, etteivät kokoelmat muodosta mitään erillistä saarekettä kirjastoissa. Parhaiten kokoelmien kehittäminen onnistuukin, kun niistä vastaavat henkilöt toimivat yhteistyössä esimerkiksi muiden kirjastojen ja käyttäjien kanssa. (Wilén & Kortelainen 2007, 8.) Kimppakirjastot voivat muun muassa tehdä yhteistyötä kokoelmiensa kehittämiseksi.

5 ERILAISIA ARVIOINTIMENETELMIÄ JA MALLEJA

Arvioinnin toteuttamiseksi on kehitelty erilaisia arviointimenetelmiä. Menetelmät voidaan jakaa kahteen luokkaan: kokoelmakeskeisiin sekä käyttö- ja käyttäjäkeskeisiin menetelmiin. Kokoelmakeskeisissä menetelmissä kokoelmaa tarkastellaan ikään kuin itseriittoisena kokonaisuutena. Tällöin huomio kiinnitetään erityisesti kokoelman kokoon, syvyyteen, laajuuteen sekä merkityksellisyyteen. Käyttö- ja käyttäjäkeskeisissä menetelmissä huomiota kiinnitetään puolestaan kokoelman käyttöön, käytettyyn aineistoon sekä itse kokoelman käyttäjiin. (Mäkinen & Wilén 1992, 18.)

5.1 Kokoelmakeskeiset menetelmät

Kuten edellä on mainittu, kokoelmakeskeisissä menetelmissä arviointi kohdistetaan itse kokoelmaan. Näkökulma on kokoelman hyvyyden ja käyttökelpoisuuden selvittämisessä, eikä niissä välttämättä oteta huomioon kokoelman käyttöarvoa asiakkaille. Perusoletuksena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että kokoelman suuri nidemäärä tekee kokoelmasta hyvän.

Asiantuntijamenetelmä

Asiantuntijamenetelmän perusajatuksena on, että kokoelman tai jonkin osakokonaisuuden kokoelmasta arvioi alan asiantuntija. Arviointi suoritetaan yleensä suoraan havainnoimalla, jolloin kiinnitetään huomiota lähinnä kokoelman laatuun. Tällaisen havainnoinnin avulla voidaan saada tietoa muun muassa kokoelman kattavuudesta, syvyydestä, merkityksellisyydestä, aineiston tuoreudesta sekä fyysisestä kunnosta. (Mäkinen & Wilén 1992, 23.)

Arvioijana toimiva asiantuntija voi periaatteessa olla kuka tahansa tehtävään soveltuva henkilö. Toisin sanoen arvioija voi olla täysin ulkopuolinen tai kirjaston henkilökuntaan kuuluva henkilö. On myös mahdollista käyttää useita eri asiantuntijoita. Asiantuntijalle tulisi antaa taustatiedot kyseessä olevan kirjaston toiminta-ajatuksesta, päämääristä ja tavoitteesta. Selvityksessä tulisi käyttää apuna tilastomenetelmän avulla kerättyä tietoa. (Mäkinen & Wilén 1992, 23.)

Asiantuntijamenetelmän suurimpana ongelmana on sopivan asiantuntijan löytäminen. Asiantuntijan tulisi tuntea myös alansa kirjallisuudesta. Tämä ei välttämättä kaikilla tieteenaloilla on itsestäänselvyys. Asiantuntijamenetelmä on kuitenkin suhteellisen helppo toteuttaa ja sillä voidaan saada vaikutuksia melko nopeasti. Lisäksi menetelmää voidaan periaatteessa soveltaa mihin tahansa kokoelman osaan. (Mäkinen & Wilén 1992, 23 - 24.)

Parhaimmassa tapauksessa asiantuntijamenetelmän avulla voidaankin saada selville mahdollisia puuttuvia teoksia tai kokonaisia aihealueita. Samalla hyvä asiantuntija osaa yleensä kertoa, mitkä kokoelman osa-alueet kaipaavat vielä kehitettävää. Menetelmää voidaan soveltaa myös siten, että esimerkiksi kirjastokimppojen sisällä kirjastot voivat arvioida toistensa kokoelmia.

Listamenetelmä

Listamenetelmä perustuu hieman samanlaiseen toimintatapaan kuin asiantuntijamenetelmä. Siinä missä asiantuntijamenetelmässä arviointia suorittaa jonkin alan asiantuntija, listamenetelmässä tämä asiantuntija korvataan jollakin bibliografialla tai listalla, johon kokoelmaa verrataan. Listamenetelmän perusidea onkin melko yksinkertainen: valitaan jokin bibliografia tai lista, joka sisältää tietyn alan perusteoksia tai muuten kattavan otoksen jonkin alan kirjallisuudesta. Tämän jälkeen verrataan listaa kirjaston kokoelmaan ja tarkastellaan, miten paljon prosentteina kokoelmaan sisältyy listassa olevia teoksia. Mitä korkeampi prosenttiluku saadaan, sitä parempaan verrattavaa kokoelmaa voidaan pitää. Listasta voidaan käydä läpi kaikki viitteet tai sitten ottaa tietynsuuruinen otos. Otoksen ottaminen voi olla perusteltua silloin, kun kyseessä on erityisen laaja ja paljon viitteitä sisältävä lista. (Mäkinen & Wilén 1992, 25, 27.)

Listamenetelmän avulla saadaan selville mahdollisia puuttuvia teoksia sekä voidaan selvittää kokoelmassa olevat puutteet ja vahvuudet. Listamenetelmä arvioikin kokoelmaa suhteessa julkaistuun kirjallisuuteen riippumatta siitä, mikä on kirjallisuuden kysyntä, saatavuus tai käyttö. (Mäkinen & Wilén 1992, 25.)

Listamenetelmän vaikein vaihe on sopivan listan löytäminen. Sopivia listoja voidaan kuitenkin löytää esimerkiksi seuraavista lähteistä: erilaiset kirjallisuuden valikoimaluettelot, suurten ja tärkeiden kirjastojen luettelot kuten

kansalliskirjasto, erityisbibliografiat ja kustantajien erilaiset listat. Yleensä listan valinnassa suositaan erilaisia tiettyä tarkoitusta varten laadittuja listoja eli ad-hoc tyyppisiä listoja. Niitä pidetään käyttökelpoisempina kuin yleisluontoisia standardilistoja, joiden käyttöön tulisi suhtautua varauksella, koska yleensä ne sisältävät vain niin sanottua ydinkirjallisuutta joltakin alalta. (Mäkinen & Wilén 1992, 26 - 27.) Tosin yleisten kirjastojen kokoelmien vertailuun tällaiset ad-hoc tyyppiset listat voivat olla käyttökelpoisia, sillä yleensä kyseisissä kirjastoissa kokoelma ei välttämättä ole niin syvällinen kuin esimerkiksi jonkin alan erikoiskirjastoissa.

Sopiva vertailukohde voi olla myös jonkin toisen kirjaston kokoelmaluettelo. Näihinkin tulisi suhtautua varauksella, sillä kirjastojen kokoelmilla on erilaisia tarkoituksia ja painotuksia. Myös käyttäjäkunta voi olla hyvin eri tyyppinen, jolloin vertaaminen ei välttämättä ole perusteltua. (Mäkinen & Wilén 1992, 27.) Jos kuitenkin päädytään vertaamaan omaa kokoelmaa jonkin toisen kirjaston kokoelmaan, turvallisinta olisi valita vertailukirjasto esimerkiksi saman kirjastokimpan sisältä tai samalta maakuntakirjasto alueelta. Näin voitaisiin olettaa, että asiakaskunnan kannalta olosuhteet olisivat melko saman tyyppiset, jolloin verrattavien kokoelmien painotukset eivät poikkeaisi liikaa toisistaan.

Listamenetelmän ongelmia ovat sopivan vertailulistan löytäminen sekä tulosten tulkinta. Vertailulla saatava vastaavuusaste eli yleensä prosenttiluku, joka kuvastaa kokoelmassa olevien julkaisujen määrää suhteessa vertailulistaan, ei itse lukuna välttämättä kerro kovin paljon arvioitavasta kokoelmasta. Saadut tulokset voidaankin tulkita vain suhteessa kokoelman tarkoitukseen ja sen edellyttämään kehitystasoon. Menetelmä onkin tehokas silloin, kun etsitään aukkoja kokoelmassa sekä halutaan tehdä yleisarviointia kokoelman tilasta. (Mäkinen & Wilén 1992, 28 - 29.)

Tilastomenetelmä

Kirjastoilla on pitkät perinteet erilaisten vuosi- ja yhteistilastojen keräämisestä. Tilastomenetelmällä voidaankin ymmärtää kaikenlaisten tilastojen ja numeraalisen tiedon kerääminen kokoelmasta. Tähän voidaan sisällyttää myös kokoelman lainaus – ja muut käyttöluvut, jotka yleensä liitetään käyttökeskeisiin menetelmiin. Tilastojen avulla on myös mahdollista tarkastella pelkästään kokoelman kokoa eri kriteereiden valossa. Kokoelma voidaan esimerkiksi

pilkkoa pienempiin osiin kuten eri tieteenaloihin, julkaisutyyppeihin, ilmestysvuosiin tai kielen mukaan. Tällöin voidaan ottaa mukaan myös kokoelman kasvua tai aineistomenoja kuvaavia lukuja. (Mäkinen & Wilén 1992, 20.)

Tilastomenetelmän lähtökohtana voidaan pitää oletusta, että ”riittävä” kirjojen määrä on pätevä laadun indikaattori. Ennen onkin ajateltu, että kokoelman koon kasvaessa myös sen laatu paranee. Koon ja laadun välinen suhde ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Esimerkiksi hyvin hoidettu 5000 niteen kokoelma voi olla parempi kuin 10 000 niteen kokoelma, jota ei ole rakennettu ja karsittu määrätietoisesti. (Mäkinen & Wilén 1992, 21.)

Tilastomenetelmän suurin merkitys osana arviointia on se, että sen avulla saatuja tietoja voidaan käyttää muiden arviointimenetelmien taustatietona ja tukena. Tilastomenetelmää ei koskaan saisi käyttää yksinään kokoelman arvioinnissa, vaan sen rinnalla tulisi käyttää muitakin menetelmiä. (Mäkinen & Wilén 1992, 21.)

Tilastomenetelmän etuina voidaan pitää sen tietynlaista helppoutta ja yksiselitteisyyttä. Tilastot ovat yleensä helposti koottavissa kirjastojen tietokannoista ja ne ovat yleisesti ymmärrettäviä, yksiselitteisiä sekä vertailukelpoisia. Ongelmana on kuitenkin, etteivät tilastot mittaa laatua. Ne eivät myöskään kerro, miten hyvin kokoelma tyydyttää käyttäjien tiedontarpeet. (Mäkinen & Wilén 1992, 22.)

5.2 Käyttö- ja käyttäjäkeskeiset menetelmät

Käyttötutkimusten yleisenä oletuksena on, että kirjaston kokoelman suuri käyttö tekee kokoelmasta hyvän, koska se tyydyttää asiakaskunnan kysyntää ja tarpeita. Kokoelman käytöllä tarkoitetaan yleensä aineiston lainaamista, tutkimista, katsomista tai kopioimista kirjaston tiloissa. (Mäkinen & Wilén 1992, 35).

Viiteanalyysi

Viiteanalyysi on sovellus listamenetelmästä, vaikka se kuuluukin käyttökeskeisiin menetelmiin. Viiteanalyysiä avulla pyritään identifioimaan jonkin

alan tärkeä ja keskeinen kirjallisuus. Menetelmä perustuu siihen, miten useasti eri julkaisuihin, kirjoittajiin ja niin edelleen, on viitattu eri julkaisujen bibliografioissa ja lähdeluetteloissa. Perusoletus viiteanalyysissä on, että jonkin julkaisun saama viittausten määrä osoittaa tämän julkaisun merkityksellisyyden kyseessä olevalle alalle. Tosiasia on, että joihinkin julkaisuihin, lehtiin ja kirjailijoihin tai kirjoittajiin viitataan useammin kuin toisiin. Viittausten määrän avulla pystytään erottelemaan niin sanotut ydindokumentit joltain tietyltä alalta. (Mäkinen & Wilén 1992, 31.)

Yleisten kirjastojen kannalta viiteanalyysin käyttö on ongelmallista, koska menetelmän avulla kootut vertailulistat painottuvat lähinnä tutkimusmateriaaliin. Koska yleisillä kirjastoilla ei ole niin sanottua isäntäyhteisöä esimerkiksi korkeakoulun puolesta, ei sillä ole juurikaan tutkimuksia, joihin verrata kokoelmaansa. Viiteanalyysin avulla etsitäänkin yleensä vastausta kysymykseen, olisiko tutkimus ollut mahdollista tehdä käyttämällä vain kyseessä olevan kirjaston kokoelmia. Viiteanalyysi eroaakin listamenetelmästä siinä suhteessa, että se perustuu tutkijoiden todella käyttämiin lähteisiin eikä vain joihinkin suositeltuihin listoihin. (Mäkinen & Wilén 1992, 33.)

Viiteanalyysi soveltuu parhaiten jonkin erityisalan kokoelman arviointiin. Menetelmää käytettäessä erityistä huomiota tulisi kiinnittää niiden lähdejulkaisujen valintaan, joista vertailtavat listat poimitaan. Suurimmat ongelmat ovat siis pääsääntöisesti samat kuin listamenetelmässä eli sopivan vertailulistan löytäminen tai kokoaminen. Etuna viiteanalyysissä on sen joustavuus, joka koskee sekä arvioitavaa kokoelmaa että viitteiden kokoamista ja otoksen suuruutta. Ainoana arviointimenetelmänä viiteanalyysiä ei kuitenkaan tulisi käyttää, eikä se sovellu kaikkien tieteenalojen julkaisuiden arviointiin. (Mäkinen & Wilén 1992, 34.)

Lainaus- ja sisäkäyttötutkimukset

Sisäkäyttötutkimuksissa ensisijainen tarkoitus on täydentää kokoelman käyttöprofiilia muun muassa kopioinnin, aineiston selailun ja käsikirja-aineiston osalta. Valitettavan usein kokoelman arvioinneissa laiminlyödään kuitenkin sisäkäytön merkitys kokoelman käytössä. (Mäkinen & Wilén 1992, 37.)

Sisäkäytön arviointia varten on kehitelty joitakin hyvin alkeellisia mittaustapoja, joilla pystytään kartoittamaan vain osa käytöstä. Tavallisesti käytettyjä tekniikoita ovat esimerkiksi havainnointi, haastattelut ja kyselyt. Lisäksi asiakasta voidaan esimerkiksi pyytää jättämään hyllystään ottama kirja pöydälle ja näiden teosten pohjalta kootaan eräänlainen ”käyttötilasto” tietyltä aikaväliltä. Ongelmana sisäkäytön tutkimuksessa on yleensä sopivan tutkimusajan keston määrittäminen sekä tekniikoiden työllistyvyys henkilökunnalle. Sisäkäytön tutkiminen vaatii myös käyttäjien yhteistyötä onnistuakseen. (Mäkinen & Wilén 1992, 37 - 38.)

Lainaustilastojen tutkimista voidaan puolestaan käyttää kirjastoissa moneen tarkoitukseen. Niiden avulla voidaan muun muassa paikantaa kokoelman ydinteokset ja vähän käytetyt osat sekä saada jonkinlainen kuva kokoelman käyttöprofiilista. Lainaustilastoja voidaan käyttää myös karsinta-, varastointi- ja aineiston säilytysongelmien ratkaisemiseen sekä laina-aikojen säätelyyn ja lisäkappaleiden hankinnan tarpeen selvittämiseen. Lainaustilastoilla onkin perinteisesti ollut tärkeä rooli kokoelmien kehittämisessä ja arviointityön pohjana kirjastoissa. (Mäkinen & Wilén 1992, 34 - 35.)

Käyttö- ja sisäkäyttötutkimusten etuina voidaan pitää niiden helppoutta ja kattavuutta. Atk-pohjaisilla kirjastojärjestelmillä on helppo saada erilaista aineistoa kokoelman käytöstä ja niitä on myös helppo järjestellä eri kategorioihin analysointia varten. Järjestelmistä saatava tieto on lisäksi määrällistä ja siten myös melko pitkälti objektiivista. Tilastollisten lukujen merkitystä voi kuitenkin olla vaikea tulkita ja lopullinen hyödyntäminen päätöksenteossa on jo paljon ongelmallisempaa. (Mäkinen & Wilén 1992, 38 - 40.)

Kokoelmien relatiivinen käyttö ja käyttöfaktorit

Kokoelman käyttöä voidaan mitata myös suhteellisesti. Relatiivisesta käytöstä puhuttaessa tarkoitetaan sitä käyttömäärää, jonka jokin tieteenalan käytön (% lainausotoksesta) pitäisi saada osakseen siinä suhteessa kuin ala on edustettuna (%) kokoelmasta. (Mäkinen & Wilén 1992, 36). Esimerkiksi jos lääketiede muodostaa kirjaston kokoelmasta 8 %, on sen odotettu lainaus myös sama 8 %. Jos lainaus on kuitenkin enemmän kuin 8%, on kyseessä ylikäytetty

luokka ja toisaalta, jos lainaus on vähemmän kuin 8%, on kysessä alikäytetty luokka.

Pelkästään laina- ja nidemäärien vertailulla ei kuitenkaan välttämättä saada tarpeeksi tarkkaa kuvaa kokoelman käytöstä. Laina- ja nidemäärien avulla voidaan kuitenkin laskea kokoelman osille käyttöfaktorit, jotka antavat yksityiskohtaisempaa tietoa eri alojen käyttäytymisestä sekä paremman pohjan eri alojen vertailulle. Käyttöfaktori lasketaan jakamalla jonkin luokan lainausprosentti saman luokan nidemäärän prosenttiosuudella (Mäkinen & Wilén 1992, 36). Jos luokan lainaus on sama kuin luokan edustus kokoelmassa, saadaan tunnusluvuksi 1.00. Jos luokan käyttö on kaksinkertainen verrattuna sen edustukseen kokoelmassa, saadaan tunnusluvuksi 2.00, ja jos luokan käyttö on vain puolet saadaan tunnusluvuksi 0.50. (Metz 1983, 15.)

Relatiivisen käytön pohjalta ei kuitenkaan tulisi tehdä liian hätiköityjä päätöksiä kokoelman kehittämisen suhteen. Käyttöfaktoreita voidaan tulkita monella tavalla, joten pelkästään niiden varaan kehittämistyötä ei tulisi jättää. Lisäksi tulisi huomioida, että käytöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä vain lainauskäyttöä. Kokonaisvaltaisemman kuvan saavuttamiseksi tulisi mukaan ottaa myös käytettävissä olevat tiedot hankinnan tämänhetkisestä sekä aikaisemmasta tasosta. Lisäksi pitäisi olla jonkinlainen tieto siitä, onko alojen käyttö lisääntymässä vai vähentymässä. Näiden tietojen pohjalta tulisi kokoelmaa kehittää vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita ja samalla ottaa huomioon kokoelmapolitiikalle asetut tulevaisuuden tavoitteet. (Mäkinen & Wilén 1992, 37.)

Dokumenttien toimittamistesti ja hyllysaatavuus

Kirjaston kokoelmien hyödyllisyyttä ja käyttökelpoisuutta voidaan tutkia myös siten, että tarkastellaan sitä aikaa, mikä kuluu ennen kuin asiakas saa tarvitsemansa aineiston käyttöönsä. Tekniikan avulla pyritään selvittämään niitä esteitä ja mahdollisia vaikeuksia, joita asiakas kohtaa etsiessään sopivaa aineistoa. (Mäkinen & Wilén 1992, 40.)

Testi voidaan toteuttaa joko asiakkaan todellisuudessa tarvitseman aineiston avulla tai sitten voidaan käyttää niin sanottua simulointitekniikkaa, jolloin eri lähteistä kootaan eräänlainen viitelista. Simulointitekniikassa voidaan aineiston

etsimiseen käyttää kirjaston henkilökuntaa tai henkilöä, joka muistuttaa mahdollisimman paljon keskivertoasiakasta. Asiakkaiden todellisten tarpeiden määrittelemiseen voidaan käyttää kyselyä tai haastattelua. (Mäkinen & Wilén 1992, 40.)

Aineiston saatavuutta voivat estää muun muassa seuraavat seikat: 1) Kirjasto ei omista tarvittava teosta, jolloin selvittäminen kuuluu hankintapolitiikan kysymyksiin. 2) Teosta ei ole saatavilla, koska se on lainassa toisella asiakkaalla. Tähän ongelmaan kuuluvat mahdolliset lisäkappaleiden hankinnat tai laina-aikojen muuttaminen. 3) Teos on kateissa tai väärässä paikassa hyllyssä. Tämä ongelma voi johtua sekä asiakkaasta että kirjastosta. 4) Asiakas ei löydä teosta, vaikka se on hyllyssä oikealla paikalla. Kohtien 3 ja 4 osalta kirjaston tulisikin kiinnittää huomiota hyllyjen ja aineiston sijoitteluun sekä opasteisiin. (Mäkinen & Wilén 1992, 41.)

Tämän menetelmän läpikäyminen saattaa olla hyödyllistä itsetutkiskelua kirjastolle. Tekniikkaa käytettäessä tulee kuitenkin muistaa, että testi mittaa vain potentiaalista kysyntää eli sitä, mitä asiakkaat saattavat kysyä. (Mäkinen & Wilén 1992, 41- 42.) Jokatapauksessa menetelmän avulla on mahdollista tarkastella esimerkiksi varausjonojen pituutta sekä sitä, miten paljon kokoelmassa on puutteita verrattuna asiakkaiden tiedontarpeisiin. Erityistä apua tekniikasta voi olla kokoelma- ja hankintapolitiikan kehittämiseen.

5.3 Käyttäjätutkimukset

Kirjaston kokoelman olemassa olon edellytys on sen käyttäjä. Tämän perusoletuksen pohjalta kokoelmia tulisikin suunnitella ja kehittää siten, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin käyttäjien tarpeita. Avuksi tähän käyvät parhaiten erilaiset surveytyyppiset tutkimukset, joissa yleisimmät tutkimustekniikat ovat haastattelut sekä kyselyt. (Mäkinen & Wilén 1992, 43.)

Käyttäjätutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten hyvin kirjaston kokoelmat ja palvelut tyydyttävät käyttäjien tarpeet. Aineistoa voidaan kerätä joko kirjallisessa tai suullisessa muodossa. Käyttäjiltä saatua tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi käyttäjien tiedontarpeiden kartoittamisessa, asiakasyhteisön koostumuksen määrittelyssä, kiinnostusten kohteiden sekä trendien ennakkoinnissa. Käyttäjätutkimuksilla saadaan myös palautetta

toiminnasta ja kokoelmista sekä mahdollisia kehittämisehdotuksia. Onnistuakseen käyttäjätutkimus tarvitsee yhteistyötä käyttäjien puolelta. Tähän vaikuttaa muun muassa se, miten käyttäjät kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa. Kirjaston omalla aktiivisuudella on myös merkitystä tutkimuksen onnistumisessa. (Mäkinen & Wilén 1992, 44 - 45.)

Käyttäjätutkimuksen etuina voidaan pitää sen joustavuutta. Tutkimus voi olla juuri niin yksinkertainen tai monimutkainen kuin tarve vaatii. Sen avulla on myös helppo kerätä suurempikin palautemäärä ja se voidaan tehdä useimmille asiakastyypeille ja käyttäjäryhmille. Ongelmana käyttäjätutkimuksessa on lähinnä tutkimuskysymysten laadinta. Kysymysten tulisi olla tarpeeksi selkeitä, jottei vastaajille jää liikaa tulkinnan varaa. Lisäksi käyttäjillä ei välttämättä ole kovin monipuolista kuvaa kirjaston kokoelmista tai palveluista, jolloin he eivät välttämättä osaa vastata tai heillä ei ole mielipidettä tutkimuksen kysymyksiin. Kirjaston tiloissa toteutettu kysely jättää myös pois ei-käyttäjien mielipiteet, jolloin kokonaiskuvaa kirjaston toiminnasta ei saada. (Mäkinen & Wilén 1992, 45 - 46.)

5.4 PARKKI –projekti

Pohjoisten kirjastojen arviointi ja kehittämisprojekti PARKKI toteutettiin opetusministeriön rahoituksella vuosina 2000 – 2003. Kolmivuotisen hankkeen aikana oli tarkoitus aloittaa arviointiyhteistyö Pohjois-Suomen yleisissä kirjastoissa sekä kehittää erilaisia menetelmiä yleisten kirjastojen toiminnan arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Yhtenä tärkeänä tavoitteena oli löytää jokapäiväiseen työskentelyyn helposti soveltuvia menetelmiä. (Kortelainen 2003, 16.)

Parkki-projektiin osallistui kolme kirjastoista koostuvaa työryhmää. Yleisten kirjastojen puolelta yhteistyötä tekivät Oulun seutukunnan ja Kemian seudun kirjastot. Rovaniemellä yhteistyöhön osallistuivat Rovaniemen kaupunginkirjasto – Lapin maakuntakirjaston lisäksi Rovaniemen ammattikorkeakoulun kirjasto, Lapin yliopiston kirjasto ja projektin toisesta vuodesta lähtien myös Rovaniemen maalaiskunnan kirjasto. Kirjastojen lisäksi projektiin osallistui neljäntenä tahona Oulun yliopiston informaatiotutkimuksen laitos. (Kortelainen 2003, 16.)

Parkki-projektissa arvioinnin kohteet jaettiin kolmeen ryhmään: kokoelmat, asiakasryhmät ja kirjastotyö. Arvioinnit toteutettiin ryhmissä eri vuosina rotaatiota hyödyntäen. Tämä tarkoitti, että arvioinnista saadut tulokset siirrettiin vuoden kuluttua seuraavalle ryhmälle, joka seuraavaksi jatkoi arviointia samasta aihepiiristä. Näin jokainen pystyi omaksumaan uudenlaiset työskentelytavat, mutta edellisen ryhmän tulokset olivat kuitenkin tukemassa menetelmien valintaa ja arviointia. (Kortelainen 2003, 17.)

Projektin aikana kehitettiin uusia ja erilaisia arvioinnin työvälineitä. Kirjastotyön arviointiin sovellettiin portfoliotyöskentelyä, benchmarkingia seututasolla sekä intressipiirityöskentelyä osaamisen jakamisessa. Myös kokoelmien arviointiin sovellettiin portfolioa ja kuntien välistä intressipiiriä. Koulutustarpeita ja osaamisen arviointia varten kehiteltiin lomakkeita ja asiakastyön arvioinnissa työvälineinä olivat lomake- ja verkkokyselyt sekä tilastojen tarkastelu. (Kortelainen 2003, 15.)

Portfoliotyöskentely kirjaston arvioinnissa ja kehittämisessä

Portfolio on arviointi- ja kehittämistyökalu, joka soveltuu sekä yksilön osaamisen että koko yhteisön toiminnan kuvaamiseen. Kirjastoissa portfolio voi sisältää dokumentteja yhteisön tai toiminnan erityispiirteistä, vahvuuksista, laadusta sekä kehitymisestä. Portfoliota voi työstää yksittäinen työntekijä tai koko työyhteisö yhteistyössä. Ensisijaisesti portfolio on kuitenkin väline oman toiminnan kehittämiseen. (Kortelainen & Tenhula 2000, 10.)

Portfolio ei korvaa tilastollista arviointia, mutta se voi täydentää sisällöllisesti laadullisia tietoja. Tilastojen avulla pystytään tarkastelemaan selkeästi numeraalisesti ilmaistavia toimintoja kuten asiakaskäyntejä sekä lainojen ja muiden tapahtumien määrää. Portfolion avulla voidaan puolestaan kuvata edellä mainittujen tilastojen mittaaman palvelutarjonnan luonnetta, sisältöä tai mahdollisia muita laadullisia tekijöitä. Portfolion avulla onkin mahdollista saada esiin työn monimuotoisuus. Sen avulla voidaan nostaa esiin niitä pienimuotoisia tai harvinaisempia työtapoja, jotka määrällisessä arvioinnissa jäävät jokapäiväisen työskentelyn varjoon. (Kortelainen 2003, 21 - 22.)

Portfoliotyöskentelyssä on monenlaisia toimintatapoja. Sitä voidaan tehdä joko henkilökohtaisella tasolla, yksikkö- tai kirjastokohtaisella tasolla sekä

seudullisella tasolla. Henkilökohtaisella tasolla portfolio kuvaa yksittäisen työntekijän osaamista sekä kehittymistarpeita suhteessa tavoitteisiin. Yksikkö- tai kirjastokohtainen portfolio toimii puolestaan koko yksikön toiminnan arvioimisen ja kehittämisen välineenä, ja seudullisen portfolion kautta työskentely voidaan laajentaa verkostomaiseksi usean kirjaston yhteiseksi arvioni- ja kehittämisvälineeksi. (Rasinkangas 2001, 6.)

Portfoliosta voidaan erottaa myös kaksi ulottuvuutta – perusportfolio ja näyteportfolio. Perusportfolioon voidaan sisällyttää periaatteessa kaikki työstä tai toiminnasta kertova materiaali. Se voi sisältää esimerkiksi työntekijöiden muistiinpanoja ja pohdintaa, kirjaston itse tuottamaa materiaalia tai muiden yhteistyötahojen tuottamaa materiaalia sekä kaikkea mahdollista, mikä jollakin tavalla kertoo toiminnan laadusta ja erityispiirteistä. Perusportfolio voi sisältää myös perustietoa kirjastosta kuten erilaisia tilastoja, toimintakertomuksia, suunnitelmia, pöytäkirjoja, lehtileikkeitä, tietoa järjestetyistä tilaisuuksista sekä asiakaspalautteita. Olennaista on tallettaa kaikki toiminnasta kertova materiaali mahdollisimman kattavasti. Jokin sillä hetkellä mitättömältä tuntuva materiaali voi tulevaisuudessa osoittautua hyvinkin tarpeelliseksi esimerkiksi toiminnan kehittämisen kannalta. (Kortelainen & Tenhula. 2000, 10 - 11.)

Näyteportfolio on puolestaan eräänlainen portfoliokooste, joka on tarkoitettu virallisempia arviointitilanteita varten. Siihen valikoidaan toiminnan laadusta kertovia näytteitä jäsentäen ne julkisesti esitettävään muotoon. Näyteportfoliota on työyhteisön yhdessä kokoama asiakirja, eräänlainen esite, jonka tarkoituksena on tuoda esille sekä dokumentoida toimintaa ja sen laatua. Näyteportfolion avulla voidaan esimerkiksi perustella päättäjille rahoitusta tai sillä voidaan tavoitella jotakin muuta julkista tunnustusta. Sitä voidaan pitää myös eräänlaisena käyntikorttina kirjaston toiminnasta. (Kortelainen & Tenhula 2000, 11.)

Arvioinnin välineenä sekä työskentelymuotona portfolio on varsin joustava. Siinä on mahdollista esittää sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Perinteisten numero- ja faktatietojen lisäksi portfolioon voidaan sisällyttää erilaista pohdintaa toiminnan tavoitteesta ja kehittämisestä sekä palautetta niin asiakkailta, työntekijöiltä kuin yhteistyökumppaneilta. Luotettava portfolio sisältää aineistoa useasta eri lähteestä ja se on huolellisesti dokumentoitu. Lisäksi virallisissa tilanteissa käytettäessä se on julkinen asiakirja, jonka

oikeellisuudesta tekijät viimekädessä vastaavat. (Kortelainen & Tenhula 2000, 11 - 12.)

Portfoliotyöskentelyn hyvinä puolina voidaan pitää sen monipuolisuutta sekä edellä mainittua joustavuutta. Portfolion avulla arviointi on mahdollista kohdistaa myös pienempiin kirjastotyön osa-alueisiin, jolloin varsinaiseen arviointiin ei välttämättä tarvitse panostaa kerralla paljon. Työyhteisön kannalta portfolioista voi olla apua myös uuden henkilöstön perehdyttämisessä. Lisäksi seudullisen portfolion avulla kirjastojen vertailu voi helpottua ja eri yksiköt voivat löytää uusia toimintatapoja. (Kortelainen 2003, 34 – 35.)

Portfolion eräänlaisena huonona puolena voidaan pitää sen pitkäjänteisyyttä. Vaikka portfolio tarjoaa apua pitkäjänteiseen ja jatkuvaan suunnittelutyöhön, vaatii sen kokoaminen aloitusvaiheessa jonkin verran suunnittelua. Lisäksi portfolion integroiminen jokapäiväiseen työskentelyyn voi olla haastavaa. Portfolio saatetaan kokea myös monimutkaiseksi, sillä sen perusidean sisäistäminen ja omaan käyttöön soveltaminen vaativat keskusteluita oman työyhteisön sisällä. (Rasinkangas 2008, 105 – 111.)

5.5 Conspectus

Conspectus on alkujaan lähtöisin Amerikasta ja sen synty ajoittuu 1970-luvulle. Kukoistuskautensa se kuitenkin koki 1980-luvulla. Conspectus on alun perin ollut kansallisen tason kokoelmien kehittämispolitiikan ja kokoelmayhteistyön apuväline. Sen tarkoitus on ollut toimia eri kirjastojen kokoelmatietojen vertailun ja koordinoinnin välineenä. Conspectuksessa kokoelmat kuvaillaan käyttäen apuna kansainvälisesti ymmärrettävää koodikieltä. Se antaa eräänlaisen yleiskatsauksen kokoelman määrällisistä ja laadullisista vahvuuksista. (Wilén & Kortelainen 2007, 125.) Lähinnä Conspectusta on käytetty tieteellisten kirjastojen kokoelmien kehittämisessä ja arvioinnissa.

Conspectuksen tavoite on ollut kokoelmien laatutason määrittelemine yksinkertaisella, yksiselitteisellä ja vertailukelpoisella tavalla. Tässä onnistumisen määrää hyvin pitkälti se työ, jolla kirjastot määrittävät kokoelmiinsa kuuluville dokumenteille niiden laajuutta, määrää, syvyyttä ja laatua kuvaavan tason. Tätä tason kuvaamista varten Conspectuksessa otettiin käyttöön viisiportainen tasokoodiskaala, johon kirjastojen tulee sijoittaa

kokoelmansa. Olemassa olevan kokoelman lisäksi tasokoodisto koskee sitä tasoa, millä kokoelmaan hankitaan aineistoa ja mille tasolle se tahdotaan nostaa tai laskea. (Wilén & Kortelainen 2007, 129.)

Perustan arvioinnille muodostaakin nykyisen kokoelman laatutason määrittäminen, johon sitten hankinta- ja pyrkimystasoa peilataan. Olemassa olevan kokoelman ja hankintatason määrittämisessä näkökulma on kokoelmakeskeinen, kun taas pyrkimystason määrittelemisen edellyttää enemmän käyttö- ja käyttäjäkeskeistä lähestymistapaa. Conspectuksessa arvioinnin luonne on lähinnä kuvailevaa ja sen avulla pyritään löytämään kokoelmista vahvuuksia ja heikkouksia sekä tutkimaan kokoelman eri osien tasapainoa. (Wilén & Kortelainen 2007, 130.)

5.6 Conspectus Suomessa: Suomen yliopistokirjastojen kokoelmakartta

Vuodesta 2003 lähtien Suomessa on ollut kehitteillä Yliopistokirjastojen neuvoston aloittama hanke, jonka tarkoituksena on ollut kuvailla ja arvioida Suomen yliopistokirjastojen kokoelmia ja luoda kaikille yliopistokirjastoille yhteinen kokoelmakartta (Wilén 2007, 136). Hanke päättyi Yliopistokirjastojen neuvoston osalta vuonna 2007. Hankkeessa kehitelty toiminta siirtyi Varastokirjastolle vuoden 2008 alussa osallistumismaksuperiaatteella. Tällä periaatteella se toimii tällä hetkellä Varastokirjaston ja Kansalliskirjaston yhteistyönä. (Varastokirjasto 2010, hakupäivä 11.11.2010.)

Kokoelmakarttahanke liittyy strategiseen tavoitteeseen, jolla halutaan parantaa aineistojen saatavuutta ja kattavuutta (Huovinen 2009, hakupäivä 11.11.2010). Kokoelmakartta on ikään kuin yhteisluettelo, jonka rakennusosat eivät ole yksittäisiä dokumentteja vaan kokoelmia. Kirjastojen kokoelman onkin tarkoitus luetteloida ja sisällöinkuvailla. Näin aiheenmukaiset haut toisivat tuloksia kirjastottain. Samalla hankkeessa on tarkoitus arvioida kokoelmien vahvuuksia. (Wilén & Kortelainen 2007, 136.)

Kokoelmakartan avulla on tarkoitus parantaa aineistojen saatavuutta sekä löydettävyyttä. Kartan avulla kirjastot voivat profiloitua nykyistä paremmin, sillä kokoelmakartta antaa välineet hankintojen tehokkaampaan koordinointiin sekä aineiston välitykseen. Kokoelmien arvioinnissa ja kehittämisessä kirjastot pystyvät vertailemaan omia kokoelmiaan toisten kirjastojen kokoelmiin. (Wilén &

Kortelainen 2007, 136.) Kokoelmakartan avulla on mahdollista saada kuva siitä, minkälaista ja minkä laatuista aineistoa eri yliopistokirjastoissa on.

Esimerkiksi Tampereen yliopiston kirjastossa kokoelmakarttaa on hyödynnetty hyvin luovasta ja yksilöllisesti. Kirjasto on kehittänyt omia tekniikoitaan kokoelmakartan hengessä kerätäkseen tietoa kokoelmistaan. Tarkoituksena on ollut muodostaa kokonaiskuva tietyistä kokoelman osista sekä niiden käytöstä. Tässä on hyödynnetty muun muassa kirjastojärjestelmästä saatavia tietoja nimekkeiden määrästä sekä ikä- ja kielijakaumasta. Kirjastojärjestelmän avulla tarkasteltiin myös aineiston kiertoa jonakin tiettyinä päivinä. Tietojen pohjalta koottiin erilaisia taulukoita, joista on helppo saada kokonaiskuva esimerkiksi aineiston ikäjakaumasta yhdellä silmäyksellä. (Hyödynmaa, Ahlholm-Kannisto & Nurminen 2010, 45 - 46.)

Asiakkaiden kannalta kokoelmakartta palvelee sopivien aineistojen löytämisessä. Se tukee aineistojen valtakunnallista yhteiskäyttöä ja auttaa löytämään tiedontarpeita parhaiten palvelevat aineistot. (Wilén & Kortelainen 2007, 136). Vaikka hanke on tällä hetkellä lähinnä yliopistokirjastoja varten, voi se tulevaisuudessa laajentua kaikkia kirjastoja koskevaksi yhteisluetteloksi. Tällöin kirjastot pystyisivät helposti vertailemaan kokoelmiaan keskenään sekä löytämään aineistoa yhden hakupalvelun kautta.

6 HATTULAN KUNNANKIRJASTO

Hattula on noin 9 600 asukkaan kunta Kanta-Hämeessä, Hämeenlinnan seutukunnassa. Kunnan ikäjakaumasta suurin osa eli 65,8 % on 15 – 64 – vuotiaita. Toiseksi suurin ikäryhmä ovat nuoret 0 – 14 –vuotiaat, joita on kunnan väestöstä 19 %. Yli 65 –vuotiaita on 15,2 %. Kunnan suurimmat työllistäjät ovat kunnan itsensä lisäksi Puolustusvoimat sekä Hämeen ammattikorkeakoulun Lepaan yksikkö. Lisäksi kunnasta löytyy jonkin verran teräs- ja puuteollisuutta. (Hattulan kunta 2010a, hakupäivä 31.8.2010.) Hämeenlinnaan Hattulasta on matkaa noin 10 km ja Tampereelle noin 75 km. Hattulan keskustaajamana toimii Parola. (Hattulan kunta 2010b, hakupäivä 31.8.2010.)

Kunnan kirjastoverkko koostuu pääkirjaston lisäksi kirjastoautosta sekä Lahdentaan lainausasemasta. Lainausasema on auki kahtena päivänä viikossa muutaman tunnin ajan. Pääkirjasto sijaitsee Parolan keskustaajamassa Juiteinintalossa ja samassa rakennuksessa toimii kunnan sosiaalityö. Hattulan kirjasto kuuluu Hämeen maakuntakirjastoalueeseen sekä Vanaja verkko – kimpiaan yhdessä Hämeenlinnan ja Janakkalan kanssa.

Taulukosta 1 on nähtävissä Hattulan kirjaston kävijämääriä ja lainauslukuja vuosilta 2008 - 2010. Kirjastojen kävijämäärissä yleisesti nähtävissä oleva vähentyminen näyttäisi toteutuvan myös Hattulassa. Sen sijaan Hattulan kirjaston verkkokäynnit ovat lisääntyneet huomasti viimeisten kolmen vuoden aikana. Tämän tapainen trendi on nykyään kuitenkin yleinen kirjastoissa. Palveluiden siirtyessä yhä enemmän verkkoon vähentyvät fyysiset käynnit kirjastoissa, mutta sen sijaan verkon kautta kirjastojen palveluita käytetään yhä enemmän. Kävijämäärien väheneminen ei kuitenkaan näyttäisi vaikuttaneen kovin paljon Hattulan kirjaston lainamääriin. Kokonaislainaus on pysynyt lähes samana viimeiset kolme vuotta samoin kuin lainaajien osuus kunnan asukasluvusta.

*TAULUKKO 1 Hattulan kirjaston kävijämäärät ja lainausluvut 2008 - 2010
(Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010a, hakupäivä 9.4.2011)*

	2008	2009	2010
Fyysiset käynnit	76339	70399	67404
Fyysiset käynnit / Asukasluku	8,08	7,36	7,00
Verkkokäynnit	8469	8981	15042
Lainaajia	4178	4167	4221
Lainaajia / Asukasluku	44,24 %	43,54 %	43,85 %
Kokonaislainaus / Asukasluku	16,12	16,99	16,93
Kokonaislainaus	152217	162573	162974

Tarkasteltaessa koko maan keskiarvoa pärjää Hattulan kirjasto vertailussa hyvin. Esimerkiksi vuonna 2010 lainaajia kuntien asukasluvuista oli koko maan kirjastoissa keskimäärin 39,24 % (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010a, hakupäivä 2010). Hattulan saama tulos 43,85 % on siis selkeästi koko maan vertailulukujen yläpuolella. Luvuista voi lisäksi päätellä, että vaikka fyysiset käynnit kirjastossa vähenevät, lainaavat asiakkaat jopa enemmän niteitä kerralla kuin aikaisemmin. Tämä selittäisi kokonaislainauksen tasaisuuden viimeisten kolmen vuoden aikana.

6.1 Hattulan kirjaston tietokirjakokoelma ja sen nykytila

Hattulan kirjaston tietokirjakokoelmaa tarkasteltiin Suomen yleisten kirjastojen tilastojen kautta vielä tarkemmin. Tilastoista tarkasteltiin muun muassa kokoelman suuruutta, lainauslukuja sekä hankinta ja poistomääriä. Tilastoissa keskityttiin tarkastelemaan nimenomaan aikuisten tietokirjakokoelmaa, mikäli tämä oli mahdollista tilastojen puitteissa. Esimerkiksi poistojen ja kaukolainauksen kohdalla tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista.

Tarkempaan tarkasteluun valittiin vuodet 2006, 2008 ja 2010. Valitut vuodet edustavat sellaisia aikajaksoja, jolloin kirjastossa tai kokoelmassa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Sen sijaan vuosina 2007 ja 2009 muutoksia tapahtui jonkin verran. Vuonna 2007 kirjastossa aloitti uusi johtava kirjastonhoitaja ja samana vuonna suoritettiin suuri tietokirjojen poistoprojekti. Vuoden 2009 keväällä puolestaan kirjastossa vaihdettiin tietokirjallisuuden hyllyjärjestystä. Näin ollen katsottiin, että olisi hyödyllistä tarkastella tilastollisesti

vuosia suurempien toimenpiteiden välissä, jotta samalla voitaisiin selvittää, onko tehdyillä muutoksilla ollut vaikutusta muun muassa kokoelman käyttöön. Vuoden 2010 tilastoilla puolestaan haettiin tietoa lähinnä kokoelman tämän hetkisestä tilasta tilastojen valossa.

Taulukosta 2 on nähtävissä Hattulan kirjaston kirja-aineiston kokoelmien nidemäärät sekä niiden suhteutus kunnan asukaslukuun. Taulukosta voidaan selkeästi havaita, että aineistomäärät ovat laskussa. Vuosien 2006 ja 2008 välillä on jopa melko suuri ero kokoelmien määrässä. Tämä selittyy mitä ilmeisimmin vuonna 2007 tehdyllä suurella poistoprojektilla.

TAULUKKO 2 Hattulan kirjaston kokoelma (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010b, hakupäivä 9.4.2011)

Tilasto	2006	2008	2010
Kokoelmat: Kirja- aineistot	74284	67811	67532
Kokoelmat: Tietokirjat	33692	29277	28791
Kokoelmat: Tietokirjat, aikuiset	30602	26213	25932
Kokoelmat / Asukasluku	8,77	8,03	7,88
Kokoelmat: Kirja-aineistot / Asu- kasluku	7,96	7,18	7,02

Verrattaessa Hattulan kokoelmien ja asukasluvun suhdetta esimerkiksi koko maan suhdelukuun on tilanne Hattulassa hyvä. Koko maan suhdeluku kokoelmat/asukasluku oli vuonna 2010 7,45 ja kirja-aineiston/asukasluvun suhdeluku puolestaan 6,69 (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010c, hakupäivä 9.4.2011). Hattulan kirjasto on siis selvästi näiden lukujen yläpuolella.

Poistojen ja hankintojen suhde on kokoelman kannalta hyvä. Taulukosta 3 selviää koko kokoelman poisto- ja hankintamäärät. Lukuja tarkasteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että poistojen osalta luvut koskevat koko kokoelmaa,

eivät vain aikuisten kokoelmia tai tietokirjakokoelmia. Lukujen avulla voidaan kuitenkin nähdä, että poistot ja hankinnat ovat kokonaismäärältään hyvin lähellä toisiaan. Kansainvälisten suositusten mukaan poistojen ja hankinnan tulisi olla 8 % kokoelmasta (ks. Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi 2010, hakupäivä 1.12.2010).

TAULUKKO 3 Poistot ja hankinnat Hattulan kirjastossa (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010b, hakupäivä 9.4.2011)

	2006	2008	2010
Poistot	3269	2832	4729
Poistot / Kokoelmat	3,99 %	3,73 %	6,24 %
Hankinnat: Kirja-aineistot	3378	3536	4589
Hankinnat: Tietokirjat, aikuiset	1442	1486	1807
Hankinnat / Kokoelmat	4,75 %	5,48 %	6,88 %

Hattulan kirjastossa päästään vuoden 2010 lukuja tarkasteltaessa melko lähelle näitä suosituksia. Kokoelman uusiutuvuuden kannalta on myös tärkeää, että poistot ja hankinnat ovat tasapainossa. Lisäksi jos hankintoja olisi suhteellisesti paljon enemmän kuin poistoja, aiheuttaisi tämä todennäköisesti ongelmia jo kirjaston tilankäytössä. Lukujen valossa Hattulan kirjastossa voitaisiinkin tehdä hieman enemmän poistoja. Kehityssuunta on kuitenkin oikea ja jatkamalla tämän tasoisia poisto- ja hankintamääriä pystytään kokoelman tuoreus ja uusiutuvuus takamaan.

Hankintamäärärahojen suhteen Hattulan kirjaston tilanne on todella hyvä. Kirjastolla on hyvät aineistomäärärahat, mikä mahdollistaa sen, että Hattulan kirjasto pystyy hankkimaan käytännössä kaiken haluamansa aineiston. Kirjasto on myös ollut alusta asti mukana Kulttuurirahaston kirjatalkoissa, mikä on entisestään tukenut riittävää aineistohankintaa. (Roisko 17.1.2011, sähköposti.) Hankintojen suhteen tilanne Hattulan kirjastossa näyttäisi olevan paras mahdollinen. Tulevaisuudessa tulisikin keskittyä entistä tarkemmin harkittujen poistojen tekemiseen, jotta kokoelman suhteet pysyisivät tasapainossa.

6.2 Kokoelmatyö ja kokoelmapolitiikka Hattulan kirjastossa

Hattulan kirjastossa kokoelmatyöhön osallistuvat kaikki kirjaston työntekijät. Aineiston valinta ja hankinta on kuitenkin jakaantunut pääsääntöisesti kolmen henkilön kesken. Aikuisten kauno- ja tietokirjallisuuden valinnasta vastaa kirjaston johtava kirjastonhoitaja. Lasten- ja nuortenaineiston niin kauno- kuin tietokirjallisuuden valinnasta vastaa kirjastonhoitaja sekä yksi alueeseen perehtynyt kirjastovirkailija. Musiikin valinta ja hankinta on kirjastonhoitajan vastuulla. (Roisko 17.1.2011, sähköpostiviesti.)

Poistojen osalta kokoelmatyötä tekevät kaikki työntekijät painottaen omia vastuualueitaan. Vastuualueet jakaantuvat hyvin pitkälti samoille henkilöille kuin aineiston valinta. Poikkeuksena on aikuisten tietokirjallisuus, jota on pyritty jakamaan erilaisiin vastuuluokkiin. Eri työntekijöillä on periaatteessa oma vastuualueensa, jonka poistoista ja aineiston muusta fyysisestä kunnosta he vastaavat. Käytännössä suurempia poistoprojekteja tehdään vain tiettyinä ajanjaksoina esimerkiksi kesäisin, kun muulta työltä liikenee paremmin aikaa. Tämän lisäksi karsitaan ja poistetaan yksittäisiä huonokuntoisia teoksia, jotka tulevat ilmi esimerkiksi asiakaspalvelussa tai hyllytettäessä.

Koska kirjaston henkilökunnasta suurin osa on toiminut nykyisissä työtehtävissään pitkään, on heille muodostunut melko hyvä käsitys siitä, minkälainen aineisto on juuri Hattulan kirjastossa kysyttyä ja tarkoituksen mukaista. Kokoelmassa on kuitenkin joitain painotusalueita, jotka korostuvat aineistoa valittaessa. Esimerkiksi puutarhatalouden ja vihersuunnittelun luokat ovat sellaisia, joihin pyritään hankkimaan mahdollisimman kattavasti erilaista aineistoa. Painotuspiste on valikoitunut, koska kunnassa sijaitsee Lepaan puutarhaoppilaitos, joka on osa Hämeen ammattikorkeakoulua. Samoin kunnassa sijaitsevan Parolan panssariprikaatin vaikutus näkyy Hattulan kirjaston tietokirjallisuuden luokissa 39+ (maanpuolustus), 90.35 (toinen maailmansota) ja erityisesti luokassa 92.73 (vuodet 1939-1945). Luokassa 39 painottuu erityisesti panssarivaunuihin liittyvä kirjallisuus. Niin puutarhatalouden kuin sodankäynnin ja sotahistorian luokkiin hankitaan myös jonkin verran englanninkielistä aineistoa. (Roisko 17.1.2011, sähköpostiviesti.)

Kokoelmapolitiikan yleisiä periaatteita ovat tietokirjojen osalta valittavan aineiston ajantasaisuus, arvioitu kysyntä sekä yleinen kiinnostavuus ja

yleistajuisuus. Kotiseutukokoelmassa painotetaan erityisesti paikallisuutta. Väitöskirjoja ei kokoelmaan juurikaan hankita. Moniarvoisuutta ja tiedon saannin tasapuolisuutta pyritään kokoelmassa tuomaan esiin hankkimalla jonkin verran sellaista aineistoa, jonka yleisesti voidaan olettaa kirjaston henkilökunnan mukaan liikkuvan vähän. (Roisko 17.1.2011, sähköpostiviesti.) Tällaisen aineiston hankkiminen tukee kuitenkin kirjaston sivistyksellisiä periaatteita ja antaa kuntalaisille tasavertaiset mahdollisuudet tiedon saantiin ja itsensä kehittämiseen.

Hattulan kirjastolla ei tällä hetkellä ole selkeästi dokumentoitua kokoelmapolitiikkaa. Tämä selittyy osaltaan sillä, että kirjastossa ei ole ilmeisesti koettu tarvetta kirjalliselle ja selkeälle dokumentille. Kirjaston henkilökunta on kokenut ja tehnyt pitkän uran kirjaston kokoelman parissa, joten kokoelmat sekä asiakkaat ovat heille tuttuja. Kokoelmatyötä tehdäänkin melko rutinoitunein menetelmin, eikä aikaa kunnolliseen kokoelman kehittämiseen muun työn ohella juuri ole.

Suurin ongelma kirjastossa onkin kokoelman kehittämistyöhön käytettävät resurssit. Kirjaston strategiassa todetaankin, että kokoelmatyölle ei ole tarpeeksi aikaa (Roisko 2007, 8). Osaltaan tämä johtuu juuri henkilökunnan vähyydestä. Kirjaston perustoiminnot pystytään siis takaamaan, mutta kehitystyölle tai kokonaisvaltaiselle arvioinnille ei ole aikaa. Tämä on yleinen ilmiö pienehköissä kirjastoissa, joihin Hattulankin kirjasto voidaan lukea kuuluvaksi.

Pienen kirjaston arviointityö sekä kokoelmien kehittäminen poikkeaaakin suurista kirjastoyksiköistä lähinnä resurssien saatavuudella. Suurissa kirjastoyksiköissä on mahdollista, että henkilökunnasta yksi tai useampi keskittyy työtehtäviinsä pelkästään tai suurimmaksi osaksi kokoelman kehittämiseen. Pienemmissä yksiköissä henkilökuntaa ei yleensä riitä kovin erikoistuneisiin työtehtäviin. Näin ollen pienissä kirjastoissa yhden ihmisen täytyy usein tehdä useampaa työtehtävää yksin tai vähällä avulla. (Cassel & Futas 1991, 1.)

Tämä saattaa vaikeuttaa kokoelman kehittämistä ja viedä aikaa muilta työtehtäviltä. Siksi olisikin aina parempi, jos kokoelman kehittämiseen olisi saatavilla riittävästi resursseja. ”Muun työn ohessa” tehty kehitystyö saattaa olla parempi kuin ei kehittämistä ollenkaan, mutta se saattaa myös vääristää

kokoelmaa ja tehdä siitä liian pintapuolisen. Kokoelman kehittäminen on kuitenkin koko kirjaston päätehtäviä ja se palvelee kirjaston olemassa olon perustaa eli kokoelmaa ja asiakkaita.

Pienten kirjastojen tulisikin kiinnittää huomiota kehittämistyön järjestämiseen pienillä resursseilla. Vaikka arviointi- ja kehittämistyö vaatii yleensä paljon aikaa ja työpanosta, voidaan se toteuttaa myös pienimuotoisemmin. Olennaista on kuitenkin toiminnan systemaattisuus, jolla voidaan saada jo merkittäviä tuloksia. Lisäksi erilaisista arviointimenetelmistä tulisi valita sellaiset, jotka vastaavat kirjaston tiedontarpeeseen sekä tulevaisuuden linjauksiin. Tärkeää onkin kiinnittää huomiota siihen, mitä tietoa toiminnasta ja kokoelmasta halutaan. Aloitusvaihe on aina työläin vaihe, mutta sen ohitettua pienissäkin kirjastoissa voidaan päästä hyvään alkuun kokoelmien arvioinnissa ja kehittämisessä.

7 ARVIOINTIPAKETTI

Työn toinen osuus koostuu Hattulan kirjastolle kootusta arviointipaketista. Pakettiin on koottu viitekehyksessä esitellyistä arviointimenetelmistä erilaisia käytännössä toteutettavia sovelluksia. Tarkoituksena on ollut tuoda arviointimenetelmät helposti lähestyttävään muotoon, jotta ne integroituisivat paremmin osaksi kirjaston jokapäiväisiä työtehtäviä.

Arviointipaketin kokoamisen taustalla on vaikuttanut vahvasti Pohjoisten kirjastojen arviointi- ja kehittämisprojekti PARKKI. Kuten PARKISSA myös tässä arviointipaketissa on erilaisista arviointimenetelmistä pyritty muokkaamaan yksinkertaisia ja helposti toteutettavia. Näkökulma on ollut pienen kirjaston arviointityö ja siihen vaadittavat resurssit. Kantavana ideana työssä on ollut, että pienellä yleisellä kirjastolla ei välttämättä ole resursseja laajamittaiseen arviointityöhön. Tarvitaan siis sellaisia menetelmiä, jotka on toteutettavissa vähäisemmällä panostuksella tinkimättä kuitenkaan tuloksista.

Arviointipaketin kokoaminen aloitettiin samaan aikaan viitekehyksen kirjoittamisen kanssa. Heti alussa työn varsinaiseksi kohteeksi päätettiin valita aikuisten tietokirjallisuuskokoelma. Kirjastossa ei aikaisemmin ole toteutettu kokonaisvaltaista kokoelman arviointia, joten aikuisten tietokirjakokoelma valikoitui luontevasti ensimmäiseksi arviointikohteeksi. Lisäksi valittuja menetelmiä voitaisiin myöhemmin käyttää myös muiden kokoelman osien arviointiin.

Työ aloitettiin poimimalla alan teoriakirjallisuudesta yleisesti tiedossa ja käytössä olevia kokoelman arviointimenetelmiä. Joukosta valittiin neljä erilaista menetelmää, joilla oletettiin saatavan mahdollisimman monipuolinen kuva kirjaston aikuisten tietokirjakokoelman nykytilasta ja sen kehittämiskohteista. Valinta tehtiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Viitekehyksessä esitellyt muut arviointimenetelmät toimivat lähinnä tulevaisuuden arviointityön tukena. Vaikka menetelmiä ei tässä työssä ole käytetty, olen ne kuitenkin halunnut työn teoriaosaan sisällyttää. Tarkoituksena on, että kirjasto voi myöhemmässä arviointityössään käyttää myös muita arviointimenetelmiä ja muokata niistä omaan käyttöönsä sopivia. Tämän työn viitekehys toimiikin teoriapohjan lisäksi

myös eräänlaisena ideapankkina, joka mahdollistaa pitkäjänteisen kokoelman kehittämisen.

Pakettiin valitut menetelmät edustavat sekä kokoelmakeskeisiä että käyttö- ja käyttäjäkeskeisiä menetelmiä. Valitut menetelmät on kuitenkin toteutettu hyvin pitkälti erilaisten tilastojen ja kirjastojärjestelmästä saatavien listojen avulla. Näin siksi, että tilastot olivat helposti saatavilla eivätkä ne välttämättä edellyttäneet tekijän fyysistä läsnäoloa kirjastossa. Lisäksi erilaisilla tilastoilla on mahdollista saada melko kattava yleiskuva kokoelman tilasta. Listamenetelmässä puolestaan pystyttiin tulostamaan järjestelmästä nimekelista, jota voitiin internetin avulla verrata valittuun vertailukohteeseen.

Pelkkien kokoelmatilastojen lisäksi päätettiin tilastoja hyödyntäen laskea kokoelman osille myös käyttöfaktorit. Menetelmän tarkoitus oli tuoda tietoa kokoelman lainauskäytöstä. Käyttöfaktoreiden avulla pystyttiin saamaan jonkinlaista kuvaa siitä, minkälainen aineisto kokoelmassa liikkuu ja mitkä kokoelman osat ovat tasapainossa tai epätasapainossa. Osaltaan menetelmällä korvattiin myös sitä, ettei työn puitteissa toteutettu asiakaskyselyä, joka olisi tuonut osaltaan lisätietoa kokoelman tarpeellisuudesta ja riittävydestä.

Laadullista näkökulmaa arviointipakettiin on pyritty tuomaan portfoliomenetelmän avulla. Kyseinen menetelmä valittiin myös siksi, että sen avulla muista menetelmistä saadut tulokset on mahdollista koota helposti lähestyttävään muotoon. Lisäksi portfolion avulla on haettu jatkuvuutta kokoelman kehittämistyölle. Menetelmää hyödyntämällä kirjastolla on mahdollisuus kerätä tietoa kokoelmista pitkäjänteisesti ja systemaattisesti. Eräänlaisena esikuvana portfolio työskentelylle on toiminut PARKKI-projektin puitteissa toteutetut portfoliot.

Arviointipakettiin valitut menetelmät on valittu niiden yksinkertaisen toteuttamistavan vuoksi. Tarkoituksena on ollut löytää menetelmät, joiden avulla saataisiin esiin mahdollisia puutteita tai kehityskohteita kokoelmassa. Arviointipaketin perimmäisenä tarkoituksena on ollut arviointityön käynnistäminen Hattulan kirjastossa. Näin ollen valitut arviointimenetelmät eivät välttämättä anna kovin syvällistä kuvaa kokoelman tilasta, mutta niiden avulla kirjaston henkilökunnan on mahdollista löytää kokoelman heikkoja ja vahvoja puolia. Lisäksi menetelmät on pyritty muokkaamaan mahdollisimman

yksinkerteisiksi ja helposti toteuttaviksi. Menetelmien avulla saatujen tietojen pohjalta voidaan kokoelmaa jatkossa kehittämää tarpeelliseen suuntaan.

7.1 Kokoelman käyttö ja käyttöfaktorit

Tilastoista päätettiin ottaa tarkasteluun vuodet 2006, 2008 ja 2010. Näin saatiin luonteva jatkumo Suomen yleisten kirjastojen tilastoille, joiden tuloksia on esitelty tarkemmin luvussa 6.1. Laskemalla käyttöfaktorit kyseisiltä vuosilta haluttiin myös saada jonkinlaista lisätietoa pelkille tilastollisille luvuille. Tilastot kun eivät juurikaan anna tietoa kokoelman käytöstä muuten kuin kokonaislainauksen osalta. Käyttöfaktoreilla haluttiin tutkia hieman syvemmin sitä, miten hyvin aikuisten tietokirjakokoelma palvelee tai on palvellut kirjaston käyttäjiä.

Ensimmäiset tilastot opinnäytetyötä varten tulostettiin kesäkuussa 2010. Myöhemmin syksyllä suurin osa tulosteista todettiin kuitenkin vääränlaisiksi. Lokakuun loppupuolella otettiin uudet tilastoajot. Tällä kertaa tulostettiin sekä kokoelma- että lainatilastot vuosilta 2006 ja 2008. Vuoden 2010 tilastot tulostettiin tammikuun 2011 puolivälissä. Näin vuoden 2010 tilastoihin saatiin mukaan kokonainen vuosi, mikä selkeytti tilastojen tarkastelua.

Koska Hattulan kirjaston omista tilastoista ei ollut mahdollista saada alaluokkakohtaisia tietoja kokoelma- ja lainamääristä, tilastoajoissa jouduttiin hyödyntämään Hämeenlinnan kaupunginkirjasto – maakuntakirjaston tilastopohjia. Koska Hattula ja Hämeenlinna kuuluvat samaan Vanaja verkko – kimppaan, oli tilastot mahdollista tulostaa yhteisen kirjastojärjestelmän kautta. Näin saatiin tarvittavat luvut, jotta tilastoja pystyttiin hyödyntämään myöhemmin tehtävässä käyttöfaktoreiden laskennassa.

Tilastoja käsiteltäessä kävi kuitenkin ilmi, että Hämeenlinnan tilastopohjilla saadut luvut poikkesivat jonkin verran Hattulan kirjaston omista nimeke- ja lainamääristä. Työssä päädyttiin kuitenkin käyttämään Hämeenlinnan tilastopohjille tulostettuja tietoja, koska eroa oli suurimmillaan vain noin 200 – 300 nidettä/lainaa. Selkeää syytä tilastopoikkeamalle ei löydetty. Niiden arveltiin johtuvan muun muassa työtiloihin tehtävillä lainoilla, jotka eivät välttämättä rekisteröidy Hämeenlinnan kirjaston tilastoihin (Roisko 16.11.2010, sähköpostiviesti).

Kirjastojärjestelmästä tulostetujen kokoelma- ja lainatilastojen tiedot syötettiin excel-taulukkoon tarkempaa analysointia varten. Exceliä hyödyntäen laskettiin prosenttiosuudet nide- ja lainamäärästä kokoelman jokaiselle alaluokalle. Prosenttiosuuksien avulla pystyttiin laskemaan alaluokille käyttöfaktorit, jotka antavat tietoa kokoelman käytöstä. Käyttöfaktorit laskettiin jakamalla luokan lainausprosentti saman luokan nidemäärän prosenttiosuudella. Käyttöfaktorit laskettiin vuosilta 2006, 2008 ja 2010. Näin saatiin yhdenmukainen jatkumo muiden tilastotietojen kanssa.

7.2 Listamenetelmä

Listamenetelmä valittiin yhdeksi arviointimenetelmäksi sen yksinkertaisen toteuttamistavan vuoksi. Kun sopiva vertailulista on valittu, on työskentely mekaanista nimekkeiden vertailua, eikä se vaadi suuria työvoimaresursseja. Yksinkertainen ja helppo toteuttamistapa olikin yksi tärkeimmistä kriteereistä arviointimenetelmiä valittaessa. Pienellä kirjastolla kun ei välttämättä ole resursseja toteuttaa monimutkaisia menetelmiä.

Koska koko tietokirjallisuuden arvioiminen listamenetelmän avulla olisi ollut liian työläs ja aikaa vievä projekti, valittiin tarkasteluun tietokirjallisuuden luokka 59 eli lääketiede. Kirjastossa kyseinen luokka oli todettu ongelmalliseksi. Listamenetelmän avulla päätettiin tutkia, minkälainen kokoelma on suhteessa johonkin toiseen kirjastoon. Vertailukohtaa ei kuitenkaan haluttu ottaa aivan erilaisesta toimintaympäristöstä, sillä vertailukohteen kokoelma olisi voinut tällöin olla painotuksiltaan tai tarkoitukseltaan aivan erilainen.

Vertailukohteeksi valikoituikin Hämeenlinnan kaupunginkirjaston pääkirjaston kokoelma. Hattulan kirjasto kuuluu samaan kirjastokimppaan Hämeenlinnan kanssa ja lisäksi Hämeenlinnan kaupunginkirjasto on alueen maakuntakirjasto. Maakuntakirjastona Hämeenlinnan pääkirjaston kokoelma luo tietyllä tapaa jonkinlaisen auktoriteettikokoelman alueen muille kirjastoille. Hattulan kirjastossa koettiin myös, että he jakavat osittain saman asiakaskunnan Hämeenlinnan pääkirjaston kanssa. Hattulassa on havaittu, että jos asiakas ei löydä etsimäänsä teosta Hattulan kirjaston kokoelmista, hän yleensä kääntyy Hämeenlinnan pääkirjaston kokoelmien puoleen. Samoin Hämeenlinnasta käy

jonkin verran asiakkaita Hattulassa lainaamassa Hämeenlinnan kokoelmista puuttuvia aineistoja.

Koska Hattula ja Hämeenlinna kuuluvat samaan kirjastokimppaan, on niillä sama aineistotietokanta. Näin ollen vertailulistojen tulostaminen oli suhteellisen helppoa. Vertailulistat tulostettiin tammikussa 2011. Näin vertailuun saatiin mukaan myös vuosi 2010. Tämän katsottiin selkeyttävän vertailun tekemistä ja lisäksi mukana olisi mahdollisimman ajantasaista tietoa. Samaa ajantasaisuutta ei välttämättä olisi saavutettu, jos listat olisi tulostettu aikaisemmin syksyllä.

Kirjastojärjestelmässä olevien rajoitteiden vuoksi päädyttiin tulostamaan kaksi listaa. Toisessa listassa näkyivät kaikki Hattulan kirjastossa luokassa 59 olevat nimekkeet ja toisessa pelkästään Hämeenlinnan pääkirjastossa sijaitsevat luokan 59 nimekkeet. Järjestelmästä oli siis jo valmiiksi mahdollista saada lista nimekkeistä, jotka puuttuivat Hattulan kirjaston kokoelmista. Tämä sulki pois osan listamenetelmän ideasta, jonka mukaan menetelmän avulla on mahdollista saada tietoon kokoelmasta mahdollisesti puuttuvia teoksia.

Menetelmää ei kuitenkaan haluttu jättää kokonaan pois arviointipaketista. Koska toisessa tulostetuista listoista näkyi vain Hattulassa olevat nimekkeet, päätettiin tätä listaa verrata Hämeenlinnan pääkirjaston kokoelmaan. Näin saataisiin selville, onko Hattulan kokoelmissa jotain sellaista aineistoa, mikä puolestaan puuttuu kokonaan Hämeenlinnan kokoelmista. Tämän ajateltiin tuovan tietoa Hattulan kokoelman mahdollisista erilaisista painotuksista tai jostain muusta, mikä olisi pienelle kirjastolle ominaista.

Vertailu suoritettiin käyttämällä hyväksi Hämeenlinnan kirjaston verkkokirjastoa. Hattulan kirjastojärjestelmästä tulostettua nimekelistaa verrattiin nimeke nimekkeeltä Hämeenlinnan kokoelmaan hakemalla jokainen nimeke erikseen verkkokirjastosta. Huomioon otettiin vain Hämeenlinnan pääkirjastossa sijaitsevat teokset. On siis mahdollista, että joitain nimekkeitä on saatavilla Hattulan lisäksi myös Hämeenlinnan useista sivukirjastoista. Koska vertailukohteeksi oli kuitenkin valittu Hämeenlinnan pääkirjasto, ei sivukirjastoissa tai kirjastoautoissa sijaitsevia teoksia otettu huomioon vertailussa.

7.3 Kokoelmakartta

Kokoelmakartalla oli tarkoitus kartoittaa Hattulan kirjaston tietokirjakokoelman ikäjakaumaa. Kokoelmakartan hengessä oli tarkoitus myös tutkia sitä, miten suuri prosentti tietynikäisestä aineistosta on varastossa ja mikä avokokoelmassa. Tutkittavaksi valittiin vain tietokirjallisuuden pääluokat, koska järjestelmän puitteissa ei ole mahdollista tehdä hakurajauksia alaluokkiin. Tarvittavat tiedot hankittiin tekemällä tiedonhakuja kirjastojärjestelmässä.

Tiedonhakujen alussa kävi kuitenkin ilmi, ettei järjestelmästä ole mahdollisuutta saada tarpeeksi tarkkoja ja luotettavia lukuja avokokoelman ja varaston välillä. Kirjastojärjestelmässä on mahdollista rajata hakuja siten, että se koskee vain tiettyä pääluokkaa ja ajanjaksoa sekä osastoa. Hakuja tehdessä todettiin kuitenkin, että vaikka haku rajattiin vain aikuisiin tai varastoon, tuli siihen niin paljon hälyä, että luotettavien tulosten saamiseksi olisi lukuja pitänyt käsitellä suhteellisen paljon manuaalisesti. Lisäksi erillisten avokokoelman ja varastolukujen saaminen olisi edellyttänyt kahden erilaisen haun tekemistä. Koska hälyä hakuihin tuli niin paljon, olisi työmäärä noussut liian suureksi, mikä taas ei palvellut alkuperäistä tarkoitusta helpoista arviointimenetelmistä.

Kirjastojärjestelmästä johtuvien hakuongelmien vuoksi päädyttiin ikäjakauman selvitystä yksinkertaistamaan. Kirjastojärjestelmästä päätettiin hakea vain pääluokat ja rajata haku koskemaan tiettyä ajanjaksoa ja aikuisten tietokirja-aineistoa. Näin saatiin selville nimekemäärät tietyiltä vuosikymmeniltä. Samalla saaduista luvuista on myös helppo laskea kokoelman ikäjakuman prosenttiosuudet ja tarkastella näin esimerkiksi kokoelman uusiutuvuutta.

Kokoelmakartan käyttö arviointimenetelmänä ei siis toteutunut aivan suunnitellulla tavalla. Saaduista tuloksista pystytään kuitenkin saamaan jonkinlainen kokonaiskuva siitä, minkä ikäistä tietokirja aineisto Hattulan kirjastossa on. Tämä todennäköisesti helpottaa tulevaisuudessa esimerkiksi poistosuunnitelmien tekoa.

7.4 Portfolio

Portfoliota ei testattu arviointimenetelmänä tämän työn puitteissa. Koska portfolio työskentely on pitkän aikavälin prosessi, päädyttiin muista arviointimenetelmistä saadut tulokset kokoamaan ikään kuin tulevan

arviointiportfolion pohjaksi. Näin kirjastolle jäisi jokin konkreettinen dokumentti opinnäytetyöraportin lisäksi. Portfolion katsottiin olevan myös selkeä tapa esittää saadut tulokset ilman valmiita johtopäätöksiä. Näin jokainen kirjaston henkilökunnan jäsen pystyisi tulkitsemaan esitettyjä taulukoita ja kuvioita omasta näkökulmastaan ja muodostamaan oman mielipiteensä tuloksista.

Portfolion kokoaminen oli työn viimeinen osuus. Saatujen tulosten lisäksi siihen liitettiin pohdittavia kysymyksiä kirjaston toimintaympäristöstä ja toimintafilosofiasta sekä toimintasuunnitelma kokoelman kehittämiseksi. Näiden dokumenttien tarkoitus on herättää keskustelua kirjaston henkilökunnassa ja auttaa ajattelemaan kirjaston toimintaa ja palveluita uudesta näkökulmasta. Mahdollisena lopputuloksena on toivottavasti kirjallinen kokoelmapolitiikka, jota kirjastolla ei tällä hetkellä vielä ole. Lisäksi kirjastossa voitaisiin laatia kirjalliset varastointi- ja poisto-ohjeet kokoelmatyön tueksi.

Yksi portfolion tarkoitus on myös luoda eräänlainen jatkumo arviointitoiminnalle. Portfolion kautta kirjastossa voitaisiin dokumentoida tulevien arviointien tuloksia systemaattisesti. Lisäksi jos kirjastossa päädyttäisiin kokoamaan portfoliota laaja-alaisemmin, mahdollistaisi se esimerkiksi hiljaisen tiedon dokumentoinnin ja siirtämisen muille työntekijöille. Näin portfoliota voitaisiin käyttää muun muassa uusien työntekijöiden ja harjoittelijoiden perehdyttämiseen. Samalla portfolio voisi toimia eräänlaisena historiallisena dokumenttina kirjaston toiminnasta.

8 ARVIOINTIPAKETIN KÄYTÄNNÖN TESTAUS JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Hattulan kirjastolle koottavan arviointipaketin menetelmien käytännön testaus suoritettiin alkuvuodesta 2011. Tosin syksyllä 2010 oli laskettu kokoelmalle käyttöfaktorit vuosilta 2006 ja 2008. Muuten menetelmät testattiin tai suoritettiin tammi-maaliskuussa 2011. Saaduista tuloksista koottiin yhteenvedot, jotka on esitelty seuraavissa alaluvuissa.

Ainoastaan portfolioista ei ole tuloksia käsittelevää alalukua. Tämä johtuu portfolioimenelmän luonteesta, joka ei mahdollistanut menetelmän testausta näin lyhyellä aikavälillä. Portfolio on pitkäjänteistä työtä vaativa menetelmä ja lisäksi se on aina kirjastokohtainen. Mikäli kirjasto hyödyntää portfolioa, on siitä saatavat tulokset nähtävissä vasta vuosien päästä. Tämän työn puitteissa on siis annettu mahdollisuus portfoliotyöskentelyn aloittamiseen. Hattulan kirjastolle laadittu portfolio on tämän työn liitteenä (liite 1).

8.1 Käyttöfaktorit

Käyttöfaktoreista saadut tulokset muodostuivat suurimmaksi osakokonaisuudeksi kokoelmaa tarkasteltaessa. Niiden pohjalta saatiin myös paljon hyödyllistä tietoa kokoelman tilasta, mitä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää kokoelman kehittämiseen. Luokittain tehty jaottelu auttoi lisäksi hahmottamaan, mitkä luokat tällä hetkellä tarvitsisivat eniten huomiota.

Tarkastelu kohdistettiin alaluokkien tasolla. Hattulan kirjastossa on käytössä kaiken kaikkiaan 88 alaluokkaa kymmenessä eri pääluokassa. Näistä 88 luokasta 40 kpl eli 45,5 % oli alikäytettyjä. Alikäytetyiksi luokiksi luokiteltiin sellaiset luokat, jotka saivat kolmen vuoden tarkastelujakson keskiarvoksi käyttöfaktorin 0,70 tai vähemmän. Tasapainoisiksi luokiksi määriteltiin luokat, joiden keskiarvo oli 0,71 – 1,19 välillä. Näitä luokkia oli kaikkiaan 28 kpl eli 31,8 %. Selvästi ylikäytettyjä luokkia eli luokkia, jotka saivat keskiarvokseen 1,20 tai enemmän oli 22,7 %. Ylikäytettyjä luokkia oli siis hieman yli viidennes kaikista luokista. Tarkemmat tilastoluvut on esitelty liitteissä 1 ja 2.

Luokka 0 (Yleisteokset. Kirja-ala. Kirjastotoimi. Yleinen kulttuuripolitiikka. Joukkotiedotus) oli pääluokkien tasolla kaikista alikäytetyin luokka. Tarkasteltaessa kaikkien käsittelyssä olleiden vuosien keskiarvoa sai nolla luokka tulokseksi 0,33. Luku on selvästi alikäytön puolella. Tämä ei tosin tullut yllätyksenä, sillä luokassa on aihepiiriltään sellaista materiaalia, joka yleisesti liikkuu yleisissä kirjastoissa vähän.

Tarkasteltaessa alaluokkien käyttöfaktoreita kävi ilmi, ettei mikään alaluokista yllä lähelle tasapainoista käyttöä. Lähimpänä puolikasta käyttöä olivat luokat 02, 06 ja 07 (katso taulukko 4). Näistä luokan 02 korkeahko käyttöfaktori verrattuna muihin alaluokkiin voisi selittyä osaksi henkilökunnan lainoilla. Mielenkiintoinen on myös luokassa 06 tapahtunut suurehko vaihtelu. Vuoden 2008 korkea käyttöfaktori voisi selittyä edellisten vuoden karsinnalla, joka on mahdollisesti nostanut tämän kokoelman osan uudella lailla esille. Toisaalta luokka 06 on nidemäärältään hyvin pieni, joten muutaman teoksen suurempi lainausluku nostaa heti myös luokan käyttöfaktoria.

Kirjastossa epäiltiin myös, etteivät asiakkaat olisi välttämättä vieläkään löytäneet luokan sijaintia hyllyvaihdoksen jälkeen (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Tämä voi osittain pitää paikkansa, mutta syitä alhaiseen käyttöfaktoriin löytyy varmasti myös luokan sisältävän materiaalin kiinnostavuudessa.

Toimenpiteenä luokalle voisi ehdottaa harkittua karsintaa. Suurin osa alaluokista on nidemäärältään pieniä, mutta esimerkiksi luokat 03 ja 04 sisältävät molemmat yli sata nidettä. Kuitenkin näihin luokkiin kohdistuu vain muutamia kymmeniä lainoja vuosittain. Karsintaa tulisi silti suorittaa harkiten, sillä käyttöfaktoreissa ei oteta huomioon esimerkiksi teosten sisäkäyttöä.

TAULUKKO 4 Luokan 0 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
00	Kirja-ala	0,36	0,44	0,37	0,39
01	Bibliografia	0,02	0,02	0,04	0,03
02	Kirjastotoimi, kirjastotiede, informatiikka	0,90	0,46	0,68	0,68
03	Yleiset teokset	0,16	0,21	0,06	0,15
04	Yleiset kokoomateokset	0,13	0,40	0,08	0,20
05	Yleiset kausijulkaisut	0,00	0,12	-	0,04
06	Yleinen kulttuuripolitiikka	0,17	0,79	0,49	0,48
07	Joukkotiedotus	0,62	0,66	0,47	0,58
	Koko luokan käyttöfaktori	0,30	0,40	0,28	0,33

Luokka 1 (Filosofia. Psykologia. Rajatieto) oli käytöltään yllättävän tasapainoinen luokka. Tarkasteluvuosien keskiarvoksi se sai käyttöfaktorin 1,38 (katso taulukko 5). Luokat 11 ja 12 ovatkin lähes tasapainossa. Tosin luokka 12 on saanut vuonna 2008 käyttöfaktorikseen 0,00. Tämä selittyy osin luokan pienellä nidemäärällä, sillä luokassa on vain seitsemän nidettä. Näin ollen muutaman lainakerran heitto vaikuttaa jo hyvin radikaalisti luokan käyttöfaktoriin.

Selkeästi ylikäytettyjä luokkia ovat 14, 15 ja 16. Luokan 16 korkeaa käyttöfaktoria selittää luokan sisältämä kurssikirjamateriaali, jota kirjastossa lainataan paljon. Näin ollen jälleen muutaman niteen korkea lainaus nostaa koko luokan käyttöfaktoria. Mielenkiintoista oli kuitenkin todeta, että ainoastaan luokka 10 on selkeästi alikäytön puolella. Luokkaa 10 voisikin jonkin verran karsia, jotta aineisto nousisi paremmin esille.

TAULUKKO 5 Luokan 1 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
10	Yleisteokset	0,39	0,49	0,43	0,44
11	Filosofia	1,02	1,16	0,98	1,06
12	Logiikka	0,97	0,00	0,78	0,58
14	Psykologia	1,53	1,84	1,48	1,62
15	Rajatieto	1,40	1,14	1,63	1,39
16	Tietoteoria, tiedeoppi	2,25	3,02	2,39	2,55
17	Etiikka, elämänfilosofia, estetiikka	1,31	1,39	1,33	1,34
	Koko luokan käyttöfaktori	1,33	1,48	1,33	1,38

Luokka 2 (Uskonto) oli luokan 0 jälkeen vähiten käytetyimpiä luokkia. Tarkasteltaessa luokan kolmen vuoden keskiarvoa sai se tulokseksi 0,55 (katso taulukko 6). Tulos ei ole siis aivan huono, sillä se osoittaa luokan olevan niin sanotusti puolella käytöllä. Yleisesti luokka 2 menee kirjastoissa niihin luokkiin, joita lainataan vähiten. Vuoden 2010 matalat käyttöfaktoriluvut selittyvät osaksi myös sillä, ettei luokasta ole tehty poistoja juuri ollenkaan sitten vuoden 2007. Luokkaan on siis kertynyt paljon niteitä, mitkä huonontavat käyttölukuja vaikka lainausta olisikin jonkin verran. Luokassa ollaan tekemässä tällä hetkellä karsintaa, joten käyttöfaktoreiden voisi olettaa hieman paranevan tulevaisuudessa.

TAULUKKO 6 Luokan 2 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
20	Yleinen uskontotiede	0,67	0,69	0,79	0,72
21	Uskonnon filosofia	0,59	1,01	0,72	0,77
22	Raamattu, raamatuntutkimus	0,72	0,40	0,28	0,47
23	Dogmatiikka, kristillinen etiikka	1,25	0,77	0,58	0,87
24	Kristillinen hartauskirjallisuus	0,37	0,55	0,29	0,40
25	Käytännöllinen teologia	0,29	0,50	0,14	0,31
26	Kristillinen lähetystyö	0,00	0,07	-	0,02
28	Kristilliset kirkot ja yhteisöt	0,44	0,54	0,31	0,43
29	Ei-kristilliset uskonnot ja mytologiat	0,70	0,63	0,45	0,59
	Koko luokan käyttöfaktori	0,64	0,60	0,41	0,55

Luokka 3 (Yhteiskunta) näyttäisi olevan käytöltään melko tasapainoinen luokka. Laskettaessa tarkasteluvuosien keskiarvoa sai luokka tulokseksi 0,88. Tasapainoisuus selittyy ainakin osaksi luokan sisältämän materiaalin tarpeellisuudella. Luokassa on nimittäin paljon sellaista materiaalia, jota käytetään kurssikirjallisuutena. Esimerkiksi luokissa 31, 33 ja 38 näkyy kurssikirjallisuuden vaikutus korkeina käyttöfaktorilukuina (katso taulukko 7). Näistä luokka 31 on selvästi ylikäytetty. Kurssimateriaali käyttävät esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijat sekä seudulla asuvat avoimen yliopiston opiskelijat Helsingistä ja Tampereelta.

Luokan 32 alhainen käyttöfaktoriluku ei vastannut kirjaston oletuksia luokan käytöstä. Kirjastossa oli odotettu luokan materiaalilla olevan enemmän

kysyntää. (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Myös luokan 39 alhainen käyttöfaktori herätti hieman ihmetystä. Oletuksena oli ajateltu, että kunnassa sijaitseva Puolustusvoimien toimipiste vaikuttaisi luokan lainaukseen nostavasti. Näin ei kuitenkaan ilmeisesti ole, sillä luokka on vain puolella käytöllä. Luokan 34 käyttöön näyttäisi kuitenkin vaikuttavan kunnassa sijaitseva Lepaan maisemasuunnittelun ja puutarha-alan yksikkö. Osa oppilaista hyödyntää kirjaston palveluja, vaikka yksiköllä on omakin kirjastonsa. Tässä siis näyttäisi toteutuvan lähtöoletus, että kunnassa olevat erityisalat vaikuttavat myös kirjaston kokoelmien käyttöön.

Koska luokka vaikuttaa melko tasapainoiselta, ei se todennäköisesti vaadi tässä vaiheessa suurempia toimenpiteitä. Huomiota voisi kiinnittää kuitenkin luokkiin 32, 35 ja 39. Luokissa on usempi sata niteitä, mutta lainausta on selvästi vähemmän. Maltillista karsintaa voisi siis suorittaa, mutta jälleen kerran mielessä tulisi pitää kokoelman mahdollinen sisäkäyttö.

TAULUKKO 7 Luokan 3 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
30	Yleinen yhteiskuntatiede	0,96	1,01	0,91	0,96
31	Tilastotiede	1,83	2,07	1,95	1,95
32	Valtio-oppi, politiikka	0,23	0,46	0,40	0,36
33	Oikeustiede	0,98	0,94	1,02	0,98
34	Aluesuunnittelu, aluepolitiikka	0,61	0,87	0,94	0,81
35	Hallinto	0,32	0,61	0,47	0,47
36	Taloustiede, kansantaloustiede	0,72	0,73	0,93	0,79
37	Sosiaalipolitiikka	1,09	1,03	0,78	0,96
38	Kasvatus, opetus, kasvatustiede	1,40	1,49	1,16	1,35
39	Maanpuolustus	0,43	0,59	0,68	0,56
	Koko luokan käyttöfaktori	0,85	0,94	0,86	0,89

Luokan 4 (Maantiede. Matkat. Kansatiede) käyttöön vaikuttavat jonkin verran yhteiskunnan yleinen tilanne sekä ihmisten matkailutottumukset. Tietynlaiset trendit saattavat siis ohjailla luokan käyttöä. Tästä huolimatta luokka on melko tasaisella käytöllä ja tarkastelu vuosien keskiarvoksi se sai 1,12, joka osoittaa hienoista ylikäyttöä.

Lähellä tasapainoa olivat luokat 40, 41 ja 48 (katso taulukko 8). Luokkien 40 ja 41 nousseeseen käyttöfaktoriin vaikuttavat kirjaston mukaan hyllypaikan

vaihdos ja näin ollen parempi sijoittelu kirjastotilassa (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Lisäksi luokissa on tapahtunut selvä nousu vuoden 2006 luvuista, mikä selittyy varmasti poistoilla, jotka ovat nostaneet luokkien aineiston tuoreesti esille. Luokkaan 43 on myös hankittu vuoden 2006 poistojen jälkeen ajantasaisempia matkaoppaita sekä muuta uudempaa materiaalia. Tämä selittää luokan nousujohteisen käyttöfaktorin.

Selkeästi ylikäytettyjä luokkia ovat 44, 45, 46 ja 47. Nämä luokat sisältävä tunnetusti materiaalia sellaisista maista, joihin Suomesta matkustetaan paljon. Luokkien kohdalla voisikin miettiä lisähankintojen mahdollisuutta. Toisaalta luokista löytyy jo nyt useampia niteitä samoista matkakohteista, joten tarjonta ei ole suppea. Lisäksi luokkien käyttö on osaksi hyvin kausiluonteista, joten mahdolliset tupla ja triplakappaleet saattaisivat seistä hyllyssä suurimman osan vuodesta. Näin ollen joitain hankintoja voidaan tehdä harkitusti, mutta välttämättömiä ne eivät mielestäni ole. Kyseessä on kuitenkin pienehkö yleinen kirjasto.

Hankintojen sijaan huomiota voisi kiinnittää luokkien 42 ja 49 alhaisiin käyttöfaktoreihin. Näissä luokissa voitaisiin tarkastella karsinnan mahdollisuutta, vaikka luokat eivät nidemäärältään kovin suuria ole. Lisäksi luokkaan 42 vaikuttaa todennäköisesti internetin tarjoamat tietolähteet, joten luokan tarkoitusta voitaisiin miettiä uudesta näkökulmasta, jotta siitä saataisiin houkuttelevampi.

TAULUKKO 8 Luokan 4 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
40	Maantiede	0,69	1,22	0,89	0,93
41	Eurooppa	0,52	1,64	0,82	1,00
42	Suomi	0,70	0,55	0,46	0,57
43	Pohjoismaat	0,58	1,47	1,56	1,20
44	Keski-Eurooppa	1,92	1,78	1,70	1,80
45	Brittein saaret	1,93	2,31	3,57	2,60
46	Etelä-Eurooppa	2,20	3,22	2,45	2,26
47	Itä-Eurooppa	1,09	1,40	1,78	1,42
48	Muut maanosat	0,71	0,87	0,93	0,84
49	Kansantiede	0,69	0,57	0,60	0,62
	Koko luokan käyttöfaktori	0,98	1,21	1,16	1,12

Luokka 5 (Luonnontieteet. Matematiikka. Lääketiede) on luokan 4 tavoin tasapainoinen luokka. Tarkasteluvuosien keskiarvoksi se saa 1,15, mikä on hieman ylikäytön puolella. Tasapainoisimpia luokkia ovat 52 ja 53 (katso taulukko 9). Näistä luokka 53 oli hieman yllättävä tulos. Kirjastossa ei oltu ajateltu luokan olevan näin hyvällä käytöllä. Syyksi tähän arveltiin luokan materiaalin parempaa esillä oloa (Roisko 16.3.2011, keskustelu).

Alikäytetyimpiä luokkia olivat puolestaan luokat 50 ja 55. Luokkiin on pyritty hankkimaan kiinnostavaa materiaali muun muassa luonnonsuojelusta, mutta tästä huolimatta käyttö on pysynyt hyvin matalana. Kirjastossa päätettiin kuitenkin tarttua seuraavaksi kyseisten luokkien esille tuontiin tekemällä yhteisnäyttely luokkien materiaalista (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Näin yritetään tuoda luokkaa paremmin esille ja nostaa käyttöfaktorilukuja. Lisäksi aihe on tällä hetkellä ajankohtainen maailman tapahtumien vuoksi, joten senkin odotettaisiin lisäävän luokkien käyttöä.

Luokan 59 hienoinen lasku mietitytti myös kirjastossa. Tässä arveltiin olevan vaikutusta kuitenkin sillä, että luokassa ei ole tehty poistoja noin vuoteen. Tämä on johtunut siitä, että luokka ikään kuin jäädytettiin tämän työn ajaksi. Työssä käytetty listamenetelmä kohdistettiin luokkaan 59, joten tuloksia ei haluttu vääristellä mahdollisilla poistoilla. Myös hyllypaikan vaihdoksen arveltiin vaikuttaneen luokkaan 59 laskevasti. Seuraava toimenpide luokassa 59 olisikin karsinnan tekeminen.

Muuten luokassa 5 ei todennäköisesti tarvitse tehdä suurempaa karsintaa, sillä luokkien nidemäärät ovat kohtuullisen pienet. Lähinnä kirjastossa voitaisiin miettiä, miten käyttöfaktorilukuja voitaisiin nostaa muulla tavoin. Tulossa oleva näyttely saattaa osaltaan vaikuttaa käyttölukuihin.

TAULUKKO 9 Luokan 5 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
50	Luonnontieteet	0,40	0,42	0,50	0,44
51	Matematiikka	0,94	1,08	0,97	1,00
52	Tähtitiede, geodesia	0,98	1,29	1,00	1,09
53	Fysiikka	0,71	0,70	1,09	0,83
54	Kemia	0,76	0,61	0,70	0,69
55	Fyysinen maantiede, geologia	0,57	0,59	0,36	0,50
56	Biologia	0,55	0,61	0,61	0,59
57	Kasvitiede	0,99	1,22	0,79	1,00
58	Eläintiede	0,69	0,42	0,58	0,56
59	Lääketiede, terveydenhoito	1,54	1,51	1,19	1,42
	Koko luokan käyttöfaktori	1,21	1,22	1,01	1,15

Luokka 6 (Tekniikka. Teollisuus. Käsityö. Maa- ja metsätalous kotitalous. Liiketalous. Liikenne) on kaikista käytetyin luokka saaden tarkasteluvuosien keskiarvoksi 1,56. Lähes kaikki luokat ovat joko tasapainossa tai selkeästi ylikäytettyjä. Taulukosta 10 näkyy, että ainoastaan luokka 60 on selkeästi alikäytetty. Puolelle käytölle pääsivät puolestaan luokat 63 ja 64. Tätä voidaan pitää kuitenkin hyvänä tuloksena, sillä luokat ovat nidemääriltään pieniä, joten karsinnan varaa niissä ei juurikaan ole. Lisäksi luokat ovat sisällöltään sellaisia, etteivät ne välttämättä kiinnosta suurta asiakaskuntaa. Tästä huolimatta luokista tulisi löytyä materiaalia kirjastosta.

Selkeästi ylikäytettyjä luokkia olivat 65, 67, 68 ja 69. Näistä luokan 65 korkea käyttö selittyy osaltaan yhteiskunnassa yleisesti vallitsevilla trendeillä. Viime vuosina suosiota on kasvattanut itse käsillä tekeminen ja eräänlainen puuhastelun kulttuuri, jossa omasta kodista ja asuinympäristöstä halutaan tehdä mahdollisimman viihtyisä. Ihmiset siis käyttävät aikaansa erilaisten sisustusideoiden suunnitteluun ja toteutukseen. Myös persoonallisuuden esilletuominen ja yksilöllisyys on korostunut, mikä taas saattaa näkyä ompeluharrastuksen lisääntymisenä. Luokan 69 korkeaa käyttöfaktorilukua selittää puolestaan luokassa oleva kurssikirjallisuus, jota kirjastossa lainataan aktiivisesti.

Korkeiden käyttölukujen myötä luokalle voisi ehdottaa hankinnan lisäämistä. Hyllytila on kirjastossa kuitenkin rajallinen ja tälläkin hetkellä luokkaan hankitaan

aktiivisesti uutta ja tuoretta materiaalia. Toimenpiteenä luokalle voitaisiin ajatella vanhemman ja kiertämättömän aineiston karsintaa, jotta uusi materiaali mahtuisi paremmin esille. Näin korkean käytön luokassa olisikin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että selkeästi käyttämätön aineisto poistetaan mahdollisimman nopeasti, jotta se ei vie tilaa uudelta materiaaalilta, johon yleensä suurin osa lainauksesta kohdistuu.

TAULUKKO 10 Luokan 6 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
60	Sovelletut tieteet	0,14	0,58	0,20	0,31
61	Atk, säätö- ja systeemitekniikka	1,89	0,92	1,18	1,33
62	Metalli-, kone- ja sähkötekniikka, liikennevälineet	1,00	0,97	1,01	0,99
63	Kaivannais-, kemianteollisuus	0,93	0,60	0,52	0,68
64	Puunjalostus-, tekstiili-, nahka- ja hienomekaaninen teollisuus	0,46	0,45	0,50	0,47
65	Käsityö, kotiteollisuus	1,53	1,37	1,66	1,52
66	Rakennustekniikka	1,48	1,40	1,04	1,31
67	Maa- ja metsätalous, elintarviketeollisuus	1,81	1,97	1,66	1,81
68	Kotitalous, laitostalous	2,14	1,93	1,94	2,00
69	Liiketalous, markkinointi, kauppa, liikenne	1,74	1,67	1,76	1,72
Koko luokan käyttöfaktori		1,61	1,54	1,54	1,56

Kirjaston oletuksiin nähden **Luokka 7** (Taiteet. Liikunta) liikkuu melko aktiivisesti. Taustaoletuksena kirjastossa on ollut, että luokka ei kiertäisi kovin hyvin (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Kuitenkin vertailuvuosien keskiarvo on luokassa 0,70, mikä on lähes tasapainossa. Taulukosta 11 näkyy, että ylikäytettyjä luokkia ovat 71 ja 79. Kirjaston mukaan luokan 71 käyttöfaktoria nostavat muutamat viime vuosina hankitut tatuointeja käsittelevät teokset, jotka ovat olleet selvästi suosittuja (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Luokkien 77 ja 79 nousevat käyttöluvut puolestaan liittyvät niiden sijoitteluun. Osa luokkien teoksista on sijoitettu hyllyluokkaan 99.1, mikäli ne sisältönsä puolesta ovat sinne sopineet. Näin ne ovat myös helpommin sellaisten asiakkaiden löydettävissä, jotka eivät käytä kirjaston tietokantaa apuna kirjallisuuden etsinnässä.

Luokan 76 suuri lasku käyttöfaktoriluvuissa herätti kysymyksiä. Kirjastossa ajateltiin esimerkiksi sellaista vaihtoehtoa, että vuonna 2006 olisi yhteiskunnassa ollut pinnalla jokin luokan aihepiiriin liittyvä asia (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Toisaalta lasku on suuri heti vuoden 2006 poistojen

jälkeen, joten kysymykseen voisivat tulla myös vääränlaiset poistot. Lisäksi hyllyjärjestyksen vaihdos on voinut vaikuttaa siihen, etteivät asiakkaat löydä luokkaa niin hyvin kuin ennen.

Muuten suurin osa luokista yltää hyvin lähelle tasapainoa. Ainoastaan luokat 73 ja 70 ovat selkeästi alikäytön puolella. Jonkin verran karsintaa näihin luokkiin voisi siis tehdä. Muutenkin koko luokan 7 voisi käydä läpi vanhemman aineiston osalta ja karsia mahdollisia nollakiertoisia. Tosin luokassa 7 on yleensä jonkin verran sellaista materiaalia, jota käytetään kirjaston tiloissa ilman lainausta. Näin ollen hätiköityjä poistopäätöksiä ei pitäisi tehdä, sillä käyttöfaktorit eivät ota huomioon aineiston sisäkäyttöä.

TAULUKKO 11 Luokan 7 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
70	Taiteentutkimus, yleinen taidehistoria	0,41	0,57	0,44	0,48
71	Uudet taidemuodot	0,72	1,77	1,78	1,42
72	Arkkitehtuuri	0,48	0,29	0,26	0,34
73	Kuvanveistotaide	0,04	0,16	0,05	0,08
74	Maalaustaide, piirrustustaide	0,62	0,48	0,60	0,57
75	Grafiikka, valokuvaus	0,88	0,67	0,88	0,81
76	Taideteollisuus, taidekäsityö	1,31	0,55	0,68	0,85
77	Näyttämötaide, elokuvataide	0,50	0,57	0,83	0,64
78	Musiikki	0,55	0,48	0,79	0,61
79	Liikunta, urheilu, leikit, hovit	0,98	0,75	1,25	0,99
	Koko luokan käyttöfaktori	0,73	0,58	0,81	0,70

Luokat 86 – 89 (Kirjallisuustiede. Kielitiede. Muut kielet.) kuuluvat yleensä vähän käytettyihin luokkiin kirjastoissa. Ainoastaan luokka 87 näyttäisi olevan tasapainossa ellei jopa hieman ylikäytetty. Tosin kyseessä on nidemäärältään pieni luokka, joten muutaman teoksen korkeampi lainaus nostaa koko luokan käyttöfaktorilukua. Luokan 89 käyttöfaktori on myös hyvä, vaikkakin se on hienoisessa laskussa (katso taulukko 12). Kirjastossa on kuitenkin tehty varovaisia poistoja luokan suhteen, joten lasku voi osaltaan johtua näistä toimenpiteistä. Toisaalta poistojen luulisi parantavan luokan käyttöfaktoria, minkä vuoksi poistot eivät oikeastaan selitä luvun laskua. Syytä voidaan etsiä myös kielikurssien tai sanakirjojen käytön vähenemisestä.

Luokat 86 – 89 eivät kuitenkaan ole yleensä käytetyimpiä luokkia yleisissä kirjastoissa. Vertailuvuosien keskiarvoksi luokat saavat 0,54. Luokat ovat siis puolella käytöllä, joten jonkin verran niistä voitaisiin varmasti karsia. Esimerkiksi luokka 86 on yli tuhannen niteen kokoelma, mutta lainauksia on vain muutamia satoja. Karsinnalla kokoelmasta saataisiin tuoreampi ja paremmin esillä oleva kokonaisuus.

TAULUKKO 12 Luokkien 86 – 89 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
86	Kirjallisuustiede	0,39	0,29	0,32	0,33
87	Kielitiede	0,94	0,48	1,48	0,97
88	Suomalais-ugrilaiset kielet	0,56	0,79	0,50	0,62
89	Muut kielet	1,27	1,33	0,82	1,14
	Koko luokan käyttöfaktori	0,59	0,56	0,47	0,54

Luokka 9 (Historia) vaikuttaisi suhteellisen tasapainoiselta luokalta. Vertailuvuosien keskiarvoksi saadaan luku 0,83, mikä on lähellä tasapainoa. Taulukosta 13 voidaan havaita, että luokat 93 ja 99 ovat kaikista käytetyimpiä. Luokassa 93 on jonkin verran sellaista materiaalia, jota opiskelijat saattavat käyttää. Tämä nostaa osaltaan luokan käyttöfaktorilukua. Luokan 99 käyttöfaktoriluvun nousuun on puolestaan vaikuttanut kirjaston mukaan selkeästi hyllypaikan vaihdos (Roisko 16.3.2011, keskustelu). Lisäksi samassa hyllyssä on joukossa luokkien 77 ja 79 materiaalia, mikä on voinut vaikuttaa koko luokan 99 kiinnostavuuteen.

Luokat 94, 95 ja 96 ovat nidemääriltään hyvin pieniä ja niiden vuosittaiset hankinnat ovat myös pienet. Tästä huolimatta luokka 94 näyttäisi olevan tasapainossa. Selvästi alikäytetyin luokka on 95. Karsintaa ei luokassa kuitenkaan kannata tehdä sen pienen nidemäärän vuoksi. Toinen selkeästi alikäytetty luokka on 91, jossa on muutama sata nidettä. Luokka 9 ei siis ole suuri, mutta jonkin verran karsintaa siinä voitaisiin tehdä, jotta kiinnostava materiaali pääsisi paremmin esille. Muutenkin koko luokasta voitaisiin käydä läpi vanhempi aineisto ja nollakiertoiset ja katsoa, onko aineisto vielä käyttökuntoista. Luokassa on kuitenkin paljon aineistoa, joka ei periaatteessa vanhene. Tällöin voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota materiaalin kuntoon ja

ulkoasuun sekä aineiston tietosisällön tarpeellisuuteen kokoelman kokonaisuuden kannalta.

TAULUKKO 13 Luokan 9 käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit			
		2006	2008	2010	ka.
90	Historiantutkimus, kulttuurihistoria	0,95	0,67	0,72	0,78
91	Maailmanhistoria, Euroopan historia	0,43	0,45	0,43	0,44
92	Suomen historia	0,69	0,93	0,66	0,76
93	Pohjoismaiden historia	0,52	1,19	1,21	0,97
94	Keski-Euroopan historia	1,87	1,51	0,96	1,45
95	Britteinsaarten historia	0,97	0,93	0,23	0,71
96	Etelä-Euroopan historia	0,42	0,76	0,51	0,56
97	Itä-Euroopan historia	0,67	0,89	0,90	0,82
98	Muiden maanosien historia	0,96	0,40	0,72	0,69
99	Henkilö- ja sukuhistoria	0,81	0,68	1,26	0,92
	Koko luokan käyttöfaktori	0,76	0,74	0,98	0,83

Tarkasteltaessa käyttöfaktoreita tulisi muistaa, etteivät ne anna absoluuttista totuutta kokoelman käytöstä. Lukujen avulla pystytään kuitenkin hahmottamaan paremmin kokoelman osien käyttösuhteita sekä sitä, mitkä kokoelman osat kaipaisivat tällä hetkellä eniten huomiota. Paras hyöty käyttöfaktoreista saadaan vertailemalla niitä kokoelman hankintamääriin, poistoihin sekä saatuihin ja annettuihin kaukolainoihin. Tällainen vertailu toisi lisäsyvyyttä lukuihin ja saattaisi antaa tarkempaa tietoa kokoelman heikkuksista ja vahvuuksista. Koska Hattulan kirjastossa ei kuitenkaan tilastoida kaukolainoja muuten kuin määrällisesti, ei niiden vertailu luokittain ollut mahdollista. Nidemääriä voi kuitenkin tarkastella tämän työn liitteenä olevista taulukoista (liite 2), joissa on ilmoitettu jokaisen luokan laina- ja nidemäärät vuosilta 2006, 2008 ja 2010.

8.2 Listamenetelmä

Listamenetelmällä toteutettu vertailu osoitti, että Hattulan kirjaston luokka 59 sisältää hyvin paljon samoja teoksia kuin Hämeenlinnan kirjaston vastaava kokoelma. Luokkien nimekemäärällinen ero on kuitenkin suuri. Hattulan luokassa 59 on 1501 nimekettä ja Hämeenlinnan luokassa 59 on 3930 nimekettä. Hattulan kokoelman on siis 38 % Hämeenlinnan kokoelmasta. Luvuissa täytyy kuitenkin huomioida, että ne ovat nimenomaan nimekemääriä eivät nidemääriä. Koska Hattula on pieni kirjasto, sen nimekemäärä on hyvin

pitkälti sama kuin nidemääräkin. Hämeenlinnassa tilanne on hieman toinen, sillä siellä samasta nimekkeestä voi olla useita niteitä. Huomioon on otettu kuitenkin vain ne nimekkeet, joita on saatavilla Hämeenlinnan pääkirjastosta.

Taulukossa 14 on nähtävissä nimekemäärien erot Hattulan ja Hämeenlinnan välillä. Eniten eroa oli luokissa 59.43, 59.52 ja 59.53. Lukumäärällisesti nämä ovat pieniä luokkia, joten jo muutaman nimekkeen ero nostaa prosenttilukua. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että Hämeenlinnan kirjastossa on paljon enemmän aineistoa kuin Hattulan kirjastossa. Kaiken kaikkiaan Hattulan kirjaston luokan 59 aineistoista 13,6% oli sellaista, jota ei ole Hämeenlinnassa. Tuloksissa toteutuikin työn alussa ollut oletus, jonka mukaan Hattulan kokoelma on hyvin pitkälti samanlainen Hämeenlinnan kokoelman kanssa.

TAULUKKO 14 Hattulan ja Hämeenlinnan väliset erot luokassa 59

Luokka	Samoja Hml vs. Hattula	eri Hml vs. Hattula	nimekkeitä Hattulassa yhteensä	% Hämeenlinnassa	% ei Hämeenlinnassa
59	74	11	85	87,1 %	12,9 %
59.2	143	21	164	87,2 %	12,8 %
59.3	98	16	114	86,0 %	14,0 %
59.33	44	0	44	100,0 %	0,0 %
59.34	123	21	144	85,4 %	14,6 %
59.35	57	14	71	80,3 %	19,7 %
59.4	103	14	117	88,0 %	12,0 %
59.43	37	11	48	77,1 %	22,9 %
59.49	16	1	17	94,1 %	5,9 %
59.5	36	6	42	85,7 %	14,3 %
59.52	31	9	40	77,5 %	22,5 %
59.53	63	17	80	78,8 %	21,3 %
59.54	19	5	24	79,2 %	20,8 %
59.55	96	15	111	86,5 %	13,5 %
59.56	124	10	134	92,5 %	7,5 %
59.562	71	6	77	92,2 %	7,8 %
59.567	25	2	27	92,6 %	7,4 %
59.57	62	14	76	81,6 %	18,4 %
59.6	58	7	65	89,2 %	10,8 %
59.8	17	4	21	81,0 %	19,0 %
Yhteensä	1297	204	1501	86,4 %	13,6 %

Listamenetelmää testattaessa kävi ilmi, että se on todennäköisesti liian työläs ja hidas arviointimenetelmä toteutettavaksi. Ainakin kokonaisen luokan vertailu oli kohtuullisen aikaa vievää ja vaati pidempiaikaista keskittymistä, mikä ei välttämättä ole aina mahdollista todellisissa työskentelyolosuhteissa. Pienempiä osakokonaisuuksia arvoitaessa menetelmä voisi kuitenkin olla tehokas. Lisäksi jos listamenetelmään yhdistettäisiin vielä hyllysaatavuustesti, saataisiin hyödyllistä lisätietoa aineiston kierrosta ja käytöstä.

Listamenetelmän antamien tuloksien perusteella on kuitenkin vaikea arvioida kokoelman tilaa tai hyvyyttä. Tulokset eivät varsinaisesti kerro, onko Hattulan kokoelma hyvä verrattuna Hämeenlinnan kokoelmaan. Todennäköisesti listamenetelmän paras hyödyntämistapa on miettiä sitä hankinta- ja kokoelmapolitiikan kannalta. Jos tehtäisiin kaikki luokat kattava vertailu, voitaisiin näiden tulosten pohjalta pohtia Hattulan kirjaston kokoelmapolitiikkaa suhteessa Hämeenlinnan kirjastoon. Kokoelmapolitiikan kannalta voitaisiin esimerkiksi miettiä, olisiko Hattulassa tarvetta erikoistua johonkin tiedonalaan tarkemmin ja jättää taas jokin Hattulassa vähemmän kysytty tiedonalue pienemmälle hankinnalle ja tukeutua näin Hämeenlinnan kokoelmiin. Tästä voitaisiin saada alku myös jonkinlaiselle seudulliselle kokoelmapolitiikalle, jota jo kirjastojen uusissa laatusuosituksissa visioidaan (ks. Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi).

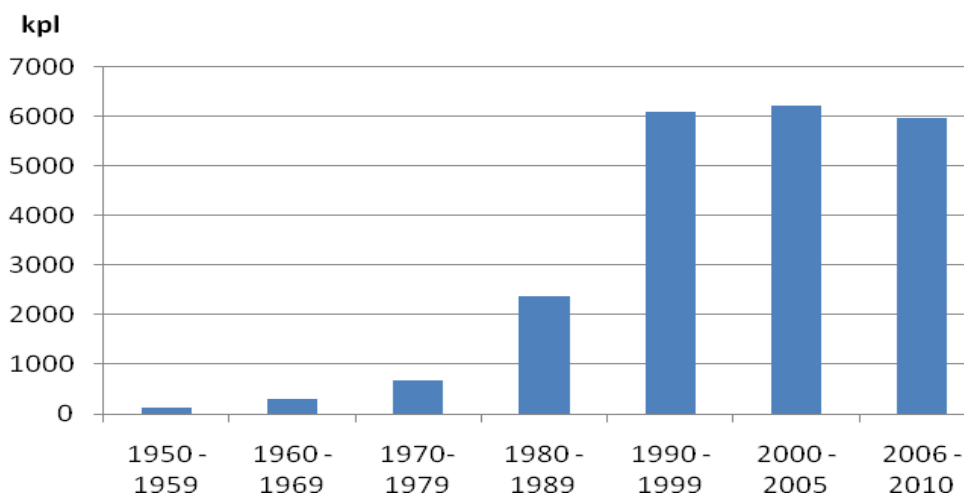
Vertailutietojen avulla voitaisiin lisäksi pohtia sitä, mitä aineistoa on tarpeellista säilyttää omissa varastoissa ja mitä mahdollisesti poistaa tukeutuen seudun muihin kirjastoihin. Esimerkkinä tällaisesta yhteisistä seudullisista varastointi- ja poistoperiaatteista on Kyyti-kirjastojen toteuttama hanke (ks. Bang 2011, Kyyti-kirjastojen kokoelmat eläviksi). Samanlaista seudullista yhteistyötä voisi ajatella myös Hämeenlinnan seudulle. Ensin vertailemalla kokoelmia ja toimintatapoja voitaisiin kimppekirjastojen kesken luoda yhteiset pelisäännöt, joiden avulla jokainen kirjasto voisi panostaa enemmän sellaiseen aineistoon, jolla oikeasti on kysyntää kirjaston käyttäjäkunnan keskuudessa.

8.3 Kokoelmakartta

Kokoelmakartalla oli tarkoitus kartoittaa Hattulan kirjaston tietokirjakokoelman ikäjakaumaa. Koska viimeisin suuri poistoprojekti on tehty kirjastossa vuonna

2007, oletettiin aineiston ikäjakauman painottuvan lähinnä uudempaan aineistoon. Kaikkien pääluokkien osalta oletus täyttyi suhteellisen hyvin.

Kuviosta 2 on nähtävissä koko tietokirjakokoelman ikäjakauma. Eniten aineistoa on 2000-luvun alusta kaikkiaan 6223 nimekettä. Kaikkiaan tietokirjakokoelman kokonaisnimekemääräksi saatiin kirjastojärjestelmästä tehtyjen tiedonhakujen avulla 21 784 nimekettä. Näistä alle viiden vuoden ikäistä aineistoa on 5983 nimekettä eli 27,5 %.

KUVIO 2 Hattulan kirjaston tietokirjakokoelman julkaisujen ikäjakauma

Tietokirjakokoelman uusiutuvuutta voitaisiin pitää saatujen tulosten valossa hyvänä. Kansainvälisten suositusten mukaan tuoreen aineiston osuus avokokoelmasta tulisi olla 40 % (ks. Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi). Kirjastojärjestelmässä olleiden rajoitteiden vuoksi tuloksiin ei pystytty erittelemään tarkemmin avokokoelman ja varaston välisiä suhteita. Perusoletuksena voidaan kuitenkin pitää sitä, että lähes kaikki vuosina 2006 - 2010 julkaistu aineisto on Hattulan kirjastossa sijoitettu avokokoelman puolelle. Hattulan uusiutuvuusprosentti 27,5 % jääkin suosituksista vain hieman reilut kymmenen prosenttia. Hattulan kirjastolle tämä on mielestäni hyvä tulos, sillä pienen yleisen kirjaston hankintaresurssit voivat usein olla melko rajalliset. Hattulan tapauksessa näin ei kuitenkaan onneksi ole, kuten luvussa 6 on kerrottu.

Vaikka kokoelmakarttaa ei saatu toteutettua sellaisena kuin se alkuperäisissä suunnitelmissa oli tarkoitus, saatiin sen avulla kuitenkin kokonaisvaltainen kuva kokoelman tämän hetkisestä ikärakenteesta. Tulevaisuudessa tällä menetelmällä saatuja tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi kokoelman karsintaa tehtäessä. Yhtenä työskentelytapana voitaisiin miettiä jonkin tietyn vuosikymmenen nollakiertoisen aineiston tarkempaa tarkastelua. Esimerkiksi kirjastojärjestelmästä voitaisiin tulostaa nimekelista 1980 -luvulla julkaistuista aineistoista ja järjestää tämä lista vähiten lainattujen teosten mukaan. Näin saataisiin kohdistettua poistoja tiettyyn ajanjaksoon, mikä puolestaan parantaisi kokoelman uusiutuvuutta.

Kokonaisikärakenteen lisäksi ikäjakaumaa tutkittiin myös pääluokkien tasolla. Lähes kaikissa luokissa eniten nimekkeitä oli vuosien 2006 - 2010 ja 2000 -luvun alun aineistossa. Ainoastaan luokassa 2 sekä luokissa 86 - 89 oli nimekkeitä eniten 1990 -luvun aineistossa. Kirjastossa tulisikin pohtia, onko tällainen ikärakenne tarkoituksenmukainen vai liittyykö se esimerkiksi siihen, ettei kyseisiin luokkiin ole tarjolla kustantajilta uudempaa aineistoa. Luokan 2 kohdalla julkaisutarjonnan ei pitäisi olla ongelma, mutta luokissa 86 - 89 tämä on todennäköinen syy aineiston ikärakenteelle. Luokan 2 ikärakenteeseen vaikuttaa todennäköisesti myös se, ettei siihen ole tehty juuri ollenkaan karsintaa vuoden 2007 jälkeen. Tarkemmat taulukot pääluokkien ikärakenteesta on esitelty Hattulan kirjastolle kootussa portfolioissa (liite 1).

Kokoelman ikärakennetta tarkasteltaessa tulisi muistaa, ettei aineiston ikä ole ainoa tarkasteluperuste pohdittaessa esimerkiksi poistoja tai uusiutuvuutta. Vanhempikin aineisto voi kokoelman rakenteen kannalta olla relevanttia. Lisäksi joistain aihealueista ei julkaista niin paljon materiaalia, mikä puolestaan pakostakin antaa jollekin kokoelman osille tietynlaisen ikäjakauman. Kirjastoissa tulisikin miettiä kokoelmaa oman käyttäjäkunnan ja kokoelman tarkoituksensa mukaan. Ikäjakauman tarkastelu voi auttaa oman kokoelmapolitiikan hahmottamisessa sekä siinä, missä suhteessa oma kokoelma on muihin alueen tai kunnan kirjastoihin. Samoin kuin listamenetelmässä myös kokoelmakartan avulla voisi olla mahdollista luoda pohjaa seudullisille kokoelmapolitiikoille sekä poisto- ja varastointiyhteistyölle.

8.4 Yhteenveto käytetyistä menetelmistä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli muokata erilaisista arviointimenetelmistä helppoja ja yksinkertaisia sovelluksia pienen kirjaston käyttöön. Tarkempaan tarkasteluun valittiin tilastomenetelmä ja siitä johdettu käyttäjätutkimus, listamenetelmä sekä kokoelmakartta, jolla kartoitettiin kokoelman ikäjakaumaa. Valittuja menetelmiä testattiin Hattulan kirjaston aikuisten tietokirjakokoelmaan. Tulosten lisäksi arvioitiin menetelmien soveltuvuutta jokapäiväiseen työskentelyyn.

Valituista menetelmistä yksinkertaisin ja helpoiten toteutettava on mielestäni tilastomenetelmä. Tarvittavat tilastotiedot ovat saatavissa suhteellisen helposti kirjastojärjestelmästä sekä Suomen yleisten kirjastojen tilastoista. Lisäksi Suomen yleisten kirjastojen tilastoissa on mahdollista tehdä tilastovertailuja esimerkiksi omaan maakunta-alueeseen tai toisiin kuntiin. Tilastotiedot antavat myös objektiivista tietoa kokoelmien tilasta ja kirjaston toiminnasta.

Tilastoista johdettu käyttötutkimus eli käyttöfaktoreiden laskenta antaa lisätietoa kokoelmien käytöstä. Tilastotietojen kanssa käyttöfaktorit muodostavat kuvan kokoelman vahvuuksista ja heikkoksista. Käyttöfaktorit antavat kuitenkin vain suuntaa kokoelman tilasta ja käytöstä, eikä niihin pitäisi suhtautua täysin luotettavasti. Käyttöfaktoreita tarkasteltaessa huomioon tulisi ottaa kokoelman hankinnat ja poistot sekä kokoelmapolitiikka. Myös kaukolainat antavat lisätietoa käyttöfaktoreiden tueksi. Vaikka käyttöfaktorit vaativat jonkin verran työtä nide- ja lainauslukuja käsiteltäessä, on niiden antama tieto kuitenkin hyödyllistä kokoelman kehittämisen ja kehityksen seuraamisen kannalta. Tilastomenetelmän rinnalla suosittelisin käyttöfaktoreiden laskentaa Hattulan kirjastolle esimerkiksi vuosittain tai joka toinen vuosi, kuten tässä työssä on tehty.

Käytetyistä arviointimenetelmistä epäkäytännöllisimmäksi osoittautui listamenetelmä. Menetelmä oli varsin työläs toteuttaa, joten jokapäiväiseen työskentelyyn se ei mielestäni sovellu. Suurempien arviointiprojektien yhteydessä sitä voitaisiin kuitenkin käyttää. Vertailukirjastoksi voitaisiin kuitenkin valita jokin muu kuin Hämeenlinnan kirjasto. Valitsemalla esimerkiksi Hattulan kirjaston kokoa vastaava kirjasto voitaisiin saada erilainen vertailukohta. Tällöin

tosin pitäisi ottaa huomioon vertailukirjaston toimintaympäristö, joka voi poiketa hyvinkin paljon Hattulan kirjastossa.

Vertailukohteen valinnan vaikeuden lisäksi listamenetelmästä saadun tulokset ovat vaikeasti tulkittaessa. Ne eivät välttämättä kerro, onko Hattulan kokoelma hyvä tai huono verrattaessa Hämeenlinnan pääkirjaston kokoelmiin. Tämän menetelmän suurin anti arviointityölle on sen mahdollistama pohdinta siitä, miten kirjastokimppa vaikuttaa Hattulan kirjaston kokoelmatyöhön. Myös seudullista kokoelmapolitiikan kehittämistä voitaisiin pohtia listamenetelmän avulla. Jos kirjastokimppan sisällä suoritettaisiin laajempi arviointi, voisi listamenetelmä soveltua paremmin siihen tarkoitukseen. Näin yksittäisen kirjaston näkökulmasta sen antamat tulokset eivät juuri kerro kokoelman tilasta.

Kokoelmakartalla kartoitettiin aikuisten tietokirjallisuuden ikäjakaumaa. Tulokset jäivät kuitenkin hieman yksipuoleisiksi kirjastojärjestelmästä olevien hakurajoitteiden vuoksi. Tuloksista pystyttiin kuitenkin helposti tarkastelemaan nimekemääriä eri vuosikymmeniltä sekä kokoelman uusiutuvuutta. Tilastomenetelmän ohella kokoelmakarttaa voisi käyttää jokapäiväisen työskentelyn ja arvioinnin tukena. Menetelmän avulla on esimerkiksi helposti tarkasteltavissa, mitkä kokoelman osat voisivat tarvita karsintaa tai enemmän uudempaa aineistoa. Tietenkin huomioon pitää ottaa kokoelmapolitiikka sekä sen hetkinen julkaisutarjonta.

Valituista menetelmistä kaikki muut paitsi listamenetelmä ovat mielestäni helppoja toteuttaa jokapäiväisessä työskentelyssä. Menetelmät antavat myös tarpeeksi yksityiskohtaista tietoa kokoelman tilasta ja auttavat hahmottamaan kokoelman kehittämissuuntia. Säännöllisesti käytettyinä tuloksista olisi mahdollista muodostaa jatkumo, joka helpottaisi vuosittaista vertailua. Tulosten keräämiseen ja esittämiseen voitaisiin hyödyntää portfoliotyöskentelyä.

9 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda pohja arviointityön aloittamiselle Hattulan kunnankirjastossa. Kirjastossa ei aikasemmin ole toteutettu kokoelmia tai palveluja koskevaa arviointia, joten tällä työllä pyrittiin löytämään menetelmiä arviointityön käynnistämiseen. Kirjaston suosituksesta ensimmäiseksi kohteeksi valikoitui aikuisten tietokirjakokoelma. Tulevaisuuden kannalta tämä oli mielestäni hyvä ratkaisu, sillä tietokirjallisuus on tällä hetkellä eräänlaisessa murroksessa kirjastoissa. Esimerkiksi Yleisten kirjastojen laatusuosituksissa on ehdotettu seudullisia kokoelmapolitiikkoja, mikä vaikuttaa olennaisesti kirjastojen tietokirjakokoelmien kehittämiseen. Myös e-kirja rintamalla tapahtuvat muutokset voivat tulevaisuudessa vaikuttaa tietokirjakokoelmien kehittämiseen kirjastoissa. Saatujen tulosten pohjalta Hattulan kirjastossa voidaan miettiä omaa tietokirjakokoelmaa suhteessa esimerkiksi seudun muihin kirjastoihin.

Vaikka tämä työ kohdistettiin aikuisten tietokirjakokoelmaan, pidettiin kuitenkin tärkeänä, että tässä työssä käytettyillä menetelmillä voitaisiin tutkia myös muita kokoelman osia. Samantapainen arviointi voitaisiin toteuttaa esimerkiksi nuorten tietokirjakokoelmaan. Kaunokirjallisuudesta voitaisiin myös vertailla esimerkiksi eri genrejen käyttöä suhteessa kokoelman kokoon. Työn pääpaino on kuitenkin ajatusten ja keskustelun herättämisessä kirjaston henkilökunnassa. Tavoitteena on saada tämän työn avulla uutta näkökulmaa päivittäiseen työskentelyyn.

Työ toimiikin eräänlaisena ideapankkina Hattulan kirjaston arviointityössä. Kaikkia työn viitekehyksessä esiteltyjä menetelmiä ei siis testattu valittuun kokoelman osaan, vaan niistä valittiin muutama tässä vaiheessa käyttökelpoiseksi koettu menetelmä. Työn viitekehyksestä olisi tullut huomattavasti suppeampi, jos siinä olisi keskitytty arviointimenetelmien osalta esittelemään vain tietokirjakokoelmaan testatut menetelmät. Tähän en kuitenkaan halunnut ryhtyä, sillä mielestäni se ei olisi palvellut tulevaisuuden arviointityön kehittämistä Hattulan kirjastossa. Halusin luoda mahdollisimman hyvät edellytykset arviointityön jatkamiselle Hattulan kirjastossa. Viitekehysten avulla kirjaston henkilökunta voi löytää uusia ideoita tai näkökulmia arviointityöhön ja näin ollen kehittää kokoelmaa haluttuun suuntaan.

Testaukseen valittujen menetelmien osalta onnistuttiin mielestäni hyvin. Vaikka joidenkin menetelmien tulokset jäivät hieman yksipuoleisimmiksi kuin oli tarkoitus, onnistuttiin aikuisten tietokirjakokoelman tilasta saamaan sellainen kuva, jonka pohjalta tulevaisuuden kehitystyö on mahdollista. Tämä oli mielestäni työn pääasiallinen tarkoitus, joten siinä suhteessa työ on täyttänyt tavoitteensa. Hattulan kirjastossa tuloksista ollaan myös oltu tyytyväisiä ja niiden pohjalta arviointityötä pystytään viemään eteenpäin. Tulosten avulla kirjastossa pystytään myös tekemään konkreettisia toimenpiteitä ja päätöksiä esimerkiksi poistojen ja hankintojen suhteen.

Viitekehyksessä suuren osan vie arviointimenetelmien esittelyn lisäksi myös varsinaisen arviointityöskentelyn suhtettaminen kirjastoihin ja julkisiin palveluihin yleisesti. Tärkeä näkökulma tarkasteltaessa kirjastojen ja julkisten palveluiden arviointia on niiden lakisääteisyys sekä eräänlainen tilivelvollisuus veronmaksajia kohtaan. Halusin näiden näkökulmien lisäksi osoittaa arviointityön merkityksen osana kirjastojen kehittämistä.

Arviointi tulisi nähdä nimenomaan kehittämisen välineenä eikä virheiden etsintänä. Arviointi on jatkuvassa muutostilassa eikä sen avulla ole tarkoitus löytää lopullisia oikeita vastauksia. Arviointityö on prosessi, jota kirjastojen tulisi toteuttaa säännöllisesti ja johdonmukaisesti. Tärkeää on löytää vastauksia juuri niihin kysymyksiin, jotka yksittäisissä organisaatioissa koetaan tärkeiksi. Arviointia ei siis tulisi tehdä vain pakosta tai lakisääteisestä veloitteesta, vaan sen arvo täytyy nähdä osana oman organisaation kehittämistä. Näin se saadaan myös parhaiten integroitua osaksi päivittäistä työskentelyä ja päätöksentekoa.

Työlläni olen pyrkinyt tuomaan esiin myös kirjallisten tavoitteiden ja toimintamallien tärkeyden. Vaikka pienessä kirjastossa ei välttämättä koeta tarvetta kirjatulle kokoelmapolitiikalle tai kehittämisohjelmille, ovat ne mielestäni kuitenkin tärkeä osa tulevaisuuden kehittämistyötä. Lisäksi kirjattujen periaatteiden avulla on helpompi vertailla omaa toimintaa muihin kirjastoihin. Seudullinen sekä kimppten välinen yhteistyö on entistä suurempi osa kirjastojen tulevaisuutta. Jotta yhteisiä toimintalinjoja voitaisiin rakentaa, tulisi jokaisella olla selkeät tavoitteet ja toimintalinjaukset. Näiden pohjalta on helpompi lähteä rakentamaan esimerkiksi seudullisia kokoelmapolitiikkoja tai yhteisiä varastointiohjeita.

Kirjastokimppojen ja seutuyhteistyön kautta mahdollistuu myös vertaistuen saaminen. Varsinkin pienelle kirjastolle voi olla tärkeää jakaa tietoaan ja toimintatapojaan muiden kanssa. Näin pystyttäisiin löytämään uudenlaisia lähestymistapoja kokoelmaan sekä palveluihin. Toisilta kirjastoilta saadut ideat ja toimintamallit voidaan muokata omaan kirjastoon sopiviksi. Vertaistuen ja yhteisöllisyyden kautta pystytään myös palvelemaan asiakkaita paremmin. Esimerkiksi kimppojen sisällä voi olla hiljaista tietoa siitä, minkälaista aineistoa on kerätty enemmän johonkin kimpan kirjastoon. Jakamalla tätä kokoelmia koskevaa tietoa osataan asiakas ohjata oikeaan paikkaan.

Niin sanotun hiljaisen tiedon jakaminen kirjastojen sisällä sekä toistensa kesken on tulevaisuudessa yhä tärkeämpää. Esimerkiksi Hattulan kirjastossa on työntekijöiden ikärakenteesta johtuen henkilökunnan uusiutuvuus tulevaisuudessa melko suurta. Näin ollen tarvittaisiin jokin keino, jotta pitkään kokoelmien ja asiakkaiden parissa työskennelleeltä henkilökunnalta saataisiin siirrettyä tieto myös uusille työntekijöille. Tähän olen ehdottanut työskentelymuodoksi portfolioa. Vaikka portfolioon voidaan koota virallisia tietoja ja tilastoja, voi se myös olla jokaisen työntekijän henkilökohtainen muistikirja. Siihen voidaan sisällyttää henkilökohtaisia mielipiteitä ja muistiinpanoja, jotka ovat jotenkin vaikuttaneet esimerkiksi kokoelmatyöhön. Kokoelma on aina jollain tapaa tekijöidensä näköinen, joten jotta sen kehittämistä voitaisiin jatkaa, tarvitaan tietoa myös kokoelman historiasta.

Kaikken olennaisinta arviointityössä sekä kokoelmien ja palveluiden kehittämisessä on niiden tarkoituksen ymmärtäminen. Arviointityötä ei voi tai kannata tehdä, jos sen tarjoamia mahdollisuuksia ei pystytä hyödyntämään konkreettisesti kirjastossa. Kirjaston itse pitää määritellä se tarve, johon se arviointia käyttää. Näin arvioinnista saadaan luonteva osa kehittämistyötä ja sen tulokset pystytään paremmin hyödyntämään kirjaston päätöksenteossa. Arviointityössä pitäisikin lähteä alhaalta ylöspäin eikä ylhäältä alas, niin kuin tämän päivän kirjastoissa on hyvin pitkälti tehty.

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli hyvin haastava ja antoisa kokemus. Arviointityöstä kirjastoissa on kirjoitettu ja puhuttu paljon, mutta vasta tämän työn kautta ymmärsin, miten monitahoinen asia todellisuudessa on. Varsinkin pienen kirjaston näkökulmasta arviointi ei kaiken arkisen kirjaston pyörittämisen

keskellä tule ensimmäisenä tärkeysjärjestyksessä. Toivon kuitenkin, että tällä työllä olen pystynyt luomaan pohjaa uudennaisille näkökulmille kokoelmatyöhön.

Työ itsessään pysyi melko hyvin aikataulussa. Alkuperäisestä aikataulusta myöhästettiin kuitenkin pari kuukautta. Tämä johtui osittain tekijän työssä käynnistä ja osaksi siitä, että Suomen yleisten kirjastojen tilastot valmistuivat vuoden 2010 osalta vasta huhtikuun 2011 alussa. Tilastot haluttiin kokonaisuudessaan mukaan, joten työn aikataulua hieman väljennettiin. Muuten työ täyttää mielestäni sille asetetut tavoitteet eli pohjan luomisen arviointityölle. Arviointimenetelmien valinnassa olisi voinut myös olla hieman tarkempi ja tuoda enemmän uutta näkökulmaa. Nyt valituilla menetelmillä onnistuttiin kuitenkin luomaan suuntaa sille, mitä Hattulan kirjastossa tulisi tulevaisuudessa tehdä.

Jatkotutkimuksia tämän työn pohjalta voitaisiin tehdä useampia. Yhtenä vaihtoehtona näkisin tarkemman asiakaskyselyn toteuttamisen, jota ei tämän työn puitteissa tehty. Asiakaskyselyllä saatavia tuloksia voitaisiin esimerkiksi verrata tässä työssä laskettuihin käyttöfaktoreihin. Asiakaskyselyn pohjalta voitaisiin pyrkiä tekemään myös tarkempaa asiakaskunnan segmentointia. Näin kokoelmaa ja palveluita voitaisiin kohdistaa entistä tarkemmin. Yhtenä jatkotutkimuksena voitaisiin miettiä myös arviointityön tilanteen kartoittamista muutaman vuoden päästä. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tietää, miten arviointityö on edennyt Hattulan kirjastossa ja miten tästä työstä saatuja tuloksia on hyödynnetty kokoelmien kehittämisessä.

Tämä opinnäytetyö on vain pieni alku sille työlle, jota Hattulan kirjastossa tullaan kokoelmien kehittämisen osalta tekemään. Arviointityö on pitkä prosessi eikä se oikeastaan koskaan tule valmiiksi. Aloittaminen on kuitenkin aina vaikein vaihe. Toivon tämän työn osaltaan helpottavan tätä aloittamisen vaikeutta.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2010. Hakupäivä 29.11.2010. <http://www.laaninhallitus.fi/>

Bang, M. 2011. Kyyti-kirjastojen kokoelmat eläviksi. Hakupäivä 22.3.2011 http://www.kyyti.fi/sites/default/files/Kyytikirjastojen_kokoelmat_elaviksi_loppuraportti.pdf

Cassel, K-A. & Futas, E. 1991. Developing public library collections, policies, and procedures: A how-to-do-it manual for small and medium-sized public libraries. New York: Neal-Schuman Publishers.

EFEKTIA Kirjasto- ja tietopalvelutoimintojen arviointiperusteet. 1998. Kirjastot ja laatu –hanke. Helsinki: Libris.

Ehdotus yleisten kirjastojen laatusuosituksiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Hakupäivä 1.12.2010. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/Liitteet/Yleisten_kirjastojen_laatusuositus_ehdotus.pdf

Evans, E.G. 1979. Developing library collections. Littleton, Colorado: Libraries unlimited.

Granö-Suomalainen, V. & Lahtinen, M. 2002. Usein kysyttäjä kysymyksiä. Teoksessa Veronica Granö-Suomalainen & Maisa Lovio (toim.), Mihin me pyrimme? Miksi arvioida kunnan koulutus- ja kirjastopalveluja? Helsinki: Suomen kuntaliitto, 9-22.

Granö-Suomalainen, V. 2002. Johdanto. Teoksessa Veronica Granö-Suomalainen & Maisa Lovio (toim.), Mihin me pyrimme? Miksi arvioida kunnan koulutus- ja kirjastopalveluja? Helsinki: Suomen kuntaliitto, 6-8.

Hattulan kunta. 2010a. Tilastotietoja. Hakupäivä 31.8.2010 http://www.hattula.fi/portal/fi/kunta_ja_hallinto/tilastotietoja

Hattulan kunta. 2010b. Synty ja historia. Hakupäivä 31.8.2010 http://www.hattula.fi/portal/fi/kunta_ja_hallinto/synty_ja_historiaa/

Huovinen, L. 2009. Kokoelmant kartalle!. Verkkari: Helsingin yliopiston kirjaston lehti. Hakupäivä 11.11.2010 <http://www.helsinki.fi/kirjastot/verkkari/2009/02/kokoelmakartta.html>

Huuskonen, J., Ijäs, N. & Lehtoranta, O. 1997. Julkisten palveluiden laadunarviointi: Arviointikehikko ja näkökulmia. Helsinki: Tilastokeskus: Suomen kuntaliitto.

Hyödynmaa, M., Ahlholm-Kannisto, A. & Nurminen, H. 2010. How to evaluate library collections: a case study of collection mapping. *Collection building* 29 (2), 43 - 49.

Julkisten palvelujen arviointi. 1998. Helsinki: Suomen kuntaliitto & Valtionvarainministeriö. Tuottavuudella tulevaisuuteen: Julkisten palvelujen laatustrategia-projekti.

Kangasvieri, A. 2002. Esipuhe. Teoksessa Veronica Granö-Suomalainen & Maisa Lovio (toim.), *Mihin me pyrimme? Miksi arvioida kunnan koulutus- ja kirjastopalveluja?* Helsinki: Suomen kuntaliitto. 3 - 4.

Kekki, K. 1999. *Kirjastosäännöstö 1999*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Kirjastolaki 4.12.1998/904

Kirjastolaki 22.12.2009/1449

Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010: Kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksina. 2006. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2006:44.

Kirjastopoliittinen ohjelma 2001- 2004. Työryhmän muistio. 2001. Helsinki: Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja, nro 2/2001.

Kirjastostrategia 2010: Tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka. 2003. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2003:1.

Kortelainen, T. & Tenhula, T. 2000. Portfolio kirjaston kehittämisessä ja arvioinnissa. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Kortelainen, T. 2003. Kirjastojen arviointi ja osaamisen jakaminen seutuyhteistyönä: Pohjoisten kirjastojen arviointi- ja kehittämisprojekti PARKKI. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Lovio, M. 1999a. Paikallinen itsearviointi. Teoksessa Kirsti Kekki (toim.), *Kirjastosäännöstö 1999*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 189 - 191.

Lovio, M. 1999b. Arvioinnista päänvaivaa?. *Kirjastolehti* 92 (11-12), 18 - 19.

Metz, P. 1983. *The landscape of literatures: Use of subject collections in a university library*. Chicago: American Library Association. ACRL Publications in Librarianship no. 43.

Mäkinen, R. & Wilèn, R. 1992. Kirjastokokoelmien evaluointi: teoriasta toteutukseksi. Tampere: Tampereen yliopisto. Julkaisusarja A 4/92.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Kirjastotoimeen ja -palveluihin liittyvät arvioinnit. Hakupäivä 29.11.2010
<http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/arvioinnit/?lang=fi>.

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot: Kansalliset strategiset painoalueet. 2009. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.

Rasinkangas, P. 2001. Väliraportti 30.4.2011. Oulu: PARKKI: Pohjoisten kirjastojen tutkimus- ja kehittämisprojekti.

Rasinkangas, P. 2008. Arviointivälineiden diffuusio ja implementointi: Tapaustutkimus Oulun seutukunnan yleisissä kirjastoissa. Tampere: Tampereen yliopisto. Finnish information studies: 23.

Roisko, H., johtava kirjastonhoitaja, Hattulan kirjasto. VS: Opinnäytteen tilasto-ongelmia. Sähköpostiviesti. [REDACTED] 16.11.2010.

Roisko, H., johtava kirjastonhoitaja, Hattulan kirjasto. Kokoelmapolitiikasta. Sähköpostiviesti. [REDACTED] 17.1.2011.

Roisko, H., johtava kirjastonhoitaja, Hattulan kirjasto. 2011. Keskustelu 16.3.2011 Hattulan kirjastossa.

Roisko, H. 2007. Hattulan kunnankirjaston strategia 2007 – 2017. Hattula.

Sareslahti, A. 1986. Kokoelmatyö yleisissä kirjastoissa. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Savolainen, R. 1991. Yleisten kirjastojen tuloksellisuuden arviointi ja mittaaminen: käytäntöjä ja ongelmia. Tampere: Tampereen yliopisto. Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkimuksia.

Siikala, T. & Forsman M. 1993. Lukijalle. Teoksessa Tuula Siikala & Maria Forsman (toim.), Katse kokoelmiin: kokoelmien arviointia ja hankintakanavien vertailu Tampereen yliopiston kirjastossa. Tampere: Tampereen yliopisto, Tampereen yliopiston kirjaston julkaisuja A; 5, 1 - 7.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010a. Tilastovertilu Hattula, koko maa. Hakupäivä 9.4.2011.
<http://tilastot.kirjastot.fi/fiFI/tilasto.aspx?QueryId=c67c8925-c8e5-d12d-8b7e-a84c65c92058&RefererUrl=%2ffifi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3dc67c8925-c8e5-d12d-8b7e-a84c65c92058>.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010b. Tilastovertilu 2006, 2008, 2010, Hattula. Hakupäivä 9.4.2011.
<http://tilastot.kirjastot.fi/fiFI/tilasto.aspx?QueryId=3466b5f5-4bdb-1107-4e56-511c28437925&RefererUrl=%2ffifi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d3466b5f5-4bdb-1107-4e56-511c28437925>.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010c. Perustilastot, Hattula. Hakupäivä 9.4.2011. <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2010T2N82>.

Varastokirjasto. 2010. Kokoelmakartta. Hakupäivä 11.11.2010
<http://www.varastokirjasto.fi/kokoelmakartta/>

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

LIITTEET

Portfolio hattulan kunnankirjastolle

LIITE 1

Hattulan kirjasto

**Kokoelmat tässä ja nyt
Portfolio kokoelman kehittämisen ja
arvioinnin tueksi**

Riia Lindqvist

Kevät 2011

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

SISÄLLYSLUETTELO

- 1. Kirjasto lukuina**
- 2. Kirjaston toimintaympäristö ja toimintafilosofia**
- 3. Aikuisten tietokirjakokoelman käyttöfaktorit ja ikäjakauma**
- 4. Listamenetelmän tuloksena saadut nimekelistat**
- 5. Toimintasuunnitelma kokoelman kehittämiseksi ja arvioinnille**

1. KIRJASTO LUKUINA

Lähde: Suomen yleisten kirjastojen tilastot

Kävijät ja lainaajat 2008 - 2010

	2008	2009	2010
Fyysiset käynnit	76339	70399	67404
Fyysiset käynnit / Asukasluku	8,08	7,36	7,00
Verkkokäynnit	8469	8981	15042
Lainaajia	4178	4167	4221
Lainaajia / Asukasluku	44,24 %	43,54 %	43,85 %
Kokonaislainaus / Asukasluku	16,12	16,99	16,93
Kokonaislainaus	152217	162573	162974

Kokoelma 2006, 2008 ja 2010

Tilasto	2006	2008	2010
Kokoelmat: Kirja- aineistot	74284	67811	67532
Kokoelmat: Tietokirjat	33692	29277	28791
Kokoelmat: Tietokirjat, aikuiset	30602	26213	25932
Kokoelmat / Asukasluku	8,77	8,03	7,88
Kokoelmat: Kirja-aineistot / Asu- kasluku	7,96	7,18	7,02

Hankinnat ja poistot 2006, 2008 ja 2010

	2006	2008	2010
Poistot	3269	2832	4729
Poistot / Kokoelmat	3,99 %	3,73 %	6,24 %
Hankinnat: Kirja-aineistot	3378	3536	4589
Hankinnat: Tietokirjat, aikuiset	1442	1486	1807
Hankinnat / Kokoelmat	4,75 %	5,48 %	6,88 %

2. KIRJASTON TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TOIMINTAFILOSOFIA

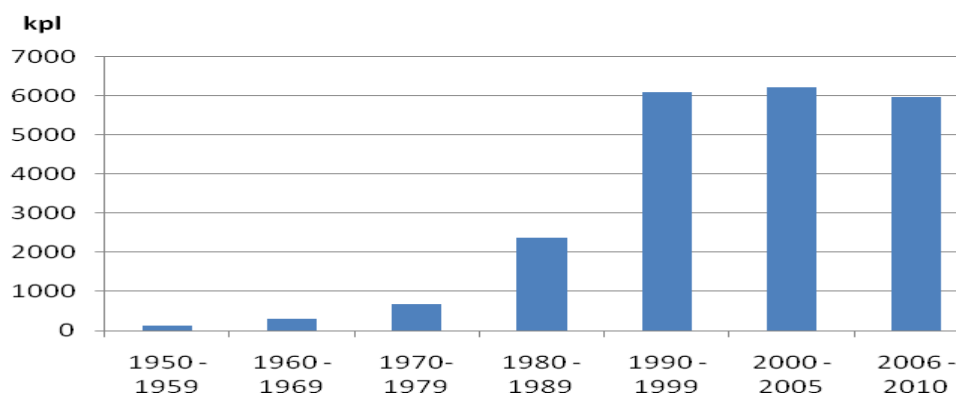
- ❖ Keitä ovat kirjaston asiakkaat?
 - Kuuluuko asiakaskuntaan joitain erityisryhmiä?
 - Miten nämä mahdolliset erityisryhmät näkyvät kirjaston toiminnassa?
- ❖ Keitä ovat kirjaston ei-käyttäjät?
 - Onko kirjastossa havaittavissa jokin selkeä ryhmä, joka ei käytä kirjaston palveluita?
 - Mitä voitaisiin tehdä, jotta ei-käyttäjät saataisiin kirjaston asiakkaiksi?
- ❖ Mitkä ovat kirjaston sidosryhmät tai yhteistyökumppanit?
 - Miten näiden tahojen toiminta näkyy kirjaston toiminnassa?
- ❖ Onko kirjaston toimintaympäristössä sellaisia tekijöitä, jotka estävät kirjastoa kehittymästä haluttuun suuntaan?
- ❖ Mitkä ovat kirjaston päämäärät, arvot, toiminta-ajatus ja perustehtävät?
 - Miten nämä näkyvät kirjaston jokapäiväisessä toiminnassa?
 - Millaiset arvot ja periaatteet ohjaavat kirjaston toimintaa?
- ❖ Miten kirjaston historia vaikuttaa tämän päivän työskentelyssä?
 - Vaikuttavatko entisten työntekijöiden näkemykset ja päätökset kirjaston toimintaan?
 - Ovatko kirjaston arvot ja päämäärät muuttuneet vuosien varrella?
 - Onko asiakaskunnassa tapahtunut havaittavia muutoksia?
- ❖ Mitkä ovat kirjaston vahvuudet ja heikkoudet?
 - Asiakaspalvelun näkökulmasta
 - Kokoelman näkökulmasta
 - Yhteistyötoimijoiden näkökulmasta
- ❖ Miten kirjasto pystyy vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin?
 - Miten joustavaa kirjaston toiminta on?
 - Minkälaisena kirjaston tulevaisuus nähdään?

Kysymyksien laadinnassa apuna käytetty *Terttu Kortelaisen* ja *Tytti Tenhulan* teosta *Portfolio kirjaston kehittämisessä ja arvioinnissa*.

3. AIKUISTEN TIETOKIRJAKOKOELMAN KÄYTTÖFAKTORIT JA IKÄJAKAUMA

Koko kokoelma

Käyttöfaktorit 2006 - 2010				
Luokka	2006	2008	2010	Keskiarvo
0	0,30	0,40	0,28	0,33
1	1,33	1,48	1,33	1,38
2	0,64	0,60	0,41	0,55
3	0,85	0,94	0,86	0,88
4	0,98	1,21	1,16	1,12
5	1,21	1,22	1,01	1,15
6	1,61	1,54	1,54	1,56
7	0,73	0,58	0,81	0,71
86 - 89	0,59	0,56	0,47	0,54
9	0,76	0,74	0,98	0,83

Nidemäärät vuosikymmenittäin

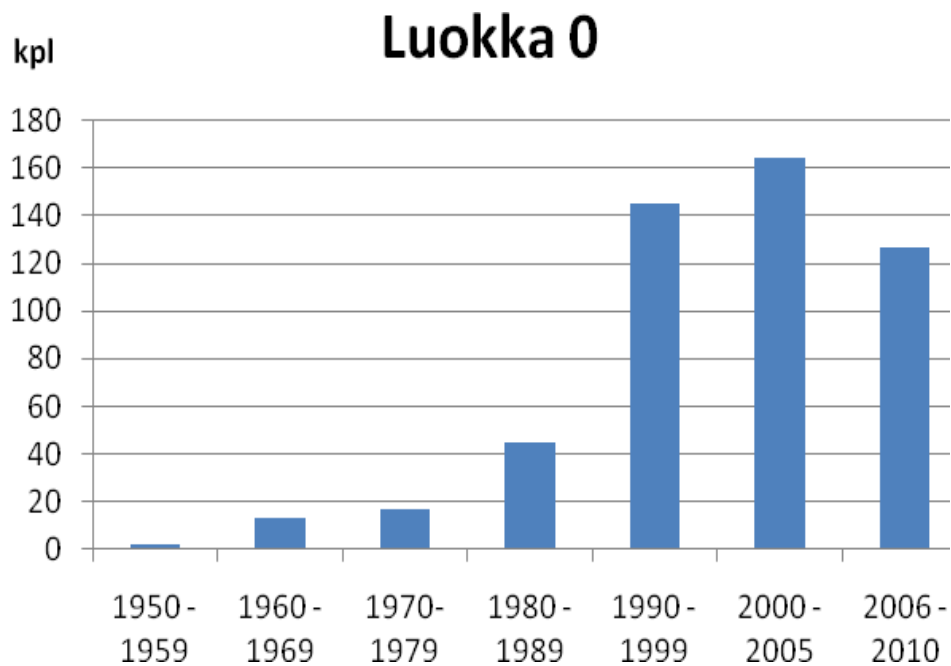
Luokka	1950 - 1959	1960 - 1969	1970 - 1979	1980 - 1989	1990 - 1999	2000 - 2005	2006 - 2010	Yhteensä
0	2	13	17	45	145	164	127	513
1	4	8	44	138	372	386	379	1331
2	2	6	32	80	237	203	190	750
3	2	7	18	168	944	1020	935	3094
4	26	27	60	177	344	358	439	1431
5	3	15	43	236	987	812	694	2790
6	6	5	35	311	1160	1351	1317	4185
7	18	51	99	460	751	853	744	2976
86 - 89	22	49	108	250	358	305	276	1368
9	38	125	213	517	800	771	882	3346
Yhteensä	123	306	669	2382	6098	6223	5983	21784

LUOKKA 0

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
00	Kirja-ala	0,36	0,44	0,37
01	Bibliografia	0,02	0,02	0,04
02	Kirjastotoimi, kirjastotiede, informatiikka	0,90	0,46	0,68
03	Yleiset teokset	0,16	0,21	0,06
04	Yleiset kokoomateokset	0,13	0,40	0,08
05	Yleiset kausijulkaisut	0,00	0,12	-
06	Yleinen kulttuuripolitiikka	0,17	0,79	0,49
07	Joukkotiedotus	0,62	0,66	0,47
Koko luokan käyttöfaktori		0,30	0,40	0,28

Ikäjakama:

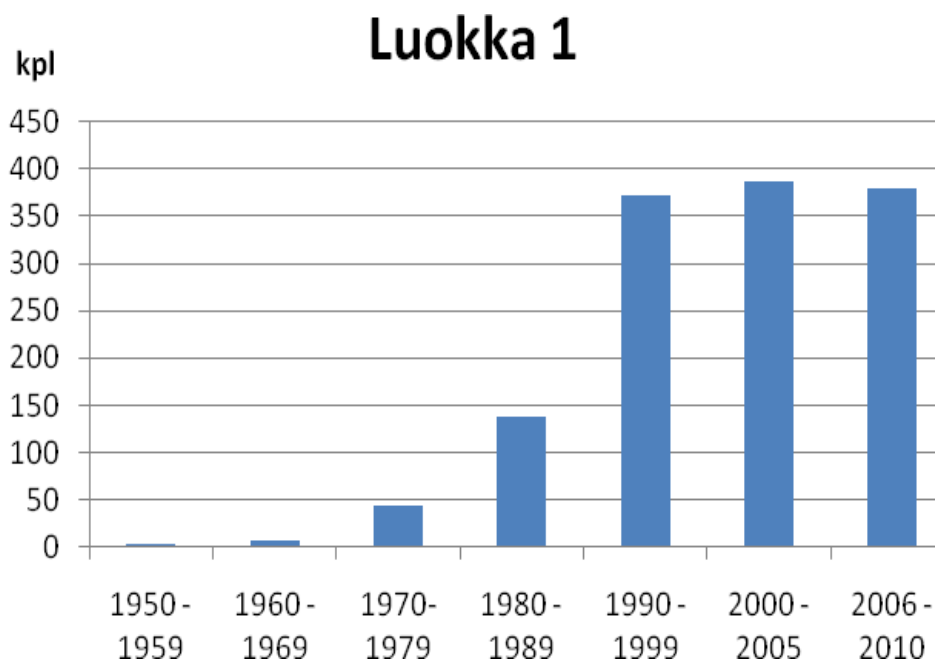

LUOKKA 1

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
10	Yleisteokset	0,39	0,49	0,43
11	Filosofia	1,02	1,16	0,98
12	Logiikka	0,97	0,00	0,78
14	Psykologia	1,53	1,84	1,48
15	Rajatieto	1,40	1,14	1,63
16	Tietoteoria, tiedeoppi	2,25	3,02	2,39
17	Etiikka, elämänfilosofia, estetiikka	1,31	1,39	1,33
Koko luokan käyttöfaktori		1,33	1,48	1,33

Ikäjakauma:

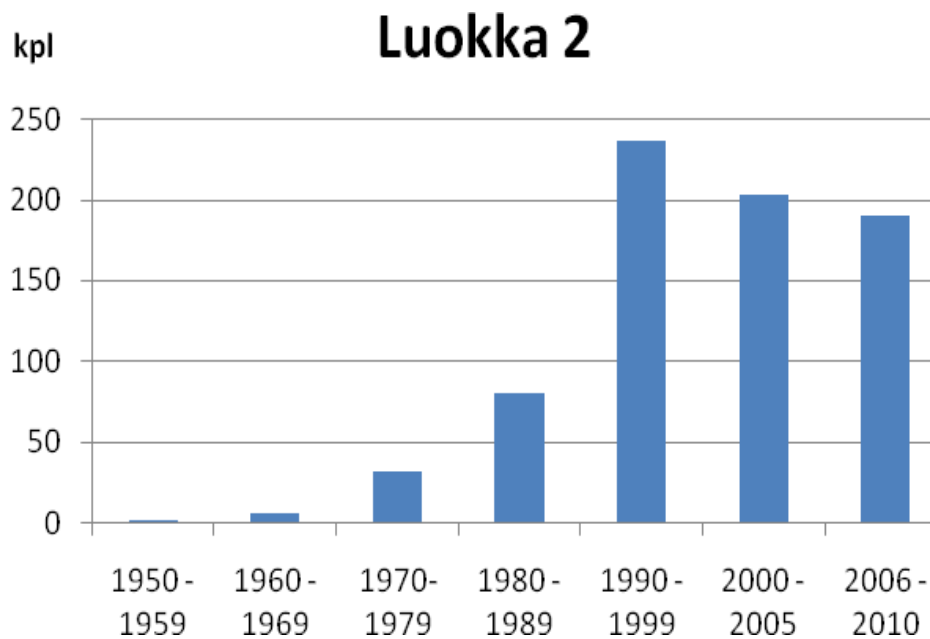

LUOKKA 2

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
20	Yleinen uskontotiede	0,67	0,69	0,79
21	Uskonnon filosofia	0,59	1,01	0,72
22	Raamattu, raamatuntutkimus	0,72	0,40	0,28
23	Dogmatiikka, kristillinen etiikka	1,25	0,77	0,58
24	Kristillinen hartauskirjallisuus	0,37	0,55	0,29
25	Käytännöllinen teologia	0,29	0,50	0,14
26	Kristillinen lähetystyö	0,00	0,07	-
28	Kristilliset kirkot ja yhteisöt	0,44	0,54	0,31
29	Ei-kristilliset uskonnot ja mytologiat	0,70	0,63	0,45
Koko luokan käyttöfaktori		0,64	0,60	0,41

Ikäjakama:

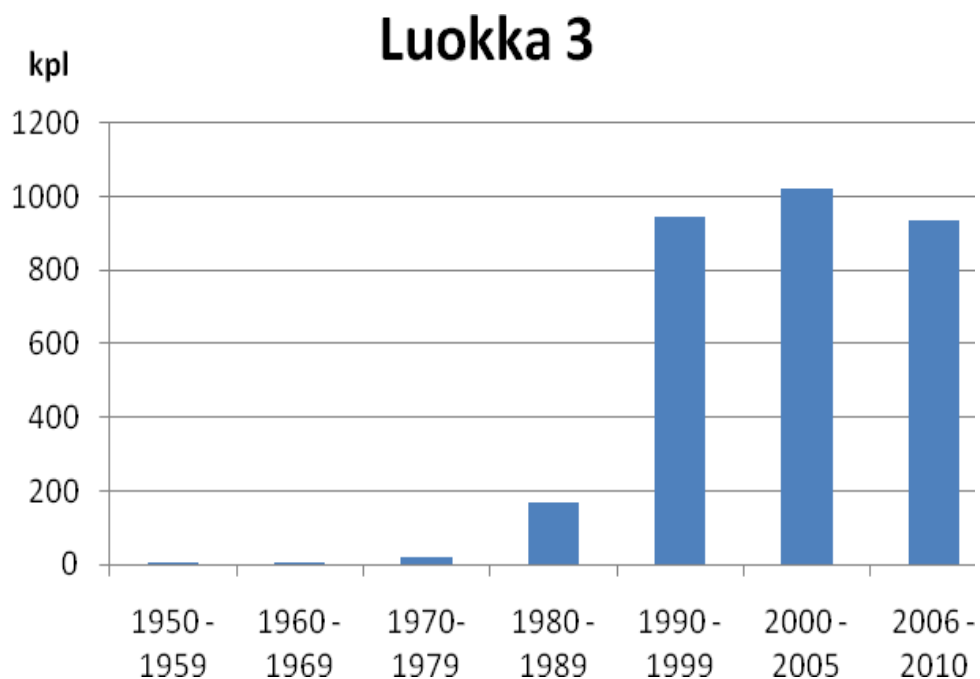

LUOKKA 3

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
30	Yleinen yhteiskuntatiede	0,96	1,01	0,91
31	Tilastotiede	1,83	2,07	1,95
32	Valtio-oppi, politiikka	0,23	0,46	0,40
33	Oikeustiede	0,98	0,94	1,02
34	Aluesuunnittelu, aluepolitiikka	0,61	0,87	0,94
35	Hallinto	0,32	0,61	0,47
36	Taloustiede, kansantaloustiede	0,72	0,73	0,93
37	Sosiaalipolitiikka	1,09	1,03	0,78
38	Kasvatus, opetus, kasvatustiede	1,40	1,49	1,16
39	Maanpuolustus	0,43	0,59	0,68
Koko luokan käyttöfaktori		0,85	0,94	0,86

Ikäjakama:

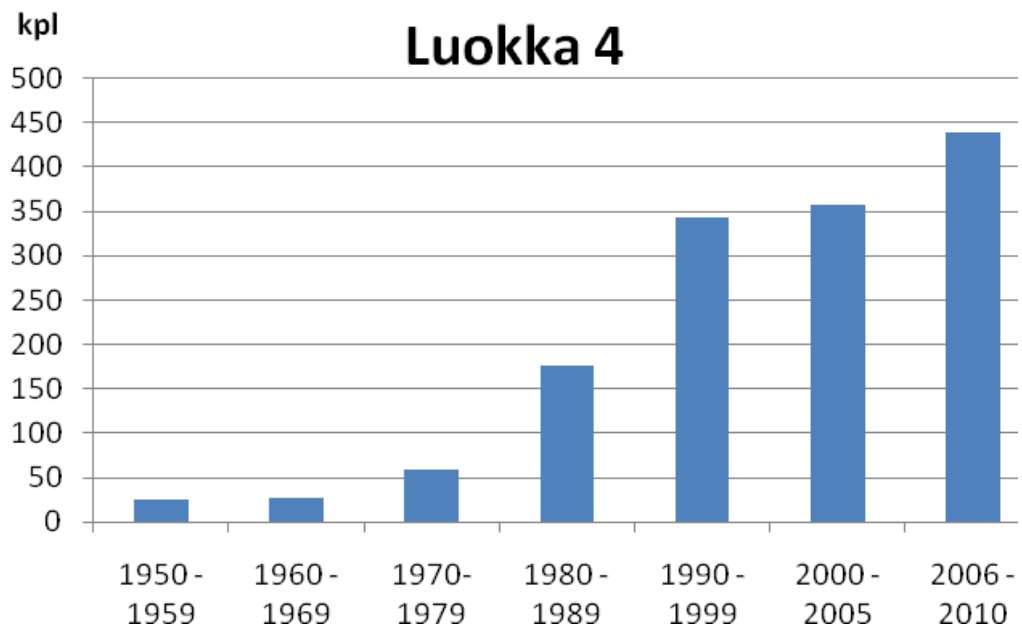

LUOKKA 4

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
40	Maantiede	0,69	1,22	0,89
41	Eurooppa	0,52	1,64	0,82
42	Suomi	0,70	0,55	0,46
43	Pohjoismaat	0,58	1,47	1,56
44	Keski-Eurooppa	1,92	1,78	1,70
45	Brittein saaret	1,93	2,31	3,57
46	Etelä-Eurooppa	2,20	3,22	2,45
47	Itä-Eurooppa	1,09	1,40	1,78
48	Muut maanosat	0,71	0,87	0,93
49	Kansantiede	0,69	0,57	0,60
	Koko luokan käyttöfaktori	0,98	1,21	1,16

Ikäjakautuma:

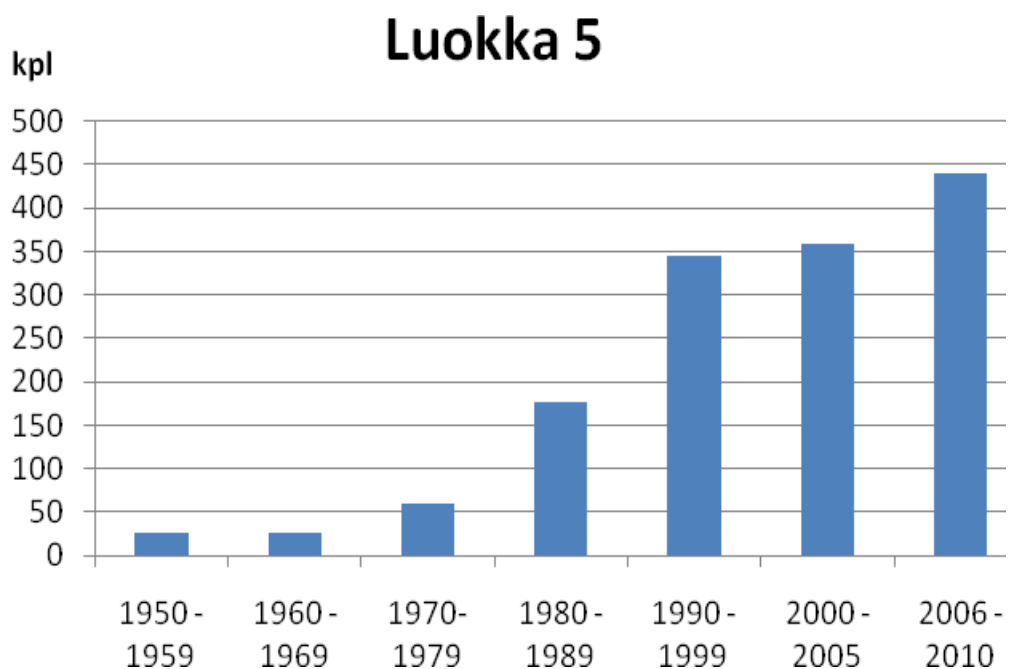

LUOKKA 5

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
50	Luonnontieteet	0,40	0,42	0,50
51	Matematiikka	0,94	1,08	0,97
52	Tähtitiede, geodesia	0,98	1,29	1,00
53	Fysiikka	0,71	0,70	1,09
54	Kemia	0,76	0,61	0,70
55	Fyysinen maantiede, geologia	0,57	0,59	0,36
56	Biologia	0,55	0,61	0,61
57	Kasvitiede	0,99	1,22	0,79
58	Eläintiede	0,69	0,42	0,58
59	Lääketiede,terveydenhoito	1,54	1,51	1,19
	Koko luokan käyttöfaktori	1,21	1,22	1,01

Ikäjakama:

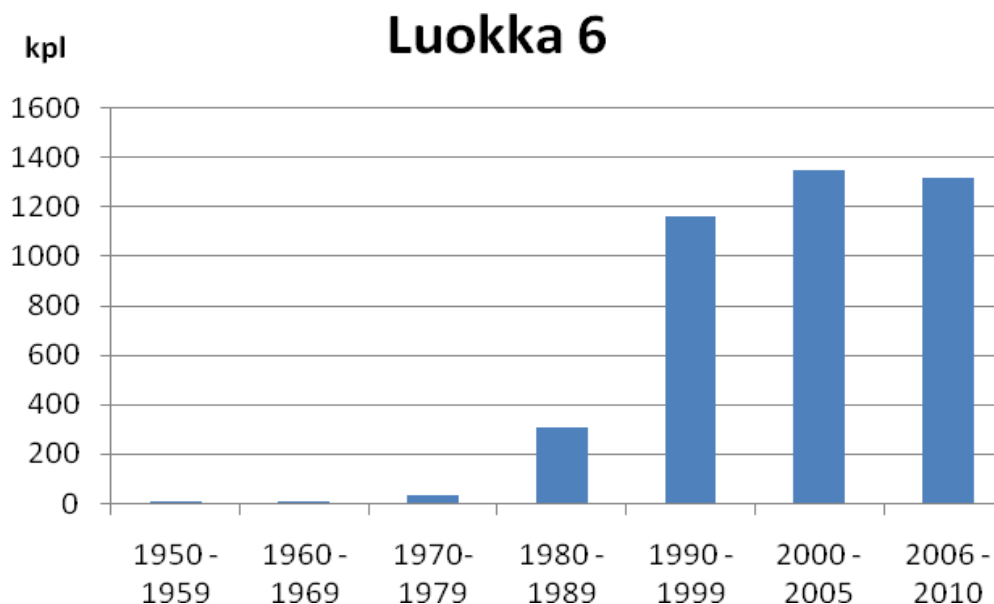

LUOKKA 6

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
60	Sovelletut tieteet	0,14	0,58	0,20
61	Atk, säätö- ja systeemitekniikka	1,89	0,92	1,18
62	Metalli-, kone- ja sähkötekniikka, liikennevälineet	1,00	0,97	1,01
63	Kaivannais-, kemianteollisuus	0,93	0,60	0,52
64	Puunjalostus-, tekstiili-, nahka- ja hienomekaaninen teollisuus	0,46	0,45	0,50
65	Käsityö, kotiteollisuus	1,53	1,37	1,66
66	Rakennustekniikka	1,48	1,40	1,04
67	Maa- ja metsätalous, elintarviketeollisuus	1,81	1,97	1,66
68	Kotitalous, laitostalous	2,14	1,93	1,94
69	Liiketalous, markkinointi, kauppa, liikenne	1,74	1,67	1,76
	Koko luokan käyttöfaktori	1,61	1,54	1,54

Ikäjakama:

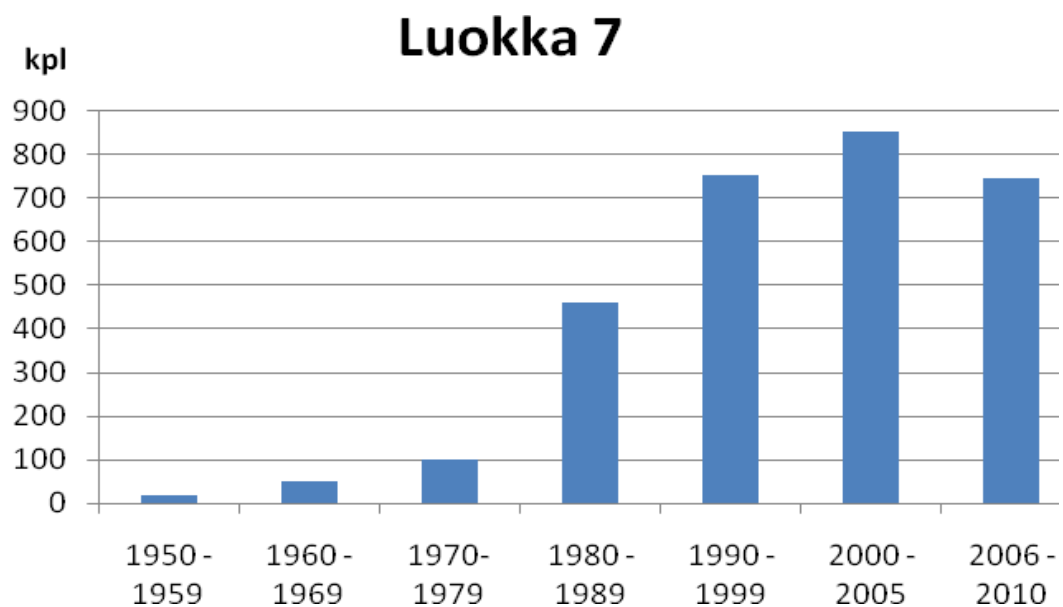

LUOKKA 7

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
70	Taiteentutkimus, yleinen taidehistoria	0,41	0,57	0,44
71	Uudet taidemuodot	0,72	1,77	1,78
72	Arkkitehtuuri	0,48	0,29	0,26
73	Kuvanveistotaide	0,04	0,16	0,05
74	Maalaustaide, piirrustustaide	0,62	0,48	0,60
75	Grafiikka, valokuvaus	0,88	0,67	0,88
76	Taideteollisuus, taidekäsityö	1,31	0,55	0,68
77	Näyttämötaide, elokuvataide	0,50	0,57	0,83
78	Musiikki	0,55	0,48	0,79
79	Liikunta, urheilu, leikit, hovit	0,98	0,75	1,25
	Koko luokan käyttöfaktori	0,73	0,58	0,81

Ikäjakauma:

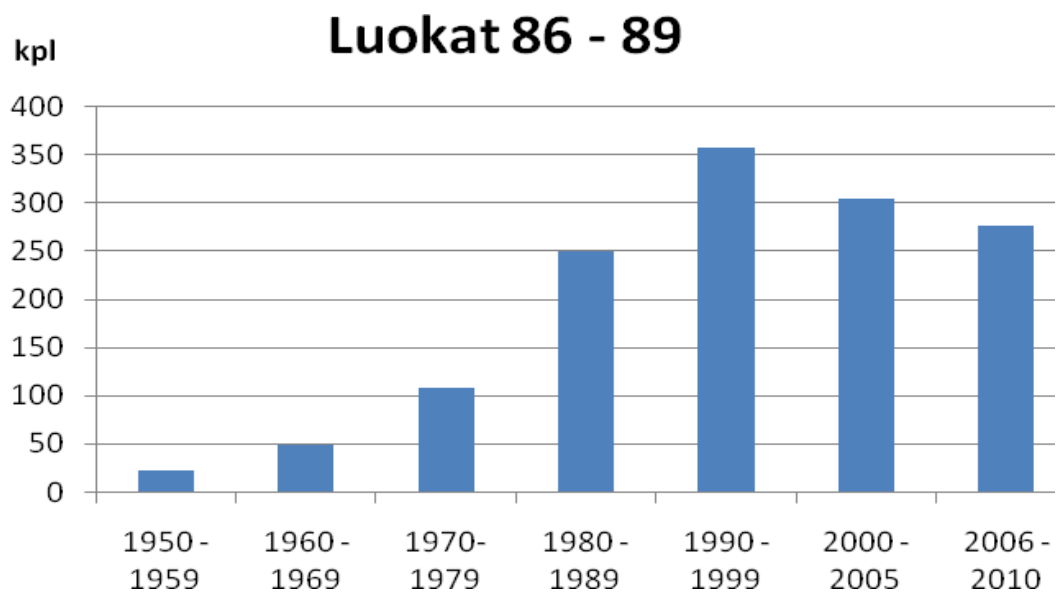

LUOKAT 86 – 89

Käyttöfaktorit

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
86	Kirjallisuustiede	0,39	0,29	0,32
87	Kielitiede	0,94	0,48	1,48
88	Suomalais-ugrilaiset kielet	0,56	0,79	0,50
89	Muut kielet	1,27	1,33	0,82
	Koko luokan käyttöfaktori	0,59	0,56	0,47

Ikäjakama:

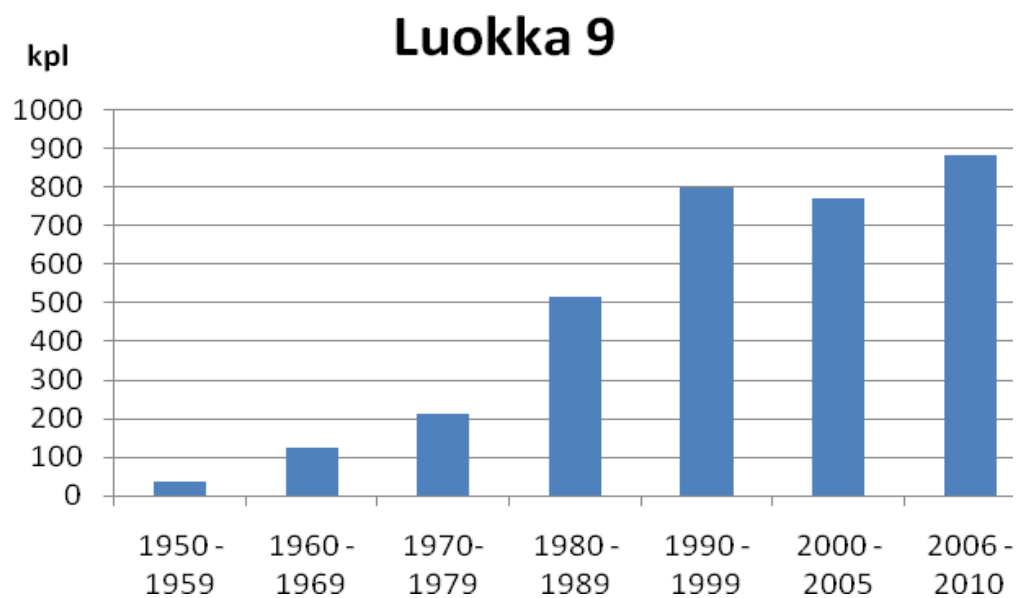

LUOKKA 9

Käyttöfaktorit:

Lk	Luokan nimi	Käyttöfaktorit		
		2006	2008	2010
90	Historiantutkimus, kulttuurihistoria	0,95	0,67	0,72
91	Maailmanhistoria, Euroopan historia	0,43	0,45	0,43
92	Suomen historia	0,69	0,93	0,66
93	Pohjoismaiden historia	0,52	1,19	1,21
94	Keski-Euroopan historia	1,87	1,51	0,96
95	Britteinsaarten historia	0,97	0,93	0,23
96	Etelä-Euroopan historia	0,42	0,76	0,51
97	Itä-Euroopan historia	0,67	0,89	0,90
98	Muiden maanosien historia	0,96	0,40	0,72
99	Henkilö- ja sukuhistoria	0,81	0,68	1,26
	Koko luokan käyttöfaktori	0,76	0,74	0,98

Ikäjakama:

TOP 10

Pienimmät ja suurimmat käyttöfaktorit kolmen vuoden tarkastelujakson keskiarvon mukaan

Pienin kf		Suurin kf	
Luokka	Käyttöfaktori ka.	Luokka	Käyttöfaktori ka.
26	0,02	46	2,26
01	0,03	45	2,60
05	0,04	16	2,55
73	0,08	68	2,00
03	0,15	31	1,95
04	0,20	67	1,81
60	0,31	44	1,80
25	0,31	69	1,72
86	0,33	14	1,62
72	0,34	65	1,52

Tasapainoisten sekä ali- ja ylikäytettyjen luokkien osuudet kaikista luokista:

Käyttöfaktori välillä	luokkia kpl	%
0 – 0,70	40	45,5
0,71 – 1,19	28	31,8
yli 1,20	20	22,7
Yhteensä	88	100

4. LISTAMENETELMÄN TULOKSENA SAADUT NIMEKELISTAT

Seuraavat teokset ovat saatavilla Hattulan kirjastosta, mutta eivät kuulu Hämeenlinnan pääkirjaston kokoelmiin.

Tekijä	Nimeke	Julkaisu vuosi	Luokka
	Kodin terveyskirjasto: tapaturmat ja ensiapu, 951-35-5507-0	1993	59 KOD
	Omalääkäri, 951-1-10363-6	1990	59 OMA
	Terve ihminen: suomalainen lääkärikirja, 951-0-32241-5	2006	59 TER
Hervonen, Antti	Lääketieteellinen ammattisanasto, 951-95465-2-9	1988	59.038 HER
	Lääketieteen termit: Duodecim selittävä suursanakirja, 951-8917-72-8	1997	59.038 LÄÄ
Reunanen, Timo	Sairaalasanasto, 951-99626-9-7	1985	59.038 REU
Pönkä, Antti	Rokottajan opas, 978-952-99838-2-7	2009	59.13 PÖN
Keto, Anu	Suun terveyden edistäminen, 951-719-154-5	1995	59.9 KET
	Kunnalliset palvelut: terveyden- ja vanhustenhuollon tuottavuus, 951-561-466-X	2003	59.2 KUN
Melin, Tuomo	Tuotteistuksen ja kustannuslaskennan hyvät käytännöt kuntien sosiaali- ja terveydenhuollossa, 951-755-778-7	2003	59.2 MEL
	Oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo suomalaisessa terveydenhuollossa, 952-00-0913-2	2001	59.2 OIK
	Sairaanhoitaja yrittäjänä: osaaminen menestykseksi, eettisyys lähtökohtana, 951-8944-09-1	2000	59.2 SAI
	Terveydenhuolto 2000 -luvulle -hankkeen alueellisen toimeenpanon arviointi, 952-00-1179-X	2002	59.2 TER
	Tämä päivä luo pitkän varjon, 951-97185-1-6	1996	59.2 TÄM
Vaskilampi, Tuula	Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveystarkkinoilla, 951-680-765-8	1992	59.2 VAS
	Väestöryhmien välisten terveyserojen supistaminen, 951-33-0949-5	1999	59.2 VÄE
Huotari, Raili	Tietojenkäsittely terveydenhuollossa, 951-9159-74-6	1990	59.207 HUO
Halttunen, Anneli	Hoitotyön perussanastoa 1991 -hoitotyön dokumentointiin, 951-8944-01-6	1992	59.21 HAL
Jauhonen, Sirpa	Kehittyvän hoitotyön malli, 951-0-20967-8	1996	59.21 JAN
	Sairaanhoito ja huolenpito, 951-0-28978-7	2004	59.21 SAI
Tokola, Eeva	Lääkehoito kotona: opas lähihoitajille, 978-951-31-4931-4	2009	59.21 TOK
	Välinehuollon käsikirja, 951-656-098-9	2003	59.221 VÄL
	Ensihoidon perusteet, 951-98649-5-4	2002	59.23 ENS
	Tapaturmat Suomessa, 978-951-37-5559-1	2009	59.23 TAP

Seuri, Markku	Haasteellinen sisäilma: riskianalyysi sisäilmaongelmissa, 951-682-617-2	2000	59.24 SEU
	Sähkömagneettiset kentät, 951-712-501-1	2006	59.24 SÄH
Välimäki, Maija-Liisa	Hygieniaoosaaminen selkokielellä, 952-13-2594-1	2005	59.24 VÄL
	Hyvä työterveyshuoltokäytäntö maatalousyrittäjien työterveyshuollossa, 951-802-332-8	2000	59.241 HYV
Jouttimäki, Liisa	Tykytoiminta työpaikoilla: ydinkohdat, 951-802-496-0	2002	59.241 JOU
	Hyvän olon kirja: hyvinvointia ja vireyttä koko eliniäksi, 951-8933-04-9	1989	59.3 HYV
Kettunen, Tarja	Terveyskasvatus arjen neuvontatyössä, 951-26-4090-2	1996	59.3 KET
Norfolk, Donald	Eroon väsymyksestä kokonaisvaltainen elinvoimaohjelma, 951-23-2557-8	1988	59-3 NOR
Nupponen, Ritva	Terveyspsykologian perusteet: tukea koulutukseen ja terveystalveluihin, 951-47-8500-2	1994	59.3 NUP
Stoppard, Miriam	Yli 50, hyvä ikä, 951-8911-01-1	1988	59.3 STO
Barton, Andrew	Shiny happy hair, 978-1-84773-620-8	2010	59.31 BAR
Biton, Davis	Great hair: elegant styles for every occasion, 978-1-4027-4736-6	2007	59.31 BIT
Ericsson Wärn, Karina	Chic: valitse oikeat vaatteet - luo oma tyyli, 951-0-30342-9	2005	59.31 ERI
Faux, Susie	Tyylissä nainen: oikeat asusteet, kaunis kokonaisuus, 951-0-24798-7	2000	59.31 FAU
Homer, Karen	Mitä naisen tulee tietää tyylistä, 978-951-20-7489-1	2008	59.31 HOM
	Instyle ultimate beauty secrets: the best tips, tricks, and shortcuts to create you perfect look, 978-1-60320-158-2	2010	59.31 INS
Marjamaa, Raija	Stailamos: värikirja, 978-952-5902-00-6	2010	59.31 MAR
Polhemus, Ted	Hot bodies, cool style: new techniques in self-adornment, 0-500-28500-4	2004	59.31 POL
Rudiger, Margit	388 great hairstyles, 0-8069-9401-0	1998	59.31 RUD
Toselli, Leigh	A complete guide to manicure & pedicure, 978-1-84773-566-9	2009	59.31. TOS
Watson, Rosie	Make-up, 978-1-84773-591-1	2009	59.31 WAT
D' Adamo, Peter J.	Syö oikein oman tyyppisi mukaan: henkilökohtainen ruokavalio, jonka avulla pysyt terveenä, elät pitempään ja saavutat ihannepainosi, 951-0-25637-4	2002	59.34 D'A
Diamond, Harvey	Elämäsi kuntoon, 951-0-19813-7	1994	59.34 DIA
Dörner, Ilse S.	Herkullinen ja parantava hunaja: yli 500 ohjetta terveyden- ja kaudenhoitoon sekä kulinaarisiin nautintoihin, 951-23-4214-6	2001	59.34 DÖR
	Elintarviketaulukko: tiedot ravintokoostumuksesta, 951-1-17281-6	2001	59.34 ELI
Flytlie, Knut T.	Vitamiinivallankumous, 951-23-4047-X	2000	59.34 FLY
Foster, Helen	Laihtu syömällä: syö kuudenti päivässä ja hoikistu hetkessä!, 978-951-23-4821-3	2006	59.34 FOS
Gallop, Rick	GI-dieetti: glukemiaindeksi laihduttajan apuna, 951-23-4447-5	2003	59.34 GAL

Kirsta, Alix	Miten laihtuisin: dieetit, hoidot ja liikunta, 951-1-10408-X	1989	59.34 KIR
Köster, Helga	Mikroaaltodieetti: 100 ruokaohjetta kaloreita laskevalle herkkusuulle, 951-0-16018-0	1990	59.34 KÖS
Levene, Peter	Painonpudotus: näin se onnistuu, 951-23-2344-3	1987	59.34 LEV
Lützner, Hellmut	Virkistävä paasto, 951-1-04258-0	1977	59.34 LÜT
Marsden, Kathryn	Kuukauden tehokuuri: superdieetti jatkuu, 951-23-3530-1	1996	59.34 MAR
Montignac, Michel	Syön hyvin ja siksi laihdun, eli, ravitsemuksen salaisuudet, 951-0-18892-1	1993	59.34 MON
Mustajoki, Pertti	Yksilöllinen painonhallinta, 951-0-23422-2	1999	59.34 MUS
Sears, Barry	Omega-Zone: ihmeitätekevä kalaöljy, 951-1-18469-5	2003	59.34 SEA
Suominen, Merja	Ravitsemus vanhusten toimintakyvyn ylläpitäjänä: loppuraportti, 951-806-110-6	2005	59.34 SUO
	Suurenmoinen nuori: ratkaisuja ylipainoisen nuoren painonhallintaan, 978-952-9524-26-6	2009	59.34 SUU
	Syömällä terveeksi: luonnollinen tie terveyteen, 951-584-284-0	1997	59.34 SYÖ
Tolonen, Matti	Terveyttä ja pitkää ikää vitamiineista ja hivenaineista, 951-99522-2-5	1984	59.34 TOL
	Vanhus, ruoka ja elämänlaatu, 951-47-6757-8	1992	59.34 VAN
	Missä on eniten? : ravintoaineiden parhaat lähteet, 951-669-397-0	1996	59.3408 MIS
Banks, Ian	Seksiopas: ensikokemuksesta alkaen: kaikki vuosimallit, muodot, koot ja värit: opas terveelliseen ja nautinnolliseen seksiin, 952-472-007-8	2004	59.35 BAN
Brenot, Philippe	Masturboimisen ylistys, 978-951-20-7708-3	2008	59.35 BRE
De Villers, Linda	Miten tulla paremmaksi rakastajaksi, 952-99652-2-2	2006	59.35 DE
Hanauer, Jaiya	Käsikirja: täydellinen opas täydellisiin orgasmeihin, 978-952-5734-73-7	2010	59.35 HAN
Kosunen, Elise	Teini-ikäisten raskaudet ja ehkäisy, 951-47-7099-4	1993	59.35 KOS
Nygren, Leo	Sexopus: Amor liehakoi, 951-97837-1-7	1998	59.35 NYG
Rajala, Pertti	Kahden: Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä, 951-9048-90-1	1990	59.35 RAJ
Rawlins, Lola	Seksiä: 50 villiä asentoa, 978-951-1-24202-4	2010	59.35 RAW
Ryttyläinen, Katri	Seksuaalisuus hoitotyössä, 978-951-37-5488-4	2010	59.35 RYT
Sanner, Eva	Iloa & intohimoa, 978-951-1-23482-1	2009	59.35 SAN
	Seksistä - kuinka puhua nuorille?, 951-1-11610-X	1991	59.35 SEK
Stålström, Olli	Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu, 951-662-716-1	1997	59.35 STÅ
Swift, Rachel	Naisen nautinto, eli, miten saat orgasmin niin usein kuin haluat, 951-26-3839-8	1993	59.35 SWI
Zopol, Felicia	Seksi: harrastajan opas: tärkeimmät tiedot, tekniikat ja apuvälineet toimintojen optimoimiseksi, 978-951-23-5229-6	2010	59.35 ZOP

	Isoäidin kotiapteekki: vanhat konstit pätevät tänäänkin, 951-635-878-0	1996	59.4 ISO
Kivimäki, Ulla	Hoitavat tuoksut: aromaterapiaopas, 951-8975-45-0	1995	59.4 KIV
Koivikko, Matti	Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus, 952-99712-0-6	2006	59.4 KOI
Korkiakoski, Lahja	Kotisairaanhoido, 951-1-11332-1	1990	59.4 KOR
Morningstar, Sally	Ayurveda: terveyttä ja tasapainoa perinteisellä intialaisella menetelmällä, 951-23-3959-5	1999	59.4 MOR
Risku, Ritva	Tea-tree öljy, 951-96946-2-5	1994	59.4 RIS
Selby, Anna	Voita stressi: viidessä minuutissa kuntoon, 978-952-492-277-7	2009	59.4 SEL
Verner-Bonds, Lilian	Väriterapia: Henkiseen tasapainoon ja terveyteen värien avulla, 951-23-3968-4	1999	59.4 VER
Corvo, Joseph	Luonnonmukainen kasvojenkohotus: vyöhyketerapia, 951-0-18794-1	1993	59.411 COR
Jarmey, Chris	A practical guide to acu-points, 978-0-9543188-4-0	2008	59.411 JAR
Kenyon, Julian	Parantava akupainelu, 951-23-3312-0	-	59.411 KEN
	Anestesiologia, 951-8917-58-2	1995	59.48 ANE
	Kirurginen potilas, 951-96149-2-3	-	59.48 KIR
Vaittinen, Eero	Kirurgia, 951-0-21052-8	1996	59.48 VAI
	Akuuttihoiton lääkkeet ja niiden käyttö, 978-951-656-281-3	2009	59.43 AKU
	Antibioottiresistenssi: säilykö lääkeaineiden teho? Konsensuskokous 17. - 19.11.1997, 952-90-9298-9	1997	59.43 ANT
Blackwood, John	Valkosipuli: ikivanha luonnonlääke, 951-23-3200-0	1992	59.43 BLA
	Kliininen farmakologia, 951-8951-09-8	1994	59.43 KLI
Kress, Henriette	Mintusta voikukka: käytännön lääkekasvit, 951-37-3072-7	2000	59.43 KRE
	Lääkeopas: 2001 - 2002, 951-1-16854-1	2000	59.43 LÄÄ
	Lääketieteellinen farmakologia ja toksikologia, 951-8917-57-4	1995	59.43 LÄÄ
Mattila, Matti A. K.	Kivun sanasto, 951-847-037-5	2004	59.43 MAT
Myskja, Audun	Aloe vera: luonnon aarrea, 951-9107-73-8	2006	59.43 MYS
Vithoulkas, George	Homeopatian perusteet, 951-0-16982-X	1991	59.43 VIT
	Lääkeopas: Pharma fennica, 951-1-15055-3	1997	59.4303
Vainio, Anneli	Inhimillinen kuolema: saattohoito suomessa, 952-9575-28-9	-	59.49 VAI
	Akuuttihoito-opas, 951-656-158-6	2005	59.5 AKU
	Tehohoito-opas, 951-656-159-4	2006	59.5 TEH
Venäläinen, Vilho	Säteileekö kännykkä, säteileekö televisio? : kirjoittajan omakohtaisia kokemuksia säteilyn vaikutuksesta terveyteen, 952-91-3104-6	2001	59.5 VEN
	Lasten infektioiden keskeisiä kysymyksiä, 951-9011-10-2	***	59.51 LAS
	Matkailijan terveysopas, 951-656-074-1	2001	59.51 MAT
Rabben, Vigdis	Pidä minusta kiinni, 951-585-007-X	1994	59.51 RAB
Hobden, Jane	Selkäkirja, 951-23-4199-9	2001	59.52 HOB
Isomäki, Heikki	Reuma, 951-26-1215-1	1976	59.52 ISO
	Jalat ja terveys, 951-656-084-9	2004	59.52

Kapandji, I. A.	Kinesiologia: 1: yläraajojen nivelten toiminta, 951-97637-0-8	1997	59.52 KAP
Kapandji, I. A.	Kinesiologia: 2: alaraajojen nivelten toiminta, 951-97637-1-6	***	59.52 KAP
Kapandji, I. A.	Kinesiologia: 3: selkärangan, rintakehän ja lantion nivelten toiminta, 951-97637-2-4	***	59.52 KAP
Merisalo, Tuula	Terve selkä 2000: selän omatoimisen huollon opas, 951-810-144-2	2000	59.52 MER
	Mikä selälle avuksi? : ideoita omatoimisesta selänhoidosta, ***	1988	59.52 MIK
Stoddard, Alan	Vapaaksi selkäkivusta, 951-20-2515-9	1984	59.52 STO
	Krooninen keuhkoputkentulehdus ja keuhkohtaumatauti: valtakunnallinen ehkäisy- ja hoito-ohjelma 1998 - 2007, 952-00-0435-1	1998	59.532 KRO
	Aikuistyyppin diabeteksen hoito pähkinänkuoressa, 951-9406-87-5	1998	59.533 AIK
	Insuliinidiabeetikon opas, 951-9406-90-5	1998	59.533 INS
Jussila, Marja	Mitä tarjoan?: vieraalleni, joka ei siedä kotimaista viljaa eikä maitotuotteita, ***	1994	59.533 JUS
Kekkonen, Leila	Keliakia kumppanina: ensitietoa vastasairastuneelle, 978-952-99812-2-9	2008	59.533 KEK
	Keliakia ja dermatitis herpetiformis, ***	1989	59.533 KEL
	Lapsen diabetes: opas perheelle, 978-952-486-050-5	2008	59.533 LAP
	Nuoruustyyppin diabeteksen hoitosuositus, 951-9406-69-7	1995	59.533 NUO
	Tyyppin 1 diabetes ja raskaus, 952-5301-95-8	2006	59.533 TYY
Ahlberg, Marianne	Maukasta ruokaa korkeaa verenpainetta poteville, 951-30-5929-4	1984	59.534 AHL
Kendrick, Malcolm	Ei sittenkään kolesteroli: mikä on sydäntaudin todellinen syy ja kuinka sen voi välttää, 978-952-5421-45-3	2008	59.534 KEN
Pettersson, Gösta	Kun sydän reistailee: sairaudet, hoito ja kuntoutus, 951-1-10250-8	1989	59.534 PET
	Sepelvaltimokuntoutuksen käsikirja, 952-99061-3-7	2006	59.534 SEP
	Sepelvaltimotautia sairastavien iäkkäiden kuntoutus- ja sopeutumisohjelma ja sen vaikutukset, 951-29-2233-9	2001	59.534 SEP
	Verenpaineen remonttiopas, 951-97284-3-0	1997	59.534 VER
	Veritaudit, 951-656-021-0	2000	59.534 VER
	Kliininen gastroenterologia, 951-8917-26-4	1993	59.535 KLI
Pukkala, Eero	Syöpä suomessa, 951-96249-4-5	***	59.54 PUK
Salmi, Toivo	Lasten leukemiat: opas vanhemmille, 951-98674-5-7	2005	59.54 SAL
	Syöpä, media & julkisuus, 978-952-5815-01-6	2010	59.54 SYÖ
	Syöpätaudit ja sädehoito: kliininen onkologia, 951-0-10556-2	1986	59.54 SYÖ
	Työperäinen syöpä: syyt ja torjunta, 951-801-891-X	1992	59.54 TYÖ
	25 tunnin vuorokausi: omaisten kokemuksia elämästä	1996	59.55 25

	dementiapotilaan kanssa, 951-33-0229-6		
Attwood, Tony	Aspergerin oireyhtymä: opas vanhemmille ja asiantuntijoille, 952-5338-22-3	2005	59.55 ATT
Cleve, Elisabeth	Kaaoksesta kohti eheyttä: ADHD-lapsen tarina, 951-0-27785-1	2003	59.55 CLE
Ehlers, Stephan	Aspergerin syndrooma: yleiskatsaus, 951-97336-2-0	1996	59.55 EHL
Heinonen, Sirkkaliisa	Avaimia arviointiin: dementoituvien kuntoutumista edistävä hoitotyö, 951-37-4712-3	2006	59.55 HEI
	Lastenneurologia, 951-656-058-X	2004	59.55 LAS
Mäki, Outi	Meidän kodin muisteluhetki: periaatteita ja ideoita, 952-9897-01-4	1997	59.55 MÄK
	Neuroetiikan hyvä ja paha, 978-951-579-258-7	2010	59.55 NEU
Ozonoff, Sally	Aspergerin syndrooma ja hyvätasoinen autismi: opas vanhemmille, 978-951-579-354-6	2009	59.55 OZO
Quinn, Patricia O.	Jarruta! : lasten ja nuorten ADHD-opas, 978-951-9263-81-6	2009	59.55 QUI
Rintahaka, Pertti	Lasten ja nuorten ADHD, ***	2007	59.55 RIN
Semi, Taina	Ihmetekoja kaapista löytyvillä aineksilla: ilmaisullinen kuntoutusmenetelmä dementiaatyössä, 952-91-7151-X	2004	59.55 SEM
	Sosiaaliturvaopas asperger-aikuisille, 951-97336-7-1	2002	59.44 SOS
	Tietoa touretten oireyhtymästä, ***	2006	59.55 TIE
	Yksilöllinen arviointi- ja kuntoutusmenetelmä autistisia ja kehityshäiriöisiä lapsia varten: 1 osa : Kehityksen ja käyttäytymisen arviointimenetelmä (psychoeducational profile-revised), 951-580-112-5	1994	59.55 YKS
Töyry, Jari	Allergiat, 978-951-579-062-0	2007	59.58 TÖY
Hyvärinen, Lea	Silmät ja näkeminen, 951-26-2035-9	1981	59.59 HYV
Laitila, Risto	Tinnitus: korvien soiminen: opasvihko potilaalle, 951-97858-0-9	***	59.59 LAI
	Ehkäisevä mielenterveystyö kunnissa: aineistoa suunnittelun tueksi, 978-952-245-090-6	2009	59.56 EHK
	Mielenterveys- ja päihdetyön strateginen suunnittelu kunnissa, 978-952-245-168-2	2009	59.56 MIE
	Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö: tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille, 978-952-245-069-2	2009	59.56 NUO
Pylkkänen, Kari	Keskeistä käytännön psykiatriaa, 951-847-026-X	2003	59.56 PYL
Rutanen, Erkki	Käsiteanalyysikirja, 978-952-99625-3-2	2009	59.56 RUT
	Psykiatrian sanasto, 951-9221-75-1	1995	59.56038 PSY
Hart, Onno van der	Vainottu mieli: rakenteellinen dissosiaatio ja pitkään jatkuneen traumatisoitumisen hoitaminen, 978-951-98206-4-4	2009	59.563 HAR
Keating, Kathleen	Halataan taas, 951-625-312-1	1995	59.563 KEA

Markham, Ursula	Irti stressistä: opas naisille, 951-23-3779-7	1998	59.563 MAR
Välimäki, Johanna	Ahistaa! : mistä apua nuoren ahdistukseen?, 978-951-619-507-3	2009	59.563 VÄL
Tschokkinen, Salla	Sähköpostiauttajan opas, 951-98648-1-4	2000	59.562 TSC
Furman, Ben	Taskuvarkaant nudistileirillä: kumous terapiamaailmaassa, 952-5146-11-1	1998	59.5622 FUR
Alvin, Juliette	Autistisen lapsen musiikkiterapia, 951-580-127-3	1995	59.5624 ALV
Hauschka-Stavenhagen Margarethe	Taideterapia, ***	1993	59.5624 HAU
Lehtonen, Kimmo	Musiikki, kieli ja kommunikaatio: mietteitä musiikista ja musiikkiterapiasta, 951-34-0836-1	1996	59.5624 LEH
	Taideterapia: teema: lasten ja nuorten taideterapia, 951-98664-0-X	2000	59.5624 TAI
	Päihdehoitotyö, 951-26-4496-7	2000	59.567 PÄI
Lehtovaara, Ulla	Itsenäisyyteen - irti tupakasta, 951-9105-79-4	1988	59.5671 LEH
Hesse Rasmussen, Lene	Vaihdevuodet, 951-630-054-5	1992	59.57 HES
	Koko nainen: raskaus, seksi, sairaudet, 951-0-19142-6	1995	59.57 KOK
	Rintasyöpä, 951-656-133-0	2002	59.57 RIN
Saarikoski, Seppo	Naistentautien perustiedot, 952-9705-01-8	***	59.57 SAA
	Elämisen alkuun -projekti: äitiyshuollon joustavan verkkopalvelun, Nettineuvolan, kehittäminen Internetissä, 952-00-1005-X	2001	59.571 ELÄ
	Fas-lapsi: raskaudenaikaisen alkoholinkäytön riskit, ***	1999	59.571 FAS
Harris, A. Christine	Odopus päivä päivältä: raskausajan päiväkirja, 978-951-796-515-6	2008	59.571 HAR
	Lääkkeet raskauden ja imetyksen aikana, 978-952-5624-02-1	2008	59.571 LÄÄ
	Perhevalmennus, 978-951-37-5139-5	2009	59.571 PER
Pietilä-Hella, Riitta	Kumppanuus kannattaa: verkostot voimavarana uudessa perhevalmennuksessa: raportti Espoon kaupungin ja Diakonia - ammattikorkeakoulun kumppanuushankkeesta, 952-231-088-5	2006	59.571 PIE
Pruuki, Heli	Raskaana oleva nainen ja sikiötutkimukset: sosiaalieettisiä huomioita suomalaiseen sikiötutkimuskäyttöön, 951-9047-51-4	1999	59.571 PRU
Sjöberg, Lotta	Täältä tullaan! : opas aloitteleville vanhemmille, 951-50-1620-7	2006	59.571 SJÖ
Tarkka, Marja-Terttu	Äitiys ja sosiaalinen tuki: ensisynnyttäjän selviytyminen äitiyden varhaisvaiheessa, 951-44-4065-X	1996	59.571 TAR
	Teiniäiti: nuoret kertovat abortista, raskaudesta ja vanhemmuudesta, 951-44-4065-X	2000	59.571 TEI
Goebel, Wolfgang	Lastenlääkärin vastaanotolla: lääketieteellinen ja pedagoginen neuvonantaja: sairaudet: terveen kehityksen perusedellytykset: hoitava kasvatus, 951-97229-1-2	1996	59.6 GOE
Jokinen, Sirpa	Lapsi sairastaa, 951-26-4475-4	1999	59.6 JOK

Leach, Penelope	Lapsi: hoito ja kehitys, 951-0-13601-8	1986	59.6 LEA
Määttänen, Kirsti	Tanssitaan vauvani! : iloisia liikuntatuokiota vauvan itsetunnon ja ajattelutaidon perustaksi, 951-796-005-0	1996	59.6 MÄÄ
Norton, Sally	101 asiaa, jotka joka muksun pitäisi tehdä ennen esikoulua, 978-951-796-643-6	2010	59.6 NOR
Piven, Joshua	Tiukkojen tilanteiden käsikirja: lapset, 951-23-4553-6	2004	59.6 PIV
	Vauva sairastaa, 951-656-140-3	2002	59.6 VAU
	lääkään väestön terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen, 952-00-1276-1	2003	59.8 IÄK
	Kuntouttavaa kotielämää: kuntoa arjen toimista ja apuvälineistä ikäihmisille, 952-9880-19-7	2003	59.8 KUN
Laukkanen, Pia	lääkäiden henkilöiden selviytyminen päivittäisistä toiminnoista, 951-39-0319-2	1998	59.8 LAU
Liukkonen, Arja	Dementoituneen vanhuksen hoidon opas, 951-47-5061-6	1991	59.8 LIU

Seuraavat teokset ovat saatavilla Hämeenlinnan pääkirjastolla, mutta eivät Hattulan kirjastossa. Lista on valittu uudenpaa, korkeintaan neljä vuotta vanhaa materiaalia, jota voisi ajatella hankittavaksi Hattulan kirjastoon. Ohessa oleva lista on koottu listamenetelmässä käytettyjen nimekelistojen pohjalta.

Hankintaehdotuksia		
Tekijä	Nimeke ja ISBN-tunnus	Julkaisuvuosi
Abdelhamid, Pirkko	Monikulttuurinen hoitotyö, 978-951-44-7739-3	2010
Akar, Sylvia	Katsaus islamilaiseen maailmaan: naiset, perhe ja seksuaaliterveys, 978-952-226-044-4	2009
Anderson, Neil T.	Sielun hiljainen kipu: masennuksen voi voittaa, 978-952-475-454-5	2010
Dalsegg, Aud	Vapaaksi psykopaatin otteesta, 978-952-5734-93-5	2010
Guiliano, Mireille	Ranskattaren ruokavuosi, 978-952-459-833-0	2008
	Ihmisen lähellä: hengellisyys hoitotyössä, 978-951-607-914-4	2009
	Ikääntyminen ja päihteet: ammatillisia kohtaamisia arjessa, 978-952-247-063-8	2010
James, John W.	Surun työstäminen: toimintaohjelma kuoleman, eron tai muiden tunneperäisten menestysten työstämiseen, 978-91-9747-964-6	2010
Kabat-Zinn, Jon	Tietoinen läsnäolo maailmassa, 978-952-5734-74-4	2010
Kauhanen-Simanainen, Anne	Valmentaudu vanhuuteen -viisaasti: opas omaehtoiseen ikääntymiseen, 978-952-5394-03-0	2009
Kerola, Kyllikki	Autismin kirjo ja kuntoutus, 978-952-451-399-9	2009
	Kitara soi niin hiljaa: miehet puhuvat surustaan, 978-952-5291-67-4	2007
Koukkari, Päivi	Hidasteita, 978-952-235-172-2	2010
Kress, Henriette	Käytännön lääkekasvit, 978-952-92-7813-8	2010
	Kuuntele minua: mielenterveystyön käytännön menetelmiä, 978-951-31-4826-3	2009
Käcko, Marianne	Tapa minut, äiti! : äidin kertomus työstä joka kieltäytyi syömästä, 978-951-851-306-6	2010
Laulainen, Matti	Tietoisuus ja terveys, 978-952-5572-68-1	2010
Litsfeldt, Lars-Erik	Diabetes? : ei kiitos, 978-952-220-205-5	2010
	Narsisti keskellämme?, 978-951-97799-7-3	2010
Nieminen, Jussi Hermit (nimimerkki)	Kuntoutujan tie, 978-952-92-6978-5	2010
Palmcrantz, Erica	Raw food: elinvoimaa raakaravinnosta, 978-951-883-071-2	2010
Pesonen, Eila	Minä ja herra Fibro: matkakumppanina fibromialgia, 978-952-235-199-9	2010
Putus, Tuula	Home ja terveys: kosteusvauriohomeiden ja hiivojen terveyshaitat, 978-952-9637-43-0	2010
	Ravitsemussuosituksen ikääntyneille, 978-951-37-5747-2	2010

	Satu kantaa lasta: opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1, 978-951-656-304-9	2009
	Syömishäiriöt: läheisen opas, 978-951-656-375-9	2010
	Syömishäiriöt -mistä on kyse? : ensitieto-opas syömishäiriöön sairastuneiden lasten ja nuorten vanhemmille, 978-951-97419-3-2	2009
	Taideterapian käsikirja, 978-951-579-284-6	2010
Tavio, Hannu	Elämä kantaa: syöpäpotilaan ja lääkärin keskusteluja, 978-951-851-299-1	2010
Thorne, Russ	Body piercing, 978-1-84543-373-4	2010
Tuisku, Katinka	Masennuksen ehkäisy ja hoito: työkaluja ja toimintamalleja työterveyshuoltoon, 978-951-802-925-3	2010
Van Straten, Michael	Superruokia: syömällä terveemmäksi, 978-951-1-21507-3	2007
Young, Robert O.	pH-ihme: tasapainoita ruokavaliosi ja tervehdy, 978-952-220-322-9	2010

5. TOIMINTASUUNNITELMA KOKOELMAN KEHITTÄMISELLE JA ARVIOINNILLE

Kokoelman kehittämissuunnitelma on tarkoitus toteuttaa Evansin mallin mukaisesti. (kuvio: Sareslahti 1986, 14.)

1. Kokoelman tämän hetkinen tila henkilökunnan näkemyksen mukaan

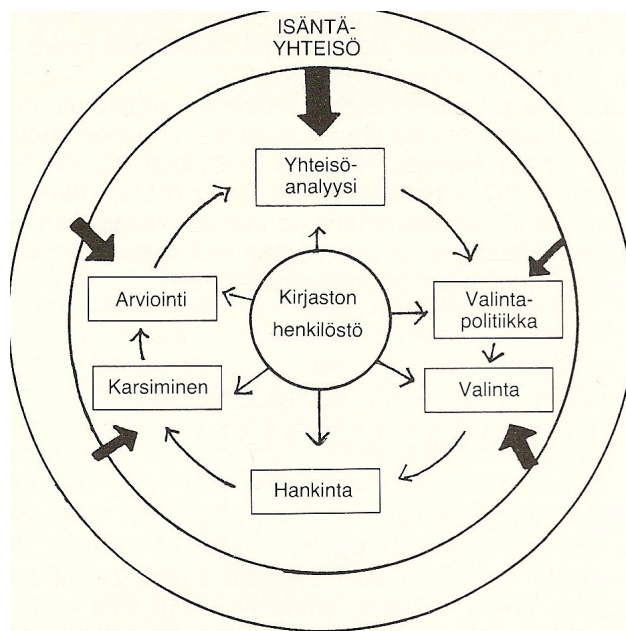
- Kuinka hyvin kokoelma palvelee käyttäjiä?

2. Tutkitaan käyttäjien mielipiteitä toiminnasta ja palveluista

- Suoritetaan asiakaskysely

3. Vertaillaan omia näkemyksiä ja asiakaskyselyn tuloksia

- Mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia tuloksissa on?
- Missä on onnistuttu?
- Missä on vielä kehittämisen varaa?
- Mitä asiakkaat odottavat kokoelmalta?

4. Saatujen tulosten pohjalta muodostetaan kirjallinen kokoelmapolitiikka

- Minkälaista aineistoa kokoelmaan valitaan?
- Mitkä ovat kokoelman mahdolliset painotusalueet?
- Miten aineisto hankitaan osaksi kokoelmaa?
- Miten mahdollisiin lahjoituksiin suhtaudutaan?
- Miten kirjastokimppa vaikuttaa hankintaan?

5. Kokoelmapolitiikan lisäksi kirjataan ylös karsinta- ja poistokriteerit sekä varastointiohjeet

- Minkälainen aineisto karsitaan kokoelmasta?
- Minkälainen aineisto varastoidaan ja mikä poistetaan kokonaan?
- Miten kirjastokimppan vaikutus näkyy poistoissa ja varastoinnissa?

6. Kriteerien ja suuntaviivojen hahmottamisen jälkeen voidaan arvioida, miten hyvin kokoelma vastaa asetettuja tavoitteita ja odotuksia

- Vastaako kokoelma kokoelmapolitiikassa määritellyjä kriteereitä?

**Aikuisten tietokirjallisuuden nide- ja lainausmäärät sekä
käyttökätktorit vuosilta 2006, 2008 ja 2010**

LIITE 2

	Vuosi 2006								
	Kokoelma				Lainaus				
Luokka	Lkm	Lkm varasto	Yhteensä	% kokoelma	Lkm	Lkm varasto	Yhteensä	% lainaus	Käyttö- faktori
00	41	28	69	0,25 %	24	2	26	0,09 %	0,36
01	37	127	164	0,59 %	3	1	4	0,01 %	0,02
02	39	50	89	0,32 %	65	18	83	0,29 %	0,90
03	40	87	127	0,45 %	9	12	21	0,07 %	0,16
04	55	70	125	0,45 %	17	0	17	0,06 %	0,13
05	3	20	23	0,08 %	0	0	0	0,00 %	-
06	37	15	52	0,19 %	9	0	9	0,03 %	0,17
07	68	62	130	0,47 %	67	17	84	0,29 %	0,62
Yhteensä	320	459	779	2,79 %	194	50	244	0,84 %	0,30
10	88	47	135	0,48 %	43	12	55	0,19 %	0,39
11	95	52	147	0,53 %	141	15	156	0,54 %	1,02
12	6	1	7	0,03 %	7	0	7	0,02 %	0,97
14	422	170	592	2,12 %	851	87	938	3,24 %	1,53
15	171	27	198	0,71 %	288	0	288	1,00 %	1,40
16	37	12	49	0,18 %	64	50	114	0,39 %	2,25
17	258	134	392	1,40 %	492	38	530	1,83 %	1,31
Yhteensä	1077	443	1520	5,44 %	1886	202	2088	7,22 %	1,33
20	54	28	82	0,29 %	55	2	57	0,20 %	0,67
21	27	24	51	0,18 %	27	4	31	0,11 %	0,59
22	94	55	149	0,53 %	72	39	111	0,38 %	0,72
23	110	34	144	0,52 %	164	23	187	0,65 %	1,25
24	93	33	126	0,45 %	48	0	48	0,17 %	0,37
25	90	25	115	0,41 %	35	0	35	0,12 %	0,29
26	8	7	15	0,05 %	0	0	0	0,00 %	-
28	95	44	139	0,50 %	63	0	63	0,22 %	0,44
29	89	29	118	0,42 %	86	0	86	0,30 %	0,70
Yhteensä	660	279	939	3,36 %	550	68	618	2,14 %	0,64
30	359	168	527	1,89 %	496	29	525	1,81 %	0,96
31	29	20	49	0,18 %	68	25	93	0,32 %	1,83
32	401	385	786	2,81 %	167	18	185	0,64 %	0,23
33	360	259	619	2,22 %	517	114	631	2,18 %	0,98
34	87	33	120	0,43 %	66	10	76	0,26 %	0,61
35	88	60	148	0,53 %	49	0	49	0,17 %	0,32
36	279	221	500	1,79 %	333	38	371	1,28 %	0,72
37	514	240	754	2,70 %	754	96	850	2,94 %	1,09
38	524	272	796	2,85 %	1051	100	1151	3,98 %	1,40
39	172	107	279	1,00 %	121	2	123	0,43 %	0,43

Yhteensä	2813	1765	4578	16,39 %	3622	432	4054	14,01 %	0,85
40	98	89	187	0,67 %	118	16	134	0,46 %	0,69
41	25	10	35	0,13 %	15	4	19	0,07 %	0,52
42	144	124	268	0,96 %	175	19	194	0,67 %	0,70
43	46	17	63	0,23 %	35	3	38	0,13 %	0,58
44	74	16	90	0,32 %	154	25	179	0,62 %	1,92
45	30	10	40	0,14 %	69	11	80	0,28 %	1,93
46	146	40	186	0,67 %	391	33	424	1,47 %	2,20
47	89	30	119	0,43 %	123	11	134	0,46 %	1,09
48	291	140	431	1,54 %	273	46	319	1,10 %	0,71
49	220	61	281	1,01 %	192	10	202	0,70 %	0,69
Yhteensä	1163	537	1700	6,09 %	1545	178	1723	5,96 %	0,98
50	195	102	297	1,06 %	93	30	123	0,43 %	0,40
51	116	28	144	0,52 %	129	11	140	0,48 %	0,94
52	76	49	125	0,45 %	114	13	127	0,44 %	0,98
53	42	44	86	0,31 %	53	10	63	0,22 %	0,71
54	21	17	38	0,14 %	28	2	30	0,10 %	0,76
55	52	35	87	0,31 %	49	2	51	0,18 %	0,57
56	110	52	162	0,58 %	76	17	93	0,32 %	0,55
57	62	37	99	0,35 %	84	18	102	0,35 %	0,99
58	170	99	269	0,96 %	186	6	192	0,66 %	0,69
59	1538	579	2117	7,58 %	2915	473	3388	11,71 %	1,54
Yhteensä	2382	1042	3424	12,26 %	3727	582	4309	14,90 %	1,21
60	66	39	105	0,38 %	12	3	15	0,05 %	0,14
61	148	115	263	0,94 %	405	111	516	1,78 %	1,89
62	303	297	600	2,15 %	438	181	619	2,14 %	1,00
63	33	15	48	0,17 %	43	3	46	0,16 %	0,93
64	30	31	61	0,22 %	24	5	29	0,10 %	0,46
65	697	282	979	3,51 %	1347	206	1553	5,37 %	1,53
66	353	65	418	1,50 %	597	43	640	2,21 %	1,48
67	903	333	1236	4,43 %	2066	247	2313	8,00 %	1,81
68	512	130	642	2,30 %	1328	95	1423	4,92 %	2,14
69	501	271	772	2,76 %	1216	178	1394	4,82 %	1,74
Yhteensä	3546	1578	5124	18,35 %	7476	1072	8548	29,55 %	1,61
70	191	86	277	0,99 %	106	13	119	0,41 %	0,41
71	11	1	12	0,04 %	9	0	9	0,03 %	0,72
72	105	40	145	0,52 %	71	1	72	0,25 %	0,48
73	34	17	51	0,18 %	2	0	2	0,01 %	0,04
74	409	90	499	1,79 %	320	3	323	1,12 %	0,62
75	162	85	247	0,88 %	210	16	226	0,78 %	0,88
76	168	57	225	0,81 %	291	14	305	1,05 %	1,31
77	225	194	419	1,50 %	205	13	218	0,75 %	0,50
78	442	178	620	2,22 %	319	36	355	1,23 %	0,55
79	678	252	930	3,33 %	901	47	948	3,28 %	0,98
Yhteensä	2425	1000	3425	12,26 %	2434	143	2577	8,91 %	0,73
86	693	499	1192	4,27 %	441	45	486	1,68 %	0,39
87	33	10	43	0,15 %	42	0	42	0,15 %	0,94

88	190	110	300	1,07 %	159	15	174	0,60 %	0,56
89	309	37	346	1,24 %	442	13	455	1,57 %	1,27
Yhteensä	1225	656	1881	6,74 %	1084	73	1157	4,00 %	0,59
90	191	98	289	1,03 %	261	22	283	0,98 %	0,95
91	159	153	312	1,12 %	122	18	140	0,48 %	0,43
92	622	574	1196	4,28 %	667	183	850	2,94 %	0,69
93	24	4	28	0,10 %	14	1	15	0,05 %	0,52
94	26	8	34	0,12 %	66	0	66	0,23 %	1,87
95	4	2	6	0,02 %	2	4	6	0,02 %	0,97
96	22	8	30	0,11 %	13	0	13	0,04 %	0,42
97	82	29	111	0,40 %	70	7	77	0,27 %	0,67
98	83	40	123	0,44 %	98	24	122	0,42 %	0,96
99	1452	976	2428	8,69 %	1862	176	2038	7,05 %	0,81
Yhteensä	2665	1892	4557	16,32 %	3175	435	3610	12,48 %	0,76
Yhteensä kaikki	1827 6	9651	27927	100,00 %	25693	3235	28928	100,00 %	

	Vuosi 2008								
	Kokoelma				Lainaus				
Luokka	Lkm	Lkm varasto	Yhteensä	% kokoelma	Lkm	Lkm Varasto	Yhteensä	% lainaus	Käyttö- faktori
00	44	15	59	0,24 %	27	1	28	0,11 %	0,44
01	30	54	84	0,35 %	2	0	2	0,01 %	0,02
02	37	24	61	0,25 %	30	0	30	0,12 %	0,46
03	45	55	100	0,41 %	18	5	23	0,09 %	0,21
04	45	68	113	0,47 %	45	4	49	0,19 %	0,40
05	3	5	8	0,03 %	0	1	1	0,00 %	0,12
06	32	8	40	0,16 %	28	6	34	0,13 %	0,79
07	71	46	117	0,48 %	74	9	83	0,32 %	0,66
Yhteensä	307	275	582	2,40 %	224	26	250	0,96 %	0,40
10	89	30	119	0,49 %	63	0	63	0,24 %	0,49
11	113	35	148	0,61 %	170	15	185	0,71 %	1,16
12	6	1	7	0,03 %	0	0	0	0,00 %	-
14	426	104	530	2,19 %	996	52	1048	4,02 %	1,84
15	163	7	170	0,70 %	208	0	208	0,80 %	1,14
16	40	8	48	0,20 %	110	46	156	0,60 %	3,02
17	277	72	349	1,44 %	504	17	521	2,00 %	1,39
Yhteensä	1114	257	1371	5,65 %	2051	130	2181	8,37 %	1,48
20	56	15	71	0,29 %	53	0	53	0,20 %	0,69
21	32	16	48	0,20 %	51	1	52	0,20 %	1,01
22	89	37	126	0,52 %	39	15	54	0,21 %	0,40
23	113	17	130	0,54 %	107	0	107	0,41 %	0,77
24	89	12	101	0,42 %	59	1	60	0,23 %	0,55
25	79	20	99	0,41 %	52	1	53	0,20 %	0,50
26	9	5	14	0,06 %	1	0	1	0,00 %	0,07
28	93	36	129	0,53 %	75	0	75	0,29 %	0,54
29	98	26	124	0,51 %	82	2	84	0,32 %	0,63
Yhteensä	658	184	842	3,47 %	519	20	539	2,07 %	0,60
30	363	117	480	1,98 %	504	16	520	1,99 %	1,01
31	29	12	41	0,17 %	74	17	91	0,35 %	2,07
32	355	204	559	2,30 %	263	15	278	1,07 %	0,46
33	348	167	515	2,12 %	450	69	519	1,99 %	0,94
34	78	25	103	0,42 %	91	5	96	0,37 %	0,87
35	61	39	100	0,41 %	54	12	66	0,25 %	0,61
36	242	160	402	1,66 %	297	20	317	1,22 %	0,73
37	411	173	584	2,41 %	608	37	645	2,47 %	1,03
38	496	136	632	2,61 %	978	35	1013	3,89 %	1,49
39	192	79	271	1,12 %	164	8	172	0,66 %	0,59
Yhteensä	2575	1112	3687	15,20 %	3483	234	3717	14,26 %	0,94
40	85	74	159	0,66 %	203	5	208	0,80 %	1,22
41	27	7	34	0,14 %	55	5	60	0,23 %	1,64
42	147	98	245	1,01 %	138	6	144	0,55 %	0,55
43	46	13	59	0,24 %	90	3	93	0,36 %	1,47

44	60	11	71	0,29 %	127	9	136	0,52 %	1,78
45	27	10	37	0,15 %	91	1	92	0,35 %	2,31
46	131	31	162	0,67 %	542	19	561	2,15 %	3,22
47	94	23	117	0,48 %	174	2	176	0,68 %	1,40
48	271	117	388	1,60 %	329	33	362	1,39 %	0,87
49	200	52	252	1,04 %	153	2	155	0,59 %	0,57
Yhteensä	1088	436	1524	6,28 %	1902	85	1987	7,62 %	1,21
50	166	62	228	0,94 %	99	4	103	0,40 %	0,42
51	94	12	106	0,44 %	120	3	123	0,47 %	1,08
52	74	28	102	0,42 %	141	0	141	0,54 %	1,29
53	39	31	70	0,29 %	49	4	53	0,20 %	0,70
54	20	12	32	0,13 %	21	0	21	0,08 %	0,61
55	52	25	77	0,32 %	48	1	49	0,19 %	0,59
56	88	36	124	0,51 %	77	4	81	0,31 %	0,61
57	59	30	89	0,37 %	100	17	117	0,45 %	1,22
58	154	69	223	0,92 %	87	14	101	0,39 %	0,42
59	1439	385	1824	7,52 %	2691	274	2965	11,37 %	1,51
Yhteensä	2185	690	2875	11,85 %	3433	321	3754	14,40 %	1,22
60	45	30	75	0,31 %	47	0	47	0,18 %	0,58
61	157	85	242	1,00 %	221	18	239	0,92 %	0,92
62	258	216	474	1,95 %	399	94	493	1,89 %	0,97
63	32	8	40	0,16 %	24	2	26	0,10 %	0,60
64	30	20	50	0,21 %	20	4	24	0,09 %	0,45
65	621	237	858	3,54 %	1166	93	1259	4,83 %	1,37
66	280	54	334	1,38 %	490	12	502	1,93 %	1,40
67	786	256	1042	4,30 %	2024	186	2210	8,48 %	1,97
68	541	116	657	2,71 %	1338	28	1366	5,24 %	1,93
69	513	180	693	2,86 %	1143	101	1244	4,77 %	1,67
Yhteensä	3263	1202	4465	18,41 %	6872	538	7410	28,43 %	1,54
70	185	77	262	1,08 %	144	17	161	0,62 %	0,57
71	9	1	10	0,04 %	19	0	19	0,07 %	1,77
72	107	36	143	0,59 %	41	4	45	0,17 %	0,29
73	33	14	47	0,19 %	5	3	8	0,03 %	0,16
74	356	81	437	1,80 %	224	1	225	0,86 %	0,48
75	158	52	210	0,87 %	139	12	151	0,58 %	0,67
76	183	56	239	0,99 %	139	3	142	0,54 %	0,55
77	247	116	363	1,50 %	211	13	224	0,86 %	0,57
78	416	163	579	2,39 %	296	5	301	1,15 %	0,48
79	590	181	771	3,18 %	598	20	618	2,37 %	0,75
Yhteensä	2284	777	3061	12,62 %	1816	78	1894	7,27 %	0,58
86	723	399	1122	4,63 %	320	25	345	1,32 %	0,29
87	32	7	39	0,16 %	20	0	20	0,08 %	0,48
88	175	77	252	1,04 %	204	10	214	0,82 %	0,79
89	300	33	333	1,37 %	469	8	477	1,83 %	1,33
Yhteensä	1230	516	1746	7,20 %	1013	43	1056	4,05 %	0,56
90	202	81	283	1,17 %	198	7	205	0,79 %	0,67
91	124	110	234	0,96 %	97	15	112	0,43 %	0,45

92	665	417	1082	4,46 %	935	152	1087	4,17 %	0,93
93	27	5	32	0,13 %	41	0	41	0,16 %	1,19
94	32	8	40	0,16 %	63	2	65	0,25 %	1,51
95	4	2	6	0,02 %	6	0	6	0,02 %	0,93
96	24	8	32	0,13 %	26	0	26	0,10 %	0,76
97	83	21	104	0,43 %	89	10	99	0,38 %	0,89
98	82	32	114	0,47 %	48	1	49	0,19 %	0,40
99	1517	659	2176	8,97 %	1475	114	1589	6,10 %	0,68
Yhteensä	2760	1343	4103	16,92 %	2978	301	3279	12,58 %	0,74
Yhteensä kaikki	17464	6792	24256	100,00 %	24291	1776	26067	100,00 %	

	Vuosi 2010								
	Kokoelma				Lainaus				
Luokka	Lkm	Lkm varasto	Yhteensä	% kokoelma	Lkm	Lkm varasto	Yhteensä	% lainaus	Käyttö- faktori
00	44	15	59	0,24 %	24	0	24	0,09 %	0,37
01	32	38	70	0,29 %	2	1	3	0,01 %	0,04
02	35	24	59	0,24 %	44	0	44	0,17 %	0,68
03	46	55	101	0,42 %	6	1	7	0,03 %	0,06
04	47	69	116	0,48 %	10	0	10	0,04 %	0,08
05	3	2	5	0,02 %	0	0	0	0,00 %	-
06	33	8	41	0,17 %	22	0	22	0,08 %	0,49
07	82	45	127	0,53 %	64	1	65	0,25 %	0,47
Yhteensä	322	256	578	2,39 %	172	3	175	0,66 %	0,28
10	102	29	131	0,54 %	61	0	61	0,23 %	0,43
11	126	35	161	0,67 %	164	9	173	0,65 %	0,98
12	6	1	7	0,03 %	6	0	6	0,02 %	0,78
14	432	104	536	2,22 %	835	32	867	3,28 %	1,48
15	116	7	123	0,51 %	205	14	219	0,83 %	1,63
16	51	7	58	0,24 %	136	16	152	0,58 %	2,39
17	299	72	371	1,54 %	535	5	540	2,04 %	1,33
Yhteensä	1132	255	1387	5,75 %	1942	76	2018	7,64 %	1,33
20	61	15	76	0,31 %	66	0	66	0,25 %	0,79
21	31	17	48	0,20 %	37	1	38	0,14 %	0,72
22	96	37	133	0,55 %	17	24	41	0,16 %	0,28
23	116	17	133	0,55 %	84	0	84	0,32 %	0,58
24	80	12	92	0,38 %	27	2	29	0,11 %	0,29
25	77	20	97	0,40 %	15	0	15	0,06 %	0,14
26	9	5	14	0,06 %	0	0	0	0,00 %	-
28	104	36	140	0,58 %	47	0	47	0,18 %	0,31
29	94	26	120	0,50 %	56	3	59	0,22 %	0,45
Yhteensä	668	185	853	3,53 %	349	30	379	1,43 %	0,41
30	369	99	468	1,94 %	461	7	468	1,77 %	0,91
31	26	11	37	0,15 %	71	8	79	0,30 %	1,95
32	332	172	504	2,09 %	218	2	220	0,83 %	0,40
33	327	147	474	1,96 %	482	45	527	1,99 %	1,02
34	85	25	110	0,46 %	110	3	113	0,43 %	0,94
35	70	35	105	0,43 %	48	6	54	0,20 %	0,47
36	274	141	415	1,72 %	411	11	422	1,60 %	0,93
37	390	129	519	2,15 %	433	8	441	1,67 %	0,78
38	551	136	687	2,85 %	826	45	871	3,30 %	1,16
39	222	79	301	1,25 %	217	6	223	0,84 %	0,68
Yhteensä	2646	974	3620	15,00 %	3277	141	3418	12,93 %	0,86
40	82	59	141	0,58 %	134	3	137	0,52 %	0,89
41	25	4	29	0,12 %	26	0	26	0,10 %	0,82
42	157	95	252	1,04 %	117	10	127	0,48 %	0,46
43	46	8	54	0,22 %	92	0	92	0,35 %	1,56

44	66	8	74	0,31 %	136	2	138	0,52 %	1,70
45	38	4	42	0,17 %	164	0	164	0,62 %	3,57
46	156	15	171	0,71 %	459	0	459	1,74 %	2,45
47	99	19	118	0,49 %	229	1	230	0,87 %	1,78
48	297	103	400	1,66 %	407	1	408	1,54 %	0,93
49	209	49	258	1,07 %	168	1	169	0,64 %	0,60
Yhteensä	1175	364	1539	6,38 %	1932	18	1950	7,38 %	1,16
50	148	57	205	0,85 %	111	1	112	0,42 %	0,50
51	82	11	93	0,39 %	95	4	99	0,37 %	0,97
52	80	25	105	0,43 %	115	0	115	0,44 %	1,00
53	38	30	68	0,28 %	81	0	81	0,31 %	1,09
54	18	12	30	0,12 %	23	0	23	0,09 %	0,70
55	60	22	82	0,34 %	32	0	32	0,12 %	0,36
56	96	33	129	0,53 %	85	1	86	0,33 %	0,61
57	62	27	89	0,37 %	71	6	77	0,29 %	0,79
58	160	60	220	0,91 %	139	0	139	0,53 %	0,58
59	1516	368	1884	7,80 %	2369	93	2462	9,32 %	1,19
Yhteensä	2260	645	2905	12,03 %	3121	105	3226	12,21 %	1,01
60	39	30	69	0,29 %	14	1	15	0,06 %	0,20
61	133	51	184	0,76 %	224	13	237	0,90 %	1,18
62	274	186	460	1,91 %	483	27	510	1,93 %	1,01
63	34	8	42	0,17 %	24	0	24	0,09 %	0,52
64	33	20	53	0,22 %	27	2	29	0,11 %	0,50
65	611	171	782	3,24 %	1411	8	1419	5,37 %	1,66
66	290	53	343	1,42 %	392	0	392	1,48 %	1,04
67	821	247	1068	4,42 %	1916	29	1945	7,36 %	1,66
68	647	87	734	3,04 %	1548	8	1556	5,89 %	1,94
69	489	146	635	2,63 %	1195	26	1221	4,62 %	1,76
Yhteensä	3371	999	4370	18,10 %	7234	114	7348	27,80 %	1,54
70	210	77	287	1,19 %	136	2	138	0,52 %	0,44
71	18	1	19	0,08 %	37	0	37	0,14 %	1,78
72	109	36	145	0,60 %	38	3	41	0,16 %	0,26
73	38	14	52	0,22 %	3	0	3	0,01 %	0,05
74	378	80	458	1,90 %	297	4	301	1,14 %	0,60
75	194	52	246	1,02 %	236	0	236	0,89 %	0,88
76	212	56	268	1,11 %	199	1	200	0,76 %	0,68
77	300	116	416	1,72 %	372	8	380	1,44 %	0,83
78	458	149	607	2,51 %	515	10	525	1,99 %	0,79
79	610	116	726	3,01 %	982	10	992	3,75 %	1,25
Yhteensä	2527	697	3224	13,36 %	2815	38	2853	10,79 %	0,81
86	734	417	1151	4,77 %	387	19	406	1,54 %	0,32
87	36	6	42	0,17 %	68	0	68	0,26 %	1,48
88	185	80	265	1,10 %	144	0	144	0,54 %	0,50
89	285	32	317	1,31 %	285	1	286	1,08 %	0,82
Yhteensä	1240	535	1775	7,35 %	884	20	904	3,42 %	0,47
90	211	67	278	1,15 %	216	4	220	0,83 %	0,72
91	128	104	232	0,96 %	105	5	110	0,42 %	0,43

92	655	372	1027	4,25 %	712	33	745	2,82 %	0,66
93	27	4	31	0,13 %	41	0	41	0,16 %	1,21
94	35	7	42	0,17 %	44	0	44	0,17 %	0,96
95	3	1	4	0,02 %	1	0	1	0,00 %	0,23
96	26	8	34	0,14 %	19	0	19	0,07 %	0,51
97	84	15	99	0,41 %	85	13	98	0,37 %	0,90
98	82	27	109	0,45 %	75	11	86	0,33 %	0,72
99	1476	557	2033	8,42 %	2734	60	2794	10,57 %	1,26
Yhteensä	2727	1162	3889	16,11 %	4032	126	4158	15,73 %	0,98
Yhteensä kaikki	18068	6072	24140	100,00 %	25758	671	26429	100,00 %	